

**MEYDAN MEKANLARINI OLUŞTURAN PEYZAJ ÖGELERİ:
ORTAKÖY MEYDANI VE BAKIRKÖY ÖZGÜRLÜK MEYDANI ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şehir Plancısı İlkse UÇAK
502960610011

101253

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 17 Ocak 2000

Tezin Savunulduğu Tarih: 3 Şubat 2000

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmet KILINÇASLAN

Diğer Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Handan Türkoğlu (İ.T.Ü.)

Doç. Dr. İclal Dinçer (Y.T.Ü.)

ŞUBAT 2000

ÖNSÖZ

Antik Çağ'dan günümüze dek, kent yaşantısında sosyal, kültürel, dinsel vb. gibi bireysel veya ortak gereksinimlerin karşılandığı, meydan biçiminde kentsel mekanlar yer almıştır. Bu mekanlar, örf ve adetlere göre biçimlenmiş, yer aldıkları toplumun kültürlerini, inançlarını ve yaşam değerlerini yansıtmıştır. Kent içinde süregelen törenler, bayramlar, festivaller gibi önemli olaylar, kentin prestij alanları olan meydanlarda gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizin içinde bulunduğu hızlı kentleşme, beraberinde, kentinin sosyal, kültürel, eğlence ve dinlenmeye yönelik ihtiyaçlarını karşılayacak alanlara olan gereksinimini de artırmaktadır. Bu yüzden, kent ve kentli açısından büyük önem taşıdığını düşündüğüm meydanlar ve onları biçimlendiren öğeler ile ilgili bir tez çalışması hazırladım. Amacım, bu mekanların toplum yararı gözetilerek ve özel bir önem gösterilerek, çağdaş bir planlama anlayışı ile ele alınması ve planlanmasıdır.

Bu tez çalışmasında, beni yönlendiren ve konunun belirli bir sistem içinde ele alınıp sonuçlandırılmasına yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. İsmet Kılınçaslan'a teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Bana maddi ve manevi her türlü desteği verip, büyük bir sabır gösteren aileme ve yardımcı olan arkadaşlarıma - özellikle- Yelda'ya, teşekkür ederim.

Ocak, 2000

İlksen UÇAK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
ŞEKİL LİSTESİ	VI
ÖZET	IX
SUMMARY	XII
1.GİRİŞ	1
2. KENTSEL MEKAN KAVRAMI	3
2.1. Kentsel Mekan ve Açık Alan Kavramlarının İncelenmesi	3
2.2. Meydan Kavramı	4
2.2.1. Meydanların sınıflandırılması	5
2.3. Kentsel Mekanların Kavranabilmesindeki Etkin Öğeler	7
3. MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER	10
3.1. Sosyo-psikolojik Öğeler	10
3.2. Fiziksel Öğeler	12
3.2.1. Sınırların sürekliliği	12
3.2.2. Mekansal kapalılık	13
3.2.3. Oran ve ölçek	14
3.2.4. Yaya dolaşımı	16
3.3. Estetik Öğeler	17
3.3.1. Yer döşemeleri, seviye farklılıkları ve alt bölgeler	17
3.3.2. Bitkisel elemanlar	20
3.3.3. Oturma birimleri	22
3.3.4. Aydınlatma elemanları	24
3.3.5. Sanatsal objeler	25
3.3.6. Su ögesi	26
3.3.7. Diğer öğeler (çiçeklikler, saatler, kioskalar)	28
4. TARİHSEL SÜREÇTE MEYDANIN GELİŞİMİ	30
4.1. Eski Yunan Dönemi	30
4.2. Eski Roma Dönemi	31

4.3. Ortaçağ Dönemi	33
4.3.1. Ortaçağ meydanlarından örnekler	34
4.4. Rönesans Dönemi	36
4.4.1. Rönesans meydanlarından örnekler	37
4.5. Barok Dönem	38
4.5.1. Barok meydanlarından örnekler	38
4.6. İstanbul Meydanları	40
4.6.1. Roma ve Bizans Dönemi	40
4.6.2. Osmanlı Dönemi	42
5. ALAN ARAŞTIRMASI	46
5.1. Araştırma Yöntemi	46
5.2. Ortaköy Meydanı'nın Analizi	47
5.2.1. Mekanın konumu ve tarihsel gelişimi	47
5.2.2. Meydan için yapılmış düzenleme çalışmaları	49
5.2.3. Meydan mekanını oluşturan öğeler açısından Ortaköy Meydanı'nın incelenmesi	51
5.2.3.1. Meydanın sosyo-psikolojik öğeler açısından incelenmesi	51
5.2.3.2. Meydanın fiziksel öğeler açısından incelenmesi	51
5.2.3.3. Meydanın estetik öğeler açısından incelenmesi	54
5.2.4. Ortaköy Meydanı'nın sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik açılardan değerlendirilmesine yönelik anket çalışması bulguları	56
5.2.4.1. Kullanıcı özellikleri	56
5.2.4.2. Mekana geliş sıklığı ve mekanın kullanımı	59
5.2.4.3. Mekansal nitelikler	61
5.3. Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın analizi	67
5.3.1. Mekanın konumu ve tarihsel gelişimi	67
5.3.2. Meydan için yapılmış düzenleme çalışmaları	69
5.3.3. Meydan mekanını oluşturan öğeler açısından Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın incelenmesi	73
5.3.3.1. Meydanın sosyo-psikolojik öğeler açısından incelenmesi	73
5.3.3.2. Meydanın fiziksel öğeler açısından incelenmesi	74
5.3.3.3. Meydanın estetik öğeler açısından incelenmesi	76
5.3.4. Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik açılardan değerlendirilmesine yönelik anket çalışması bulguları	77
5.3.4.1. Kullanıcı özellikleri	77
5.3.4.2. Mekana geliş sıklığı ve mekanın kullanımı	79
5.3.4.3. Mekansal nitelikler	81

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	88
6.1. Sonuçlar	88
6.2. Öneriler	92
KAYNAKLAR	94
EKLER	98
EK A: Anket Formu Örneği	98
EK B: Ortaköy Meydanı'na Ait Fotoğraflar	101
EK C: Bakırköy Özgürlük Meydanı'na Ait Fotoğraflar	109
ÖZGEÇMİŞ	119

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1.	: Santa Croce Piazza, Floransa	6
Şekil 2.2.	: Piazza Reale, Modena	6
Şekil 2.3.	: Tuğla ve beton kullanımıyla, döşemede devamlılık sağlanması ve belli aralıkların tekrarı ile bir ritm yakalanması	7
Şekil 2.4.	: Açık alandan, ağaçlarla kuşatılmış bir mekana geçiş ile sıralı mekanın sağlanması	8
Şekil 2.5.	: Yol mekanında babaların kullanımıyla tekrarın sağlanması ve tuğla ile beton bantların kullanımıyla tasarımda bir ritm yakalanması	8
Şekil 3.1.	: Meydanlar, insanlar arası karşılıklı etkileşim alanlarıdır	11
Şekil 3.2.	: Votive plaza, Viyana	14
Şekil 3.3.	: Gözün görüş alanı	15
Şekil 3.4.	: Piazza Del Campidoglio'nun oval döşeme dokusu	18
Şekil 3.5.	: Yer döşemesi ile yayaları odak objeye yönlendirme, Haiko Hiroba Plaza, Japonya	19
Şekil 3.6.	: San Francisco'daki Crocker Plaza'da seviye farklılıkları	20
Şekil 3.7.	: Kentsel mekanda ağaçların biçimsel ve işlevsel kullanımı, Giannini Plaza	22
Şekil 3.8.	: Basamakların ve yükseltilmiş havuz kenarlarının oturma alanı olarak kullanımı	23
Şekil 3.9.	: Çeşitli meydan aydınlatmaları	25
Şekil 3.10.	: Sanatsal objeler ilgi çekici olmalıdır, Williams Square, Texas	26
Şekil 3.11.	: Odak elemanı niteliğinde hareketli su elemanının kullanımı, Copley Square, Boston	27
Şekil 3.12.	: Çiçekliklerin oturma mekanında görsel olarak kullanımı	28
Şekil 3.13.	: Meydanlarda odak elemanı olarak saat kulesinin kullanımı	29
Şekil 4.1.	: Assos Agorası	30
Şekil 4.2.	: Cumhuriyet Forumu	32
Şekil 4.3.	: Cumhuriyet ve İmparatorluk Forumu birarada	33
Şekil 4.4.	: Piazza Del Campo, Siena	35
Şekil 4.5.	: Piazza San Marco, Venedik	36
Şekil 4.6.	: Piazza Del Campidoglio, Roma	38
Şekil 4.7.	: Piazza di San Pietro, Roma	39
Şekil 4.8.	: Piazza Navona, Roma	40
Şekil 4.9.	: Augusteion (bugünkü Ayasofya Meydanı)	41
Şekil 4.10.	: Atmeydanı'nı betimleyen bir gravür	44
Şekil 4.11.	: Beyazıt Meydanı'nın bugünkü görünümü	45
Şekil 5.1.	: Ortaköy, 1927	47
Şekil 5.2.	: Ortaköy Meydanı'nın perspektif görünüşü	50
Şekil 5.3.	: Ortaköy Meydanı'nın sahilden görünüşü	52
Şekil 5.4.	: Ortaköy Meydanı'nı çevreleyen yapılar	52
Şekil 5.5.	: Ortaköy Camii	53
Şekil 5.6.	: Damat İbrahim Paşa Çeşmesi	54

Şekil 5.7.	: Ortaköy Camii önündeki çarkıfelek motifi	55
Şekil 5.8.	: Kullanıcıların yaş gurupları	56
Şekil 5.9.	: Kullanıcıların cinsiyetleri	57
Şekil 5.10.	: Kullanıcıların eğitim durumları	57
Şekil 5.11.	: Kullanıcıların meslek guruplarına göre dağılımı	58
Şekil 5.12.	: Kullanıcıların oturdukları yerler	58
Şekil 5.13.	: Avrupa yakasında oturan kullanıcıların geldikleri semtler	59
Şekil 5.14.	: Kullanıcıların yaşadıkları semtlerdeki oturma süreleri	59
Şekil 5.15.	: Ortaköy Meydanı'nın kullanım sıklığı	60
Şekil 5.16.	: Ortaköy Meydanı'nın kullanım saatleri	60
Şekil 5.17.	: Ortaköy Meydanı'nın kullanım amaçları	61
Şekil 5.18.	: Ortaköy Meydanı'ndaki canlılık düzeyi	62
Şekil 5.19.	: Ortaköy Meydanı'nın rahatlatıcılık düzeyi	62
Şekil 5.20.	: Ortaköy Meydanı'ndaki mekansal açıklık düzeyi	62
Şekil 5.21.	: Bir meydanda ihtiyaç duyulan aktiviteler	63
Şekil 5.22.	: Ortaköy Meydanı'nda kapalılığı sağlayan elemanlar	63
Şekil 5.23.	: Ortaköy Meydanı'nın en çok beğenilen özellikleri	64
Şekil 5.24.	: Ortaköy Meydanı'nın beğenilme nedenleri	64
Şekil 5.25.	: Ortaköy Meydanı'nın kullanıcılarını rahatsız eden özellikleri	65
Şekil 5.26.	: Ortaköy Meydanı'nda mekanın davetkar yönleri	65
Şekil 5.27.	: Ortaköy Meydanı'nda eksikliği duyulan kent mobilyaları	66
Şekil 5.28.	: Ortaköy Meydanı'ndaki mevcut bitkilendirmenin değerlendirilmesi ..	66
Şekil 5.29.	: Ortaköy Meydanı'nda yer alması istenen elemanlar	67
Şekil 5.30.	: İstanbul'da Bakırköy'ün konumu	68
Şekil 5.31.	: Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın konumu	69
Şekil 5.32.	: Özgürlük Meydanı'nın düzenlenmeden önceki görünümü	70
Şekil 5.33.	: Bakırköy Özgürlük Meydanı'nı düzenleme çalışması	72
Şekil 5.34.	: Özgürlük Meydanı'nın genel görünüşü	73
Şekil 5.35.	: Meydanı sınırlayan kolonatlı sistem	74
Şekil 5.36.	: Özgürlük Meydanı'nın perspektif görünüşü ve meydandan bir kesit ..	75
Şekil 5.37.	: Kullanıcıların yaş gurupları	77
Şekil 5.38.	: Kullanıcıların cinsiyetleri	77
Şekil 5.39.	: Kullanıcıların eğitim durumları	78
Şekil 5.40.	: Kullanıcıların meslek guruplarına göre dağılımı	78
Şekil 5.41.	: Kullanıcıların oturdukları semtler	79
Şekil 5.42.	: Kullanıcıların yaşadıkları semtlerdeki oturma süreleri	79
Şekil 5.43.	: Özgürlük Meydanı'nın kullanım sıklığı	80
Şekil 5.44.	: Özgürlük Meydanı'nın kullanım saatleri	80
Şekil 5.45.	: Özgürlük Meydanı'nın kullanım amaçları	81
Şekil 5.46.	: Özgürlük Meydanı'ndaki canlılık düzeyi	81
Şekil 5.47.	: Özgürlük Meydanı'nın rahatlatıcılık düzeyi	82
Şekil 5.48.	: Özgürlük Meydanı'ndaki mekansal açıklık düzeyi	82
Şekil 5.49.	: Bir meydanda ihtiyaç duyulan aktiviteler	83
Şekil 5.50.	: Özgürlük Meydanı'nda kapalılığı sağlayan elemanlar	83
Şekil 5.51.	: Özgürlük Meydanı'nın en çok beğenilen özellikleri	84
Şekil 5.52.	: Özgürlük Meydanı'nın beğenilme nedenleri	84
Şekil 5.53.	: Özgürlük Meydanı'nın, kullanıcılarını rahatsız eden özellikleri	85
Şekil 5.54.	: Özgürlük Meydanı'nda mekanın davetkar yönleri	85
Şekil 5.55.	: Özgürlük Meydanı'nda eksikliği duyulan kent mobilyaları	86
Şekil 5.56.	: Özgürlük Meydanı'ndaki mevcut bitkilendirmenin değerlendirilmesi ..	86
Şekil 5.57.	: Özgürlük Meydanı'nda yer alması istenen elemanlar	87
Şekil B.1.	: Ortaköy Meydanı'ndaki iskele binası	102

Şekil B.2.	: Yıldız'dan getirilen Saka Çeşmesi	103
Şekil B.3.	: Ortaköy Meydanı'nda yeşil dokuyu oluşturan ağaçlar ve belirli bir tekrar ile, bir ritm sağlayan banklar	104
Şekil B.4.	: Meydandaki ağaç altında yer alan oturma birimleri	104
Şekil B.5.	: Ortaköy Meydanı'ndaki granit taş yer döşemesi	105
Şekil B.6.	: Ortaköy Meydanı'nda kitapçılar için ayrılmış olan bölüm	105
Şekil B.7.	: Meydanda yer alan aydınlatma elemanı örneği	106
Şekil B.8.	: Meydanda aydınlatma elemanı ile birlikte tasarlanmış saat	107
Şekil B.9.	: Ağaç dibi koruyucusu örneği	107
Şekil B.10.	: Deniz kenarında yer alan sınır teşkil edici babalar	108
Şekil B.11.	: Meydanın girişini temsil eden tak elemanı	108
Şekil C.1.	: Meydanın arkasında fon oluşturan binalar	110
Şekil C.2.	: Özgürlük Meydanı'ndaki granit taş ve beton plak yer döşemesi	111
Şekil C.3.	: Çevresindeki yeşil alan ve havuz düzenlemesiyle Atatürk Heykeli ..	112
Şekil C.4.	: Meydandaki kademeli havuz	113
Şekil C.5.	: Havuz çevresinde yer alan oturma alanı	114
Şekil C.6.	: Havuzun çevresini sınırlandırıcı çiçek kapları	114
Şekil C.7.	: Meydandaki oturma birimlerine örnek	115
Şekil C.8.	: Meydanın girişinde yer alan kiosk	116
Şekil C.9.	: Meydanı sınırlandıran kolonatlı sistem	117
Şekil C.10.	: Atatürk Heykeli çevresinde yer alan oturma alanı.....	117
Şekil C.11.	: Meydandaki yeşil dokuyu oluşturan ağaççık ve çalılar.....	118

MEYDAN MEKANLARINI OLUŞTURAN PEYZAJ ÖGELERİ: ORTAKÖY VE BAKIRKÖY ÖZGÜRLÜK MEYDANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZET

Ülkemizin içinde bulunduğu hızlı kentleşme sürecine paralel olarak, kent nüfusunun sosyal, kültürel, siyasal vb. gibi faaliyetlerini gerçekleştirebileceği, eğlence ve dinlence gibi gereksinimlerini karşılayacağı kentsel mekanlara olan ihtiyacı da artmaktadır. Meydanlar, kentlinin ortak kullanımına açık alanlar olarak, kentliye bütün bu gereksinimlerini karşılayacak mekanları sunarlar.

Eski Yunan Dönemi'nden Modern Çağ'a dek, kentlerde ortak yaşamın geçtiği meydan vb. gibi kentsel mekanlar yer almış ve bu mekanlar toplumsal örf ve adetlere göre biçimlenmiş, yer aldıkları toplumun kültürünü, inançlarını ve yaşam değerlerini yansıtmıştır.

Meydanlar, en önemli kentsel ve anıtsal yapıların sergilendiği alanlar olarak, kentlerin prestij mekanları haline gelmiş, kent içinde süregelen törenler, kutlamalar, bayramlar, festivaller vb. gibi olaylar hep bu mekanlarda gerçekleştirilmiştir.

Ancak, teknolojinin gelişmesiyle birlikte, zaman içinde değişen sosyo-ekonomik şartlar, bu mekanları da etkilemiştir. Kentleşmenin getirdiği trafik, toplu taşımacılık, yeni alt yapı gibi ihtiyaçlar, meydanların eski işlevlerini yitirerek, yayaya hizmetten ziyade taşıt trafiğine hizmet eden alanlar olmalarına yol açmıştır. Bu yüzden, meydanlar çağdaş bir planlama anlayışı içinde yeniden ele alınmalı, yeni işlevler kazandırılarak toplumun yararına sunulmalıdır.

Bu çalışmada, kentlerin yapı taşları olan meydanlar ve meydan mekanını oluşturan temel ögeler incelenmiş ve örnek alan olarak seçilen Ortaköy Meydanı ile Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda bu ögeler analiz edilmiştir.

Çalışma 6 bölümden oluşmaktadır.

1. bölüm; kent ve kentli açısından meydanların önemini anlattığı giriş bölümüdür.
2. bölümde; kent yaşamının aynası olup, yerel kültürü, yaşam değerlerini ve kentlilerin sosyo-ekonomik durumlarını yansıtan kentsel mekan kavramı incelenmiştir. Kentleri yaşamaya değer kılan açık alan kavramı açıklanmış ve kentsel mekanların en belirgin örneği olan meydanlar anlatılmıştır. Ayrıca, kentsel mekanların algılanabilmesini kolaylaştıran mekansal özelliklerden bahsedilmiştir.
3. bölümde; meydan mekanını oluşturan temel ögeler; sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik ögeler olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

Sosyo-psikolojik ögeler; bir meydanda yer alan aktiviteler, buna bağlı olarak meydanın kullanımı ve toplumsal davranış farklılıklarına göre kentsel mekanların şekillenmesidir.

Bir meydanın, kullanıcıları tarafından bir mekan olarak kavranabilmesi için sahip olması gereken fiziksel ögeler ise; meydanın sınırlayıcılarının sürekliliği, mekansal kapalılığın sağlanması, meydandaki oran-ölçek kavramı ve yaya dolaşımının sürekliliğinin sağlanmasıdır.

Estetik ögeler ise; meydanları yaşanabilir kılan, görünüşlerini etkileyen ve kimliklerinin oluşmasında büyük rol oynayan kent ögeleridir. Bunlar; meydandaki yer döşemeleri, bitkisel elemanlar, oturma birimleri, aydınlatma elemanları, sanatsal ögeler, su ögesi, çiçeklikler, saat kuleleri, kiosklar gibi elemanlardır.

4. bölümde; meydanı biçimlendiren sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik tüm unsurların, tarihsel süreç içerisinde meydan mekanının oluşumunu ne şekilde etkilediği incelenmiştir.

İlk düzenli kent meydanı olan Yunan agoraları, daha sonra Roma forumları, Ortaçağ Dönemi'nin küçük ve insan boyutlarındaki meydanları, Rönesans Dönemi'nin süslü ve donatılı meydanları, Barok Dönem'in odaksal meydanları ve son olarak da Osmanlı Dönemi'nden günümüze İstanbul'daki meydanlar örneklerle incelenmiştir.

Çalışmanın 5. bölümü; meydan mekanını oluşturan temel ögelerin analiz edilebilmesi için yapılan alan araştırmasını içermektedir. Bu amaçla, İstanbul'da iki farklı toplanma mekan olarak, Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı seçilmiştir.

Ortaköy Meydanı, tarihsel özellikleri, sanatsal ve kültürel faaliyetleri, renkli sergileri ve dükkanları ve Boğaziçi'ne açılan eşsiz manzarasıyla, tüm İstanbul için önemli bir toplanma mekanıdır. Bakırköy Özgürlük Meydanı ise, yaya-taşıt trafiğinin bir düğüm noktası ve kentlinin alış veriş merkezleri, kültür ve eğlence mekanları ile olan bağlantısını sağlayan bir yaya alanı olarak, oldukça canlı bir mekandır. Bu iki meydan, birbirinden farklı kullanım ve özelliklere sahip olmaları dolayısıyla seçilmiştir.

Alan araştırması, niteliksel karşılaştırma ve anket yolu ile sayısal karşılaştırma olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır. Niteliksel karşılaştırma yolu ile, Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda yapılmış düzenleme çalışmaları ve bu meydanların işlevsel ve mekansal özellikleri incelenmiştir. Anket çalışması ise, her iki meydanın sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik açılardan değerlendirilmesine yöneliktir. Yapılan anket çalışmasında, her iki meydanda da ayrı ayrı 150 kişi ile görüşülmüş, elde edilen sonuçlar grafiklerle verilmiştir.

6. bölümde ise; yapılan bu çalışma neticesinde elde edilen sonuçlar ve Ortaköy Meydanı ile Özgürlük Meydanı baz alınarak, ülkemizde bulunan meydanların planlanma ve düzenlenmesi ile ilgili öneriler yer almaktadır. Bu öneriler şunlardır:

- Meydanlar, kentlinin ortak kullanımına açık alanlar olarak, toplum yararı gözetilerek, çağdaş bir planlama anlayışı içinde ele alınıp düzenlenmelidir.
- Meydan mekanlarının, kazandırılacak yeni işlevler ve getirilecek zengin aktivite çeşitleri ile kullanımlarının artması sağlanacaktır.

- Bu alanlar, yeni kentli nüfusu oluşturan “göç nüfusunun”, kenti tanıyıp, kentle bütünleşmesine yardımcı olacak alanlar olarak, bir kentsel buluşma yeri niteliğinde düzenlenmelidir.
- Meydanlar, yaya kullanımı için görsel olarak zenginleştirilmeli, kullanılan tüm öğelerle, kentliye birey olarak önem verildiği hissettirilmelidir. Bu amaçla, mekansal niteliklere uygun kent mobilyaları seçilmeli, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından bu öğelerin bakım ve onarımlarının yapılması sağlanmalıdır.
- Kent meydanları, yeşil doku ile bütünleştirilerek canlandırılmalı, kentliye görsel açıdan memnuniyet verici alanlar sunulmalıdır.
- Kentlerin prestij mekanları olan meydanların aydınlatılmalarına önem verilmelidir. Böylece, estetik yönden çekici ve kullanıcı açısından da güvenli yaya mekanları temin edilir.

Sonuç olarak; meydanlar özel bir önem verilerek ele alınmalı, toplum yararı gözeterek, kentlileşme hedefleri doğrultusunda bu mekanlara yeni işlevler kazandırılmalıdır.

LANDSCAPE ELEMENTS FORMING SQUARE: A STUDY ABOUT ORTAKÖY AND BAKIRKÖY ÖZGÜRLÜK SQUARES

SUMMARY

Due to the rapid urbanization process in our country, the urban population needs more urban spaces day by day for the recreational activities, where the social, cultural and political facilities occur. Square, as being an urban open space of the common use, answer these necessities of the citizens.

From the periods of ancient Greek to the Modern Era, urban spaces like the square had always been the part of the city where the common life integrated. These spaces where shaped by the social customs and usages, and reflected the culture, religious beliefs and the values of the community in which the period they belong to.

Squares, as being places in which the most important urban and monumental structures are displayed, have become the prestige places of the city. Events like ceremonies, celebrations, festivals took place in these spaces.

The tecnologic improvements and the changes on the social and economic conditions effected these spaces. New necessities of traffic, public transportation and infrastructure, made the squares serve the vehicular traffic instead of pedestrians. For this reason, squares should be taken up over again in a contemporary planning mentality and should be presented to the benefits of the public with new functions.

In this study, one of the basis of cities, the squares; and the basic elements forming the square have been researched and Ortaköy Square and Bakırköy Özgürlük Square selected as sample spaces and they are analysed with their elements.

The study consists of 6 sections.

The first section is the introduction part in which the importance of squares has been explained in the way of the city and the citizens.

The second section, the concept of urban space which is the mirror of the urban life reflecting the local culture, values and the socioeconomic conditions of the residents has been researched. The idea of urban open space makes the city worth living, and in this part, the squares, the clearest sample of urban space has been explained. In addition to this, spatial properties have been thought which make the spatial perception easy.

In the third section, the basic elements forming the squares have been taken up within 3 titles as the socio-psychological elements, physical elements and aesthtic elements.

Socio-psychological elements are the factors of activities in a square. Urban spaces are formed according to the usage of the square and the diversities in the public behaviour.

The continuity of the borders, spatial enclosure, scale and proportion, the circulation of pedestrian movement are the physical properties that a square should have to be perceived as a space.

The aesthetic elements make the square worth living, effect its appearance and play a large part in forming its image. These elements can be classified as pavements, planting, seats, enlightenment, work of art, water elements, flower pots, clock towers and kiosks.

The fourth section researched how the socio-psychological, physical and aesthetic elements and the formation of the square are interrelated through out the historical period.

Greek Agoras as the first regular urban square, and then Roman Foras, the Middle Age squares which were small and suitable in human scale, embellished squares in Renaissance Period, dominated squares in Baroc Period and squares in İstanbul from the Ottoman Empire till now have been researched with examples.

The fifth section of the study includes the survey which is made to analyse the basic elements forming the square. With this aim, Ortaköy Square and Bakırköy Özgürlük Square are choosen as two different meeting places in İstanbul.

Ortaköy Square is an important gathering place for İstanbul with its historical properties, artistic and cultural facilities, colorful exhibitions, shops and magnificent Bosphorus panorama. Bakırköy Özgürlük Square is a node for the vehicular traffic and the pedestrian movement. The place provides a vital connection to the shopping center, cultural and recreational spaces. Both of the squares have been selected because of their different usages and properties.

The survey consists of two sections. These are the characteristic comparison and the questionnaire study. The design process of Ortaköy Square and Bakırköy Özgürlük Square and the functional and spatial properties of these squares are researched with the characteristic comparison. The questionnaire study includes the evaluation which are made to find out the socio-psychological, physical and aesthetic values of Ortaköy Square and Bakırköy Özgürlük Square. The questionnaire study consists of 150 people and the responses were evaluated by the graphics.

The sixth section is about the conclusion of the questionnaires. Due to the criteria found, suggestions are made about planning and designing process in our country. The suggestions are:

- The squares should be designed as open spaces for common use with the public benefits in a contemporary manner.
- The usage of the squares can be increased by providing new functions and rich kinds of activities.
- These spaces should be designed as an urban meeting place helping the migrating population, which is the new formation of the urban population, integrate the city.

- Squares should be enriched visually for the pedestrians. All design elements should make the residents feel that an importance is given to the individuals. With this aim, appropriate urban furnitures have to be chosen for the spatial qualifications, the maintenance have to be provided by the related foundations or the organizations.
- Urban squares should be activated and related to the green patterns of the city. Visually satisfying places should be presented to the citizens.
- The squares are the prestige of the cities. Adequate importance should be given to the enlightenment process. This will provide the safety of the pedestrianized space and give the space an aesthetic meaning.

As a result; squares should be thought in a special manner. New functions serving the public benefits have to be supplied with the urbanization objectives.

1. GİRİŞ

Nüfusun gittikçe arttığı, hızlı, plansız ve denetimsiz bir şekilde gelişen kentlerimizde, özellikle de İstanbul'da, yeni yerleşim alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Buna bağlı olarak, kent nüfusunun eğitim, kültür, eğlence ve dinlence gibi gereksinimlerini karşılayacak kentsel mekanlara olan ihtiyaç da artmaktadır.

En önemli kentsel mekanlardan biri olarak meydanlar, bir kentte yaşayanlar için toplanma ve dağılma mekanları olmalarının yanısıra; sosyal, kültürel, dinsel, siyasal vb. gibi gereksinimlere de cevap verirler.

Eski Yunan, Eski Roma, Rönesans ve sonraki dönemlerde meydan biçiminde ortaya çıkan ilk kentsel alanlar, kentin kültürünü ve görkemini simgelemişlerdir. Ortaçağ kentlerinin meydanları ise, daracık sokaklardan ulaşılan toplanma ve buluşma alanları olarak bugün hala güzelliklerini korumaktadır. İstanbul'da da Sultanahmet Meydanı, çevresindeki binalarla birlikte, farklı dönemlerde kültürel bir bütünlük içinde oluşmuş olağanüstü bir meydandır. Fakat, tarihsel süreç içinde oluşmuş bu tür meydanlar günümüzde ortaya çıkan trafik, servis, yeni altyapı, toplu ulaşım vb. gibi yeni ihtiyaçları karşılamaktan uzaktırlar. Dikkatsiz ve anlık planlamalar, bu meydanların temel fonksiyonlarının kaybolmasına ve bunların bir trafik alanı haline dönüşmelerine sebep olabilmektedir. Inceoğlu ve diğ. (1991) Bu duruma en iyi örnek, İstanbul'daki Taksim Meydanı'dır. Kent trafiğinin yoğun olduğu bir bölgenin merkezinde yer alan Taksim Meydanı, çevresindeki dengesiz ve tesadüfi konumlanmış yapılar yüzünden, bugüne dek bir trafik meydanı olarak kalmıştır. (Kuban, 1998)

Meydanlar, yer aldığı toplumun kültürünü, inançlarını ve değerlerini yansıtan, toplumsal değişimlerin ortaya konduğu alanlardır. (Oktay, 1999) Yaşayan bir organizma olarak, değişen sosyo-ekonomik şartlar ve teknolojik imkanlarla devamlı değişim göstermektedirler. (Zucker, 1959) Bugünkü kentlerimize baktığımızda, meydanlar kentlerin sosyal, kültürel ve sanatsal açılarından kalbi olma özelliğini yitirerek, ticari faaliyetlerin ağırlık kazandığı mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentin sosyal, kültürel, ticari ve sanatsal açıdan bir merkez olma işlevinin devam ettirilebilmesi için, bu mekanların planlanmasına özen gösterilmelidir. (Oktay, 1999)

Bu amaçla, tez çalışması kapsamında, kent dokusunun yapı taşlarından biri olan meydan ve meydanı oluşturan ögeler incelenmiş ve İstanbul'da iki farklı toplanma mekanı olan Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda, bu ögeler analiz edilmiştir.

Yüzyılların alışkanlıkları ve görsel deneyim eksikliği, İstanbul'da meydan tasarımı gibi estetik ağırlıklı projeleri günümüze kadar olanaksız kılmıştır. Günümüz İstanbul'unda meydan, ya tarihi yapıların sağladığı anıtsal etkileri kullanarak çevrelerini düzenleyen ve geleneksele yaklaşan bir tutumla ya da biçimsel olarak itina ile düzenlenmiş yaya alanlarının oluşturulmasıyla ortaya çıkacaktır. (Kuban, 1998)

Günümüzde, kentsel alanları daha etkin bir şekilde kullanabilme ihtiyacı artarken, belki bu ihtiyaç bizleri, daha kolektif ve merkezi bir kentsel yaşam tarzına doğru itecek ve böylece, kentsel mekanların sosyal anlam ve önemi yeniden canlandırılacaktır. (Trancik, 1986)

2. KENTSEL MEKAN KAVRAMI

2.1. Kentsel Mekan ve Açık Alan Kavramlarının İncelenmesi

Kentlerde, toplu yaşam sonucu ortak veya kişisel gereksinimlerin karşılandığı, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, zaman içinde farklılaşan mekanlara kentsel mekanlar diyoruz. (Çubuk, 1991)

Kentsel mekan, yapıların oluşturduğu, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların ilişkilendirdiği bir bütündür. Doğal ve yapay öğeler, insan ve insan grupları, toplum, insan etkinlikleri kısaca tüm bu öğelerin zaman içinde birleşerek ortaya çıkışı, kentsel mekanı oluşturmaktadır. (Çınar, 1986)

Kentsel mekanlar hareket halinde olabildikleri gibi belli bir durağanlığa da sahip olabilirler. Yollar ve bulvarlar hareketli kentsel mekanlar iken, meydanlar durağan kentsel mekan niteliğindedir. Durağan ve hareketli kentsel mekanlar arasında sürekli bir ilişki bulunmaktadır. (Aru, 1965)

Kentsel mekan, ideal bir biçimde kapalılık hissi vermelidir. Amacına uygun olarak hizmet verebileceği bir açık alan yaratılmış olmalı ve kullanıcıları bulunmalıdır. Bu öğelerden biri eksik olursa, kentsel mekan özelliğini yitirmiş olur. (Aru, 1965)

Kentsel mekanlar, toplumda bulunan birçok farklı grubun biraraya geldiği, çok sayıda kullanımın üzerinde yer aldığı alanlardır. (Aslantaş, 1998)

Kentsel mekan bir etkileşim alanıdır. Bu alanlar, korunmalı bir ortamda insanlar arası görsel temas ve pasif iletişimi olanaklı kılar. İnsanların iletişim ve etkinliklerine zemin oluşturma açısından, kentsel mekanlar bu işlevlerin gerçekleşmesini sağlayan en önemli araçlardır. Bir kentin niteliği, kentsel mekanlarının niteliğiyle ölçülebilir. Bu mekanlar, adeta kent yaşamının aynası olup, yerel kültürü, yaşam değerlerini ve kentlilerin sosyo-ekonomik durumlarını yansıtır. (Oktay, 1999)

Antik Çağ'dan Modern Çağ'a dek, kentlerde organize ve bilinçli şekilde ortak yaşamın geçtiği mekanlar yer almıştır. Bu mekanlar, sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan hızlı kentleşme sonucu, artık kentlilerin eski gereksinimlerine cevap

veremeyen kentsel mekanlar haline dönüşmüşlerdir. (Çubuk, 1991) 20.yy içinde, şehrsel alanlardaki işlevsel değışimler, kentsel mekanların da değışik biçim ve işlevlere cevap veren mekanlar olarak düzenlenmesine yol açmıştır. (Giritlioğlu, 1991)

Açık alan ise, sık sık kentsel mekan kavramı ile karıştırılan bir diğer mekan türüdür. Açık alanlar, kent çevresinde yer alan, doğal ve parka benzeyen alanlardır. (Spreiregen, 1965) Kent mekanına ölçü, renk, form, siluet yönünden çeşitlilik ve estetik kalite getirirler, doğanın dinamizmini kazandırırılar. Kentlerde, yapı kitlelerinin oluşturduğu katı formal kalıbı yumuşatarak, kentin daha organik bir doku kazanmasını sağlarlar. Kent içinde, insan ve çevresi arasında ölçü yönünden denge kurarlar. Kentin iklimini düzenler ve rekreasyon olanağı sağlarlar. Kentleri yaşanmaya değer hale getirirler. (Akdoğan, 1984-1985)

2.2. Meydan Kavramı

Meydanlar, içinde yaşanan bir yer olarak, kentsel mekanların en belirgin örneğidir ve kent dokusunu oluşturan unsurların başında gelir.

Bir kentte; kamu binalarının yerleşim yerleri, büyük tören yerleri, başlıca toplanma ve dağılma mekanları, binalar çevresinde yer alan tiyatro, sinema, restoran, kafe vb. gibi dinlence ve eğlence mekanları, alışveriş ve pazar yerleri, ticaret merkezleri çevresindeki mekanlar ve trafik kavşaklarıyla ilişkili mekanlar mekan çeşitliliğini ortaya koyarlar. Kentlerde belli merkezler yani meydanlar vasıtasıyla, kent dokusunun bu farklı parçaları arasında bir bağlantı ve orantı kurmak mümkün olur. (Moughtin, 1992)

Önemli kamusal ve kentsel yapılar, kent içine rastgele yerleştirildiğinde dramatik etkilerini kazanamazlar. Bu yapıları, kent mekanında dominant bir eleman olan meydanlar etrafında topladığımızda etkileri artar. (Moughtin, 1992)

Bulundukları kent için bir imaj yaratan meydanlar, bir buluşma yeri ve fiziksel, sosyal çevreyi geliştirici aktiviteler için bir merkez halini alırlar. (Rubenstein, 1992) Ayrıca, önemli kentsel binaların, heykel, anıt, çeşme vb. gibi hoş ve estetik sanat eserlerinin sergilendiği bir podyum görevini de üstlenirler. (Moughtin, 1992)

Meydanlar, toplumun organik bir parçasıdır. İnsanlar biraraya gelmek, buluşmak, günlük sorunlarını tartışmak ve alışveriş yapmak gibi amaçlar için tüm kültürlerde meydanlara ihtiyaç duymuşlardır. (Gültekin, 1996)

Meydanlar, toplumun kullanımına sunulan ortak mekanlar olarak, yerleşimlerin tarihsel gelişme sürecinde, döneminin sosyo-ekonomik ve yönetsel durumunu yansıtan en önemli öğelerden biridir. (Suher, 1998) Örneğin; Rönesanstaki şehir planlamanın ilk teoristi olan Leon Battista Alberti, meydan kavramı ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Kentin farklı kesimlerinde bir takım meydanlar yer almalıdır; bir kısmı barış zamanlarında ticaret mallarının sergilenip satışa sunulması için, bir kısmı gençlerin çalışmaları için ve bir kısmı da savaş zamanlarında malları depolamak amacıyla kullanılmalıdır." Alberti, pazar meydanının çeşitli türlerini detaylandırmak ve kentteki bölgelerle aralarında ilişki kurmak için, meydanların farklı farklı pazar alanları olmaları gerektiğini de vurgulamıştır. (Moughtin, 1992)

Rönesans düşünürlerinden Camillo Sitte ise, meydanlar üzerine yaptığı araştırmasında; Ortaçağ ve Rönesans dönemlerinde, toplumsal yaşam için kasaba meydanının hayati öneminin ve fonksiyonel kullanımının bulunduğunu ve bununla bağlantılı olarak, meydan ve çevresinde yer alan kamusal binalar arasında bir uyumun varolduğunu ve yapılan aktivitelerin, önemli kamu binaları çevresinde gerçekleştirildiğini belirterek aynı noktayı ele almıştır. (Moughtin, 1992)

2.2.1. Meydanların sınıflandırılması

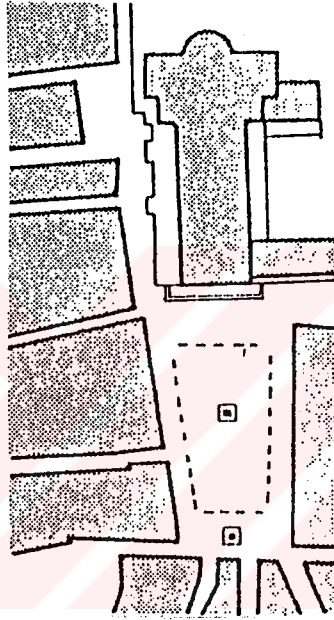
Meydanları sınıflandırmada, fonksiyon ve form aynı derecede önem taşıyan iki kriterdir. Bir meydanın fonksiyonu, meydanın yaşaması ve görsel çekiciliği açısından önem taşır. Örneğin; Roma'daki Piazza di San Pietro, Roma'nın önemli bir kentsel mekanı olmasının yanı sıra, Katolik dünyasının da merkezi olarak, Hristiyanlığın kaynağını temsil eder. (Moughtin, 1992) Siena'daki Piazza del Campo ise, her akşam yapılan geçiş merasimi ile yerli halkın ve turistlerin katılımıyla canlılığını korumaktadır. (Jensen, 1979)

Meydanların alabilecekleri formları sınıflandırmak için birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan en önemli ikisi; Paul Zucker ve Camillo Sitte tarafından ortaya konmuştur. Zucker'e göre beş çeşit meydan formu vardır:

- alanın kendi kendini çevrelediği kapalı meydanlar,
- alanın odaksal bir yapıya yönlendirildiği meydanlar,
- alanın bir merkez etrafında oluşturulduğu çekirdek meydanlar,

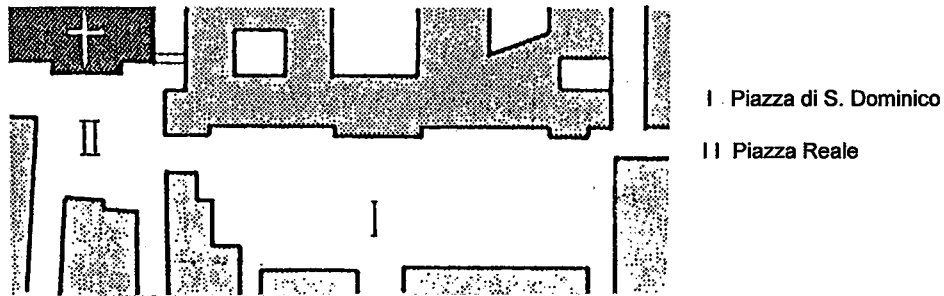
- alanın sınırsız olduğu şekilsiz meydanlar,
- noktasal birimlerin büyük bir kompozisyon oluşturma amacıyla biraraya getirildiği guruplanmış meydanlar. (Moughtin, 1992)

Camillo Sitte'ye göre ise, resmi terminolojide yalnızca iki çeşit meydan formu vardır: derin formlu ve geniş formlu meydanlar. Bir meydanın derin formlu veya geniş formlu olduğunun anlaşılabilmesi için, meydandaki en önemli yapının karşısında durmak yeterlidir. Floransa'daki Santa Croce Piazza, derin formlu meydanlara örnektir. (Şekil 2.1.) Ana caddeler ve meydandaki tüm bakış doğrultuları, kiliseyi işaret etmektedir. (Sitte, 1979)

ŞEKİL 2.1. Santa Croce Piazza, Floransa. (Moughtin, 1992)

Geniş formlu meydanlara örnek ise, Modena'daki Piazza Reale'dir. (Şekil 2.2.) Meydanda yer alan saray, tüm mekana hakimdir. Ayrıca, derin formlu bir meydan olan Piazza di S.Dominico, bu meydana küçük bir sokak ile bağlıdır. (Sitte, 1979)

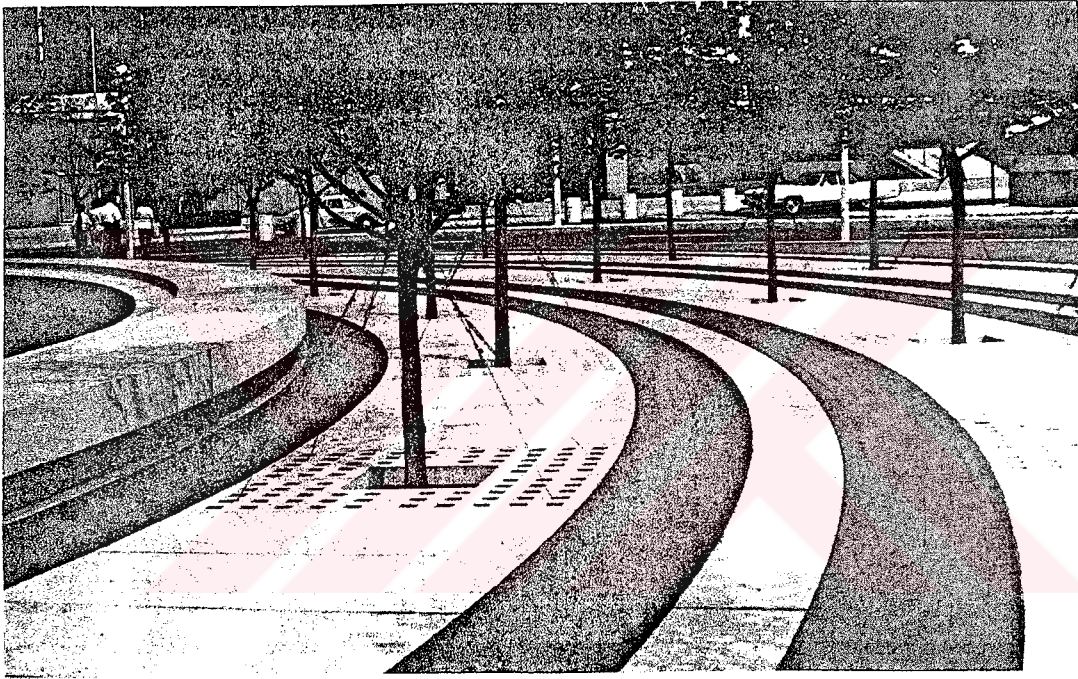

ŞEKİL 2.2. Piazza Reale, Modena. (Moughtin, 1992)

2.3. Kentsel Mekanların Kavranabilmesindeki Etkin Öğeler

Bir kentsel mekanı tanımlayan gerek fiziksel, gerekse estetik tüm unsurların sahip oldukları bir takım özellikler, o mekanın daha kolay anlaşılıp, kavranabilmesinde önem taşır. Bunlar; devamlılık, sıra, tekrar, ritm, büyüklük, egemen olma, doku ve desendir. (Rubenstein, 1992)

Devamlılık: Bir mekanda birbirine ortak bir doku, form, ölçek veya renk ile bağlı, belli elemanlar ile sağlanır. Örneğin; yer döşeme materyali olarak tuğla ve betonun kullanımıyla, döşemede devamlılık sağlanabilir. (Şekil 2.3.) (Rubenstein, 1992)

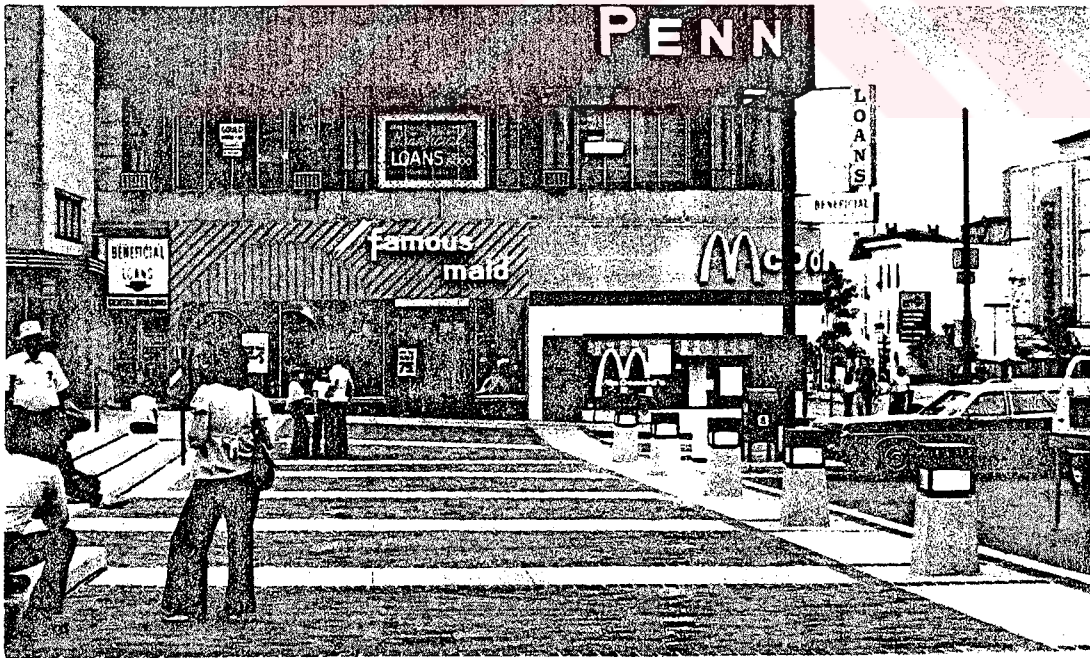
ŞEKİL 2.3. Tuğla ve beton kullanımıyla, döşemede devamlılık sağlanması ve belli aralıkların tekrarı ile bir ritm yakalanması. (Rubenstein, 1992)

Sıra: Mekanın veya objelerin algılanmasındaki devamlılıktır ve başarılı bir görsel değişim sağlamak amacıyla uygulanır. Mekanda hareket yaratabilir, kullanıcılara yön verebilir. Sıralı bir mekan, açık bir alandan kuşatılmış bir alana geçişle sağlanabilir. Örneğin; ağaçların kullanımıyla kuşatılmışlık hissinin yaratıldığı bir mekandan açık bir mekana geçiş, sıralı bir mekan yaratır. (Şekil 2.4.) (Rubenstein, 1992)

ŞEKİL 2.4. Açık alandan, ağaçlarla kuşatılmış bir mekana geçiş ile sıralı mekanın sağlanması. (Rubenstein, 1992)

Tekrar: Kullanılan elemanların renk, şekil veya dokusunda sağlanabildiği gibi, tek bir elemanın tekrar edilmesiyle de gerçekleştirilebilir. Örneğin; yaya alanlarında babaların kullanımıyla tekrar sağlanabilir. (Şekil 2.5.) (Rubenstein, 1992)

ŞEKİL 2.5. Yol mekanında babaların kullanımıyla tekrarın sağlanması ve tuğla ile beton bantların kullanımıyla tasarımda bir ritm yakalanması. (Rubenstein, 1992)

Ritm: Belli aralıklarla kesilmiş tekrarlamalı elemanlar dizisidir. Örneğin; kullanılan materyalle yer döşeme dokusunda bir ritm yakalanabilir. (Şekil 2.5.) (Rubenstein, 1992)

Büyüklik: Bir mekanın veya objenin büyüklüğü, gözlemciden olan uzaklığına bağlıdır. Uzaklığa bağlı olarak görme biçimleri şu şekildedir: (Hatipoğlu, 1994)

- 500-1000 m: Bu mesafeler içinde göz, çevre ve ışık şartlarına bağlı olarak, sınırları içindeki objelerin niteliğini ayırt edebilir. Örneğin; insan veya ağacın ayrımı.
- 0-500 m: İnsanın sosyal yaşantısını organize ettiği mesafelerdir.
- 100 m: Bu mesafede göz, insan veya insan gruplarının veya ne yaptıklarının ayırımına varamaz.
- 70-100 m: Çevrenin de şartlarına bağlı olarak göz, insanın cinsiyetini, yaşını ve hangi eylem içinde olduğunu algılayabilir.
- 30 m: Göz, insan özelliklerinin detaylarını algılayabilir.
- 20-25 m: Göz, insanın ruh haline, duygularına ilişkin saptamalar yapabilir.
- 1-3 m: Tüm ayrıntılar görülür.

Egemen olma: Bir mekanda yer alan elemanlar içinde büyüklüğü veya önemi açısından daha önemli olanı vurgulamayı sağlar. Bu sayede, mekanda bir odak noktası temin edilir. Meydanlarda, özel bir aktivite veya heykel, çeşme vb. gibi odak elemanlarını içeren egemen alanlar vardır. (Rubenstein, 1992)

Doku ve desen: Sürekli bir yüzey oluşturan parçaların şekli ve büyüklüğü belirlenemiyorsa, bu dokudur. Eğer, bir bütünü oluşturan parçalar fark edilebiliyorsa, bu da desendir. Doku, kullanılan materyalin tipi ile belirlenir. Desen ise, tasarıma renk, kontrastlık ve ilginçlik katar. (Rubenstein, 1992)

3. MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER

3.1. Sosyo-psikolojik ögeler

Kent içinde yer alan önemli akslar, kentsel aktivitelerin yoğunlaştığı alanlara doğru genişlemeler yaparak kent meydanlarını oluştururlar. Bir düğüm fonksiyonu üstlenen kent meydanları, insanların biraraya gelmelerini sağlar. Kent yaşantısında süregelen küçük toplantılar, mitingler, törenler, festivaller, karnavallar vb. gibi aktiviteler hep kent meydanlarında gerçekleştirilir. (Alexander, 1977)

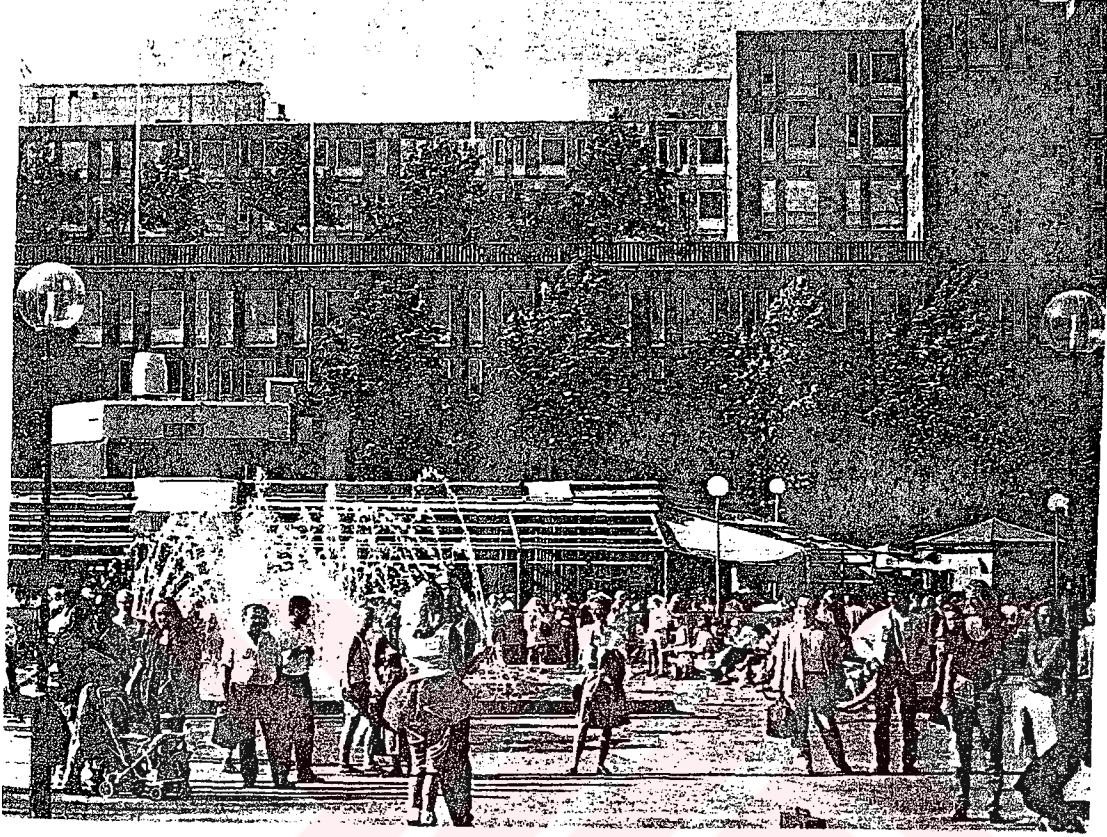
Bir kentteki tüm yaya hareketleri, meydanlardan geçerek organize olur. Önemli olan, bu mekanların yalnızca içinden geçilip gidilen alanlar değil, geline mekanlar olmalarıdır. (Alexander, 1977) Meydan mekanları, bireylere gelişigüzel hareketlilik sağlayan, içinde sürekli ve yönlendirilmiş bir hareket düzeninden çok durma imkanı veren, hareketliliğe zorlamayan mekanlardır. (Giritlioğlu, 1991)

İnsanlar tüm kültürlerde birbirlerini izlemek için meydan vb. gibi kentsel mekanlara ihtiyaç duymuşlardır. Bu yönüyle meydanlar, ortaçağ tiyatrolarını andırır; insanları o mekanda gezinmeye, birbirini seyretmeye ve amaçsızca dolaşmaya davet eder. (Şekil 3.1.) Bu oluşum, insanlar için, bir tür yaşamı paylaşma şeklidir. (Alexander, 1977)

Toplumsal örf ve adet farklılıkları da kentsel mekanlara yansımaktadır. Dolayısıyla, kent mekanında davranış farklılıkları ortaya çıkmakta ve mekanlar buna göre şekillenmektedir. Bu, daha çok İtalya, İspanya, Yunanistan, Yugoslavya, Sicilya, Meksika ve Güney Amerika'daki küçük kasaba meydanlarında görülmektedir. Örneğin; Meksika'daki birçok kasaba meydanında, her Salı ve Pazar gecesi, genç kızlar ve erkekler çalınan müzik eşliğinde gezerlerken, anne ve babaları da çevrede yer alan banklarda oturup onları seyrederek. (Alexander, 1977)

İnsanlar, kent meydanlarının canlanmasında en önemli rolü oynarlar. Eğer meydan yeterli aktiviteyi barındırıyorsa, insanlar tarafından fark edilecektir. (Trancik, 1986) Çünkü, bir meydanın canlılığına meydandaki insan sayısından çok, insanların yaptıkları eylemler katkıda bulunur. Örneğin; bir meydanda şarkı söyleyen küçük bir

gurup, başka bir meydanda çimlerde güneşlenen aynı sayıdaki insan topluluğundan daha çok meydana hareket katar. (Alexander, 1977)

ŞEKİL 3.1. Meydanlar, insanlar arası karşılıklı etkileşim alanlarıdır. (Modanipour, 1996)

Meydan mekanında sunulan satış birimleri, sergi alanları, konser ve gösteri platformları, çeşitli seyir ve oturma mekanları gibi zengin aktivite çeşitleriyle, mekanın her yönüyle kullanılabilirliği, yaşayan bir mekan olması sağlanır. Aktivitelerin, meydanla bağlantılı yaya aksları ve meydanın giriş ve çıkışları yakınında yer almasıyla, insanların gelme-gitme faaliyetlerini, kendilerini daha çok rahatlatacak faaliyetlere doğru kaydırma şansı olacaktır. Kullanıcı gurubu için; mekanda iyi vakit geçirebilme, görsel kalite, konfor, fonksiyonların çeşitliliği, boş zamanlarını değerlendirebilecekleri ve sıkılmayacakları aktivitelerden oluşan alanların yer alması önemlidir. Böylece, kentsel yaşamın canlandırılması da söz konusu olacaktır. (Alexander, 1977)

Ana amaç, sosyal bir varlık olarak ele alınan insana değişik boyutta bir yaşam konforu sağlamaktır. (Giritlioğlu, 1991)

3.2. Fiziksel ögeler

Camillo Sitte, meydanlarla ilgili olarak yaptığı çalışmalarında, mekansal kapalılık ve açıkça tanımlanmış mekan sınırlarının önemini vurgulamıştır. Rönesans teoristlerinden Leon Battista Alberti'den günümüzde Paul Spreiregen'e, yapılan birçok çalışmada da, kentsel mekanlarda olması gereken dengeli oranlardan bahsedilmiştir. Tüm bu çalışmalar neticesinde, bir meydanın kullanıcıları tarafından kentsel bir mekan olarak algılanabilmesi için, sahip olması gereken bir dizi fiziksel unsur şunlardır:

- Mekanın sınırlarını ortaya koyacak sınırlayıcı elemanların varlığı,
- Mekansal kapalılığı sağlayarak, kullanıcılara güven duygusu veren kuşatılmışlık hissinin yaratılması,
- Mekanın kullanıcılar tarafından algılanabilir bir büyüklükte olması,
- Yaya ve taşıt trafiğinin birbirinden ayrılarak, mekanın yayalar tarafından en iyi şekilde kullanılabilirliğinin sağlanmasıdır.

3.2.1. Sınırların sürekliliği

Bir meydanı belirleyen sınırlayıcılarıdır. Binalar, duvarlar, içinden geçen kolonlar, arkadlar, heykeller, çeşmeler, anıtlar vb. gibi insan yapıtları ile gökyüzü, ağaçlar, tepeler, su kenarları gibi doğal elemanlar bir meydan mekanının sınırlarını ortaya koyarlar. (Gültekin, 1996)

Meydanı sınırlayan yapıların yükseklik, ölçü ve tasarım açısından benzer veya farklı olmalarına göre, aralarındaki ahenk az veya çoktur. Meydanı tabanda sınırlayan zemin, doku ve yayılma alanı bakımından homojen olabilir veya basamaklar ve seviye farklılıkları ile ifade edilmiş olabilir. Ayrıca, çevredeki diğer strüktürleri birleştirici veya ayırıcı etki gösterebilir. Meydanı üstten hayali olarak sınırladığını varsaydığımız gökyüzü ise, görsel bir sınır sunar. Bir meydanı sınırlayan tüm bu elemanlar arasındaki en önemli bağ ise, hepsinin aynı temele yani, insan ölçeğine dayanıyor olmasıdır. (Zucker, 1959)

Kent içinde hareket ederken, dikkatimizi çeken şeylere göre kafamızı çevirir bakarız. Ancak, tam önümüze baktığımızda gördüklerimiz, içinde bulunduğumuz mekana ait bizim ilk izlenimlerimizi oluşturur. Tam önümüzde gördüğümüz yüzey, bizim sınırlanmışlık derecemizi yani mekan hissinin belirler. Bu durumda ortaya çıkan sonuç, dış mekanlarda mekan hissi yaratmak için, bina vb. gibi öğelerle sınırlanma getirilmesinin gerekliliğidir. (Spreiregen, 1965)

Meydanın biçimini oluşturan meydan sınırlayıcılarının yüzeylerinin, biçim, doku ve renkleri meydanın niteliğinin oluşmasında etkilidir. (Gültekin, 1996) Sınırlayıcı elemanların ölçü, malzeme, renk, ışık, gölge ve biçim benzerliği meydan mekanının ilginç olma özelliğini artırır. Değişik derinlikler, fonlar ve dominant öğeler ise, meydan mekanının seçkin bir alan olarak tanımlanmasında ve aktivite alanı olarak önem kazanmasında etkilidir. (Giritlioğlu, 1991)

Meydanı sınırlayıcı elemanların parçalı kompozisyonlardan oluşması, çeşitli ve karmaşık renkler, parlak ve değişken ışıklar, kullanıcılar üzerinde gerginlik yaratmaktadır. Sadelik, uyum, süreklilik, aynı cinslilik, eğrilerden oluşan mekan sınırları, yumuşak ve rahatsız etmeyen ışıklar ise kullanıcılarda dinlendirici bir etki yaratmaktadır. (Giritlioğlu, 1991)

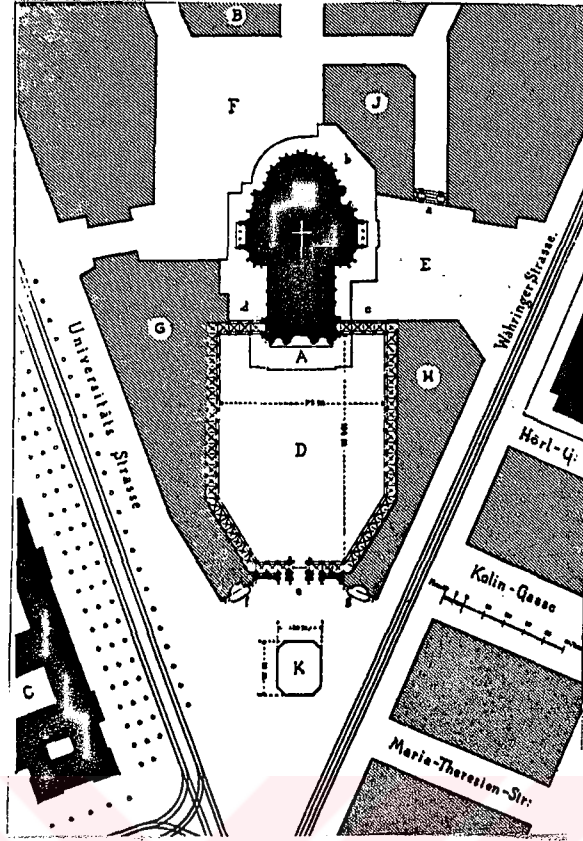
Meydanı aydınlatan günışığının yönü ve etkisi de meydanın sınırlarını belirginleştirir ve etkisini yoğunlaştırır. (Gültekin, 1996)

3.2.2. Mekansal kapalılık

Camillo Sitte'ye göre, mekansal kapalılık kentsel mekanın en önemli bileşenidir. O, dış mekanlardaki estetik kalitenin yoksunluğunu ve kuşatılmış kentsel mekanların önemini vurgulamış ve ilk kez tasarımdaki estetik prensipleri açıkça ortaya koyarak, mekanın şekillenmesinde tasarımın rolünün ne kadar büyük olduğunu belirtmiştir. Camillo Sitte'nin prensiplerinin en önemlisi, kapalılıktır. Viyana'daki Votive Plaza'da (Şekil 3.2.), mevcut katedralin çevresine arkadlar ve yeni binalar ekleyerek, mekanın kapalılığını sağlamıştır. Böylece, bu plan, kentsel tasarımdaki en etkileyici örneklerden biri haline gelmiştir. (Trancik, 1986)

Bir meydanın kapalılığı, kenarlarının ele alınış tarzıyla ilgilidir. Genel olarak; meydanın kenarları ne kadar açıksa, kuşatılma hissinin o kadar az, kenarlar ne kadar kapatılmışsa, kuşatılma hissinin o kadar çok olduğundan bahsedilir. (Moughtin, 1992)

Meydanların diğer özellikleri ve meydan mekanını çevreleyen binalar da kuşatılma derecesini etkiler. Bunlar; meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerinin meydanın büyüklüğü ile olan ilişkisi, binaların çatı hizaları, binaların üç boyutlu birer kütle olarak etkileri, birleştirici bir unsurun varlığı veya yokluğu ve tüm alanın baştan başa şeklidir. (Moughtin, 1992)

ŞEKİL 3.2. Votive Plaza, Viyana. (Sitte, 1979)

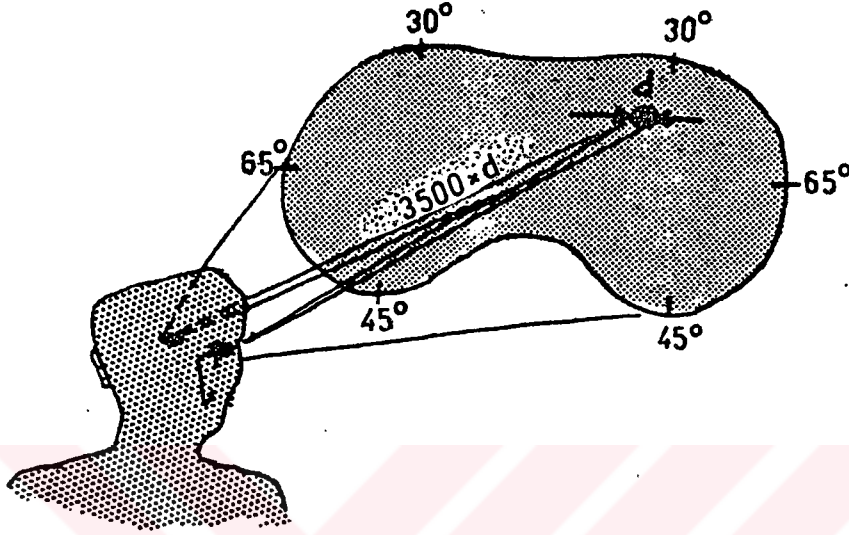
Kuşatılmış bir mekan etrafında yer alan binalar, sürekli bir yüzey oluşturmali ve izleyiciye mimari bir bütünlük sunmalıdır. Kendi başına özelliği bulunan binaların kütsel etkileri, yüzey sürekliliğini korumak amacıyla azaltılmalıdır. Bu tür binaların tekrarı varsa, süreklilik etkisi artar. Ayrıca, kolonad ve arkadların kullanımıyla kuşatılma etkisi güçlendirilebilir. Vitruvius, bundan mimari bir özellik olarak şu şekilde bahsetmiştir: "Eski Yunanlılar, çeşitli kolonadlarla çevrelenmiş, kare şeklinde forumlar tasarladılar ve onları daha etkili kılmak için kolon ve kolonadlarla süslediler." (Moughtin, 1992)

Mekansal kapalılık, yani mekanda kuşatılmışlık hissinin yaratılması mekan hissini güçlendirmektedir. İnsanlar kendilerini sınırlandırılmış ve kuşatılmış mekanlarda daha rahat hissederler ve bu mekanları yoğun olarak kullanırlar. Çünkü, kuşatılmışlık güven duygusu yaratmaktadır. (Alexander, 1977)

3.2.3. Oran ve ölçek

İnsan gözü genel bir görüş alanına sahiptir. Göz, önce şekilleri genel olarak daha sonra da detaylarıyla görür. Genel görüş alanı; 30 derece yukarı, 45 derece aşağı

ve 65 derece her iki yana olmak üzere, düzgün olmayan bir konik alandır. (Şekil 3.3.) Görüş alanımız, içinde bulunduğumuz mekan hakkında önemli derecede fikir edinmemizi sağlar. Ayrıca, mekanın kuşatılma derecesini belirler. Kuşatılma hissi, görüş mesafesi ile çevrede yer alan binaların görülebilen yükseklikleri arasındaki ilişki tarafından belirlenir. (Spreiregen, 1965)

ŞEKİL 3.3. Gözün görüş alanı. (Spreiregen, 1965)

Essex Country Council tarafından hazırlanmış olan kentsel tasarım rehberinde, kentsel mekandaki oranlar hakkında şu bilgiler veriliyor: “Eğer dengeli bir kentsel mekan yaratılmak isteniyorsa, binaların yüksekliği ile alanın büyüklüğü arasındaki ilişki önemlidir. Yükseklik ile genişlik arasındaki oran çok yüksekse kullanıcı üzerinde ezilme hissine, çok düşükse acizlik hissine neden olabilir. Yükseklik ile genişlik arasındaki dengeli oran 1:4 olmalıdır.” (Moughtin, 1992)

Leon Battista Alberti ise, meydana çevreleyen binalar için uygun yüksekliğin, açık alanın genişliğinin 1/3’ü olduğunu belirtmiştir. Bir bina, yüksekliğinin iki katı kadar uzaklıkta ve 27 derece görüş açısıyla bir bütün olarak en iyi şekilde algılanır. Bitişik düzendeki bir dokuda ise, yüksekliğin üç katı kadar uzaklık ve 18 derece görüş açısı gerekmektedir. (Moughtin, 1992)

Bir binanın yüksekliği, izleyicinin binaya olan uzaklığına eşitse (1:1), yatayda 45 derecelik görüş açısı içindedir. Bina, görüş açımızın en üst sınırından yani 30 derecelik görüş açısından daha yüksekse, yoğun bir kuşatılmışlık hissederiz. Bina yüksekliği, binaya olan uzaklığın yarısı kadarsa (1:2), 30 derecelik normal görüşümüzün en üst sınırına denk gelir. Bu, kuşatılmışlık hissi yaratmak için gerekli

en alt sınırdır. Bina yüksekliği, binaya olan uzaklığın 1/3'ü olursa (1:3), 18 derecelik görüş açısıyla mekanın arkasında yer alan objeler de fark edilir. Bina yüksekliği, uzaklığın 1/4'ü ise (1:4), 14 derecelik görüş açısıyla mekanın en üst noktalarını görürüz ve böylece mekan kalitesini, bina da fonksiyonunu kaybeder. (Spreiregen, 1965)

Kullanıcıların mekan içinde kendilerini güvende hissetmeleri, mekanı algılayabilmeleri için meydan boyutlarının insan ölçeğinde olması gerekir. Bunu sağlayabilmek içinse, heykel, anıt, çeşme vb. gibi elemanlar kullanılır. Böylece, mekanın etkisi de kuvvetlendirilmiş olur.

Meydanlar, şehrin büyüklüğüne göre düzenlenmelidir. Ancak, çok büyük meydan düzenlemelerinden de kaçınılmalıdır. Meydan büyüdükçe, mekan etkisi ve çevrede yer alan binaların etkisi azalır. Bu yüzden, insan boyutu ile bina boyutu arasındaki ilişki büyük önem taşır. Mekan hissi açısından, meydanı çevreleyen binaların, insan ölçeğini aşmaması gerekir. Bu tarz meydanlar güven hissi vermez. Oysa, küçük ve kalabalık meydanlarda hayatın varlığı daha fazla hissedilir. (Ahıskalı, 1998)

3.2.4. Yaya dolaşımı

Kent içinde daha fazla alanın yayalara ayrılması; gürültü ve kirlilik seviyesinin düşmesi ve kent merkezinin fiziksel imajının güçlenmesi gibi çevresel iyileştirmelerin yanısıra, yaya faaliyetleri için mekan oluşturulması, yaya güvenliğinin sağlanması ve kentin sosyal imajının gelişmesi anlamına gelir. Bu da, yaya hareketlerinin ivme kazanması, iş, ticaret, eğlence vb. gibi kentsel işlevlerin canlanması ve düzenli, çekici bir çevre kazanılmasını sağlar. Suher ve diğ. (1992)

Yayalar; oturma, çevreyi seyretme, sergi ve konser gibi aktiviteleri izleme vb. gibi faaliyetler için meydan mekanlarını kullanırlar. Bu yüzden, meydandaki dolaşım sürekliliği önemlidir. Yaya sirkülasyonunun, bu tür faaliyet alanlarıyla birlikte ele alınıp düzenlenmesi, ilgiyi canlı tutup, kullanıcıların zevk alacağı ortamlar yaratmak açısından önem taşır.

Bir meydan ulaşılabilir olmalıdır. Yaşanabilir bir meydan mekanının, bir veya iki tarafı kamu yoluna açık olmalıdır. Gelip geçmekte olan kişiler, meydanı yolun bir uzantısı olarak fark etmeli yani, mekanın kendilerini içeriye doğru davet ettiğini hissetmelidir. Ayrıca, otobüs durakları ve otopark alanları gibi taşıt trafiğiyle ilişkili alanların da meydanlarla olan bağlantıları sağlanmalıdır. Marcus ve Francis (1990)

Kentsel mekanlarda yapılan gözlemler neticesinde, insanların mümkün olduğunca düz bir yol üzerinden bir noktadan başka bir noktaya ulaşmak istediklerini görüyoruz. Bu yüzden ana yaya akslarını düzenlerken, bu prensip gözönünde bulundurulmalıdır. Marcus ve Francis (1990)

Eğer amaç, yayalara belirli bir doğrultuda rehberlik etmekse, bu mesaj fiziksel formda da açıkça belli edilmelidir. Bunu sağlamak için de, duvarlar, çiçeklikler veya zemin ve seviye değişiklikleri kullanılır. Marcus ve Francis (1990)

3.3. Estetik öğeler

Kentleşmenin getirdiği toplu yaşamın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi, kent bütünlüğü içinde alış-veriş çevreleri, haberleşme, kültürel çevre, ulaşım sistemleri, trafik düzenlemeleri, eğlence ve hizmet birimlerinin organizasyonunda kullanılan tasarım nesnelerinin varlığına bağlıdır. (Erhan, 1990) Kent mobilyaları bu görevi yerine getiren elemanlar olarak, kentsel mekanları yaşanabilir kılan, kentin fiziksel yapısını ve görüntüsünü etkileyen kent öğeleridir. Sağsöz ve Aksu (1999)

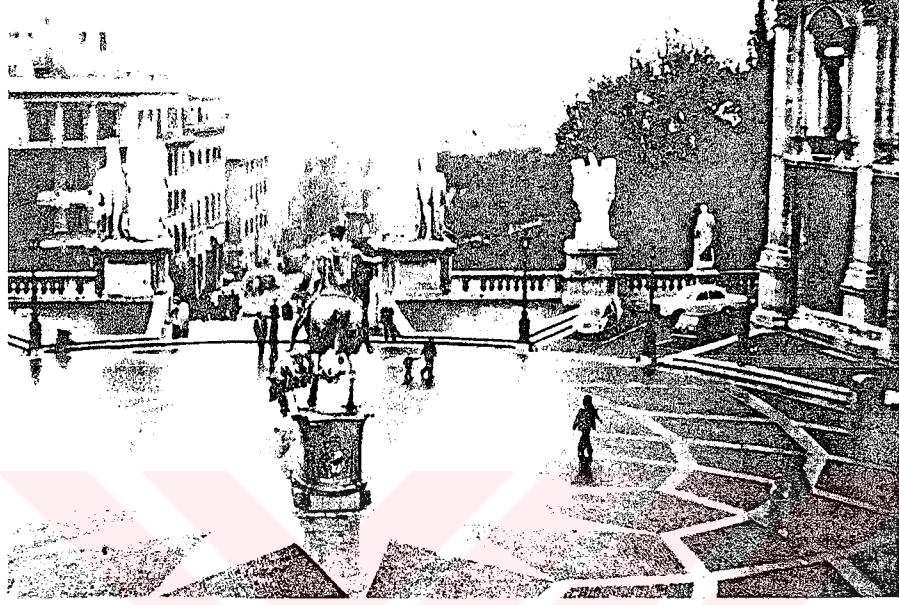
Kent mobilyaları, işlevsel açıdan olduğu kadar, görsel açıdan da önem taşırlar. Kentsel mekanlarda yer alan tarihi ve kültürel öğeler gibi, zaman içinde simgesel işlevler yüklenirler ve bulundukları kent parçasının veya kentin kimliğinin oluşmasında rol oynarlar. (Erhan, 1990)

İnsanların yoğun olarak kullandığı kentsel mekanlar; sınırları tanımlanmış, çekici odaksal öğelerin bulunduğu ve kent mobilyalarının yoğun olarak yer aldığı mekanlardır. Marcus ve Francis (1990) New York'da yapılan bir araştırmaya göre; insanlar farklı biçimlerdeki merdiven, bank, çiçeklik vb. gibi elemanlar etrafında toplanıyorlar, odak objeye yakın olmak istiyorlar, heykeller ve çeşmeler onlar için çekici olan unsurlar ve diğer insanlara yakın olacak şekilde oturuyorlar. Marcus ve Francis (1990)

3.3.1. Yer döşemeleri, seviye farklılıkları ve alt bölgeler

Yer döşemeleri, iki boyutlu dokularıyla meydanlar için önemli bileşenlerdir. Eski şehir dokuları içinde yer alan meydanlarda kullanılan malzeme seçimi ve kompozisyonu, gerçekten bu alanların kullanım sıklığında ve ilginçlik kazanmasında en önemli etkindir. (Giritlioğlu, 1991) Örneğin; Roma'daki Piazza del

Campidoglio'da mekanın karakteri ve organizasyonu, oval döşeme dokusuyla ifade edilir ve güçlenir. (Şekil 3.4.) Bu, sembolik olarak, meydanın kent odağı olarak önemini de vurgulamaktadır. (Curran, 1983) Venedik'teki Piazza San Marco'nun koyu renkli döşeme dokusu ise, meydanın iki ayrı parçasını birleştirip düzenlemektedir. (Trancik, 1986)

ŞEKİL 3.4. Piazza di Campidoglio'nun oval döşeme dokusu. (Curran, 1983)

Kentsel mekanlarda yer döşemelerinin birçok işlevi vardır. Bunlardan birincisi, kullanıma uygun, sert, uzun ömürlü, kaymayan ve hava koşullarına dayanıklı bir yüzey oluşturma; ikincisi, biçimlenişi ve deseniyle yayalara yön gösterme, üzerinde yürünecek ve yürünmeyecek alanları belirleme; üçüncüsü ise, çevre karakterini yansıtacak, yapıları ve mekanları birbirine bağlayacak çekici bir görsel görüntü oluşturmaktır. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

Meydanlarda kullanılacak olan yer döşemeleri, şehrin genel zemin kaplama malzemesinden farklı olmalı, daha değerli ve bakımlı bir etki yaratmalıdır. (Ahıskalı, 1998)

Küçük meydanlarda, taş kaplama iyi bir çözümdür. Fakat, taş boyutları iyi ayarlanmalıdır. Küçük taşlar karo etkisi yaparken, büyük taşlar da insan ve yapı ölçeğini bozabilirler. Büyük meydanlarda tüm alanın taş kaplanması, özellikle yaz aylarında güneşi fazla yansıtarak, çevrede daha çok sıcaklık oluştururken, monoton bir etki de yaratır. Bu yüzden, yer yer su ve bitkisel öğeler kullanılarak bu etki azaltılmalıdır. (Ahıskalı, 1998)

Yer döşemeleri, diğer peyzaj ögeleri gibi kullanılacağı yere uygun olmalı ve çevredeki diğer ögelerle bir bütünlük oluşturacak şekilde seçilmelidir. Birbirini tamamlayıcı malzemeler, uygunluk, rahatlama veya konfor duygusu yaratırlar. Bu, tek bir malzemenin hem döşeme, hem merdiven, hem de duvarda kullanımı yoluyla sağlanabildiği gibi, bir işlev için seçilen değişik malzemelerin renk, doku vb. gibi ortak bir özelliği ile de sağlanabilir. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

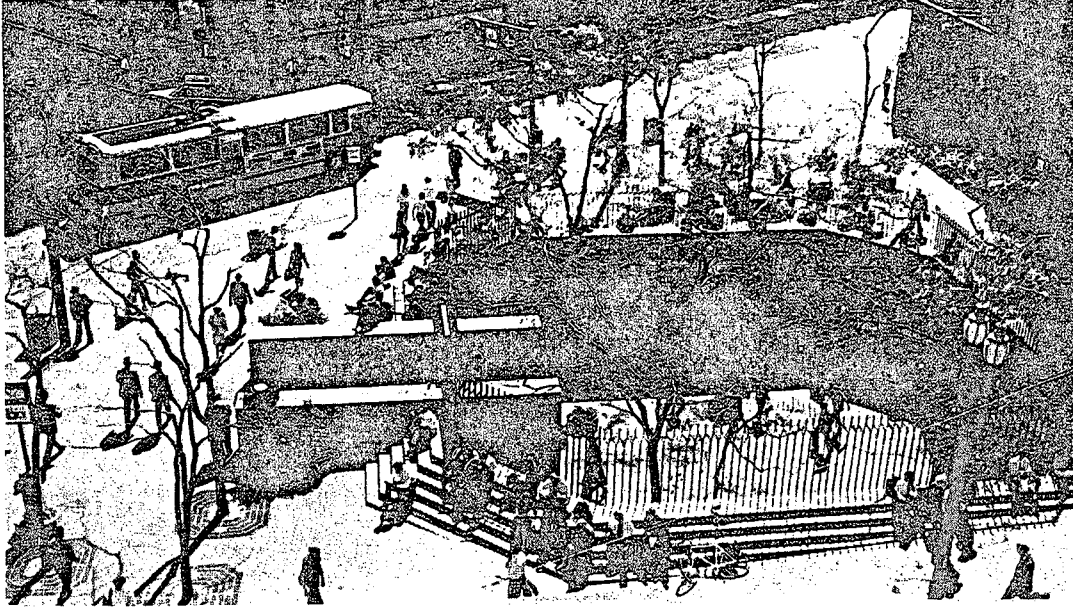
Yer döşemelerinin renk, ölçü ve doku özellikleri görünüş açısından önemlidir. Renk ve dokuda yapılacak küçük farklılıklar, yüzey görünümünde değişiklik yaratmada oldukça etkilidir. Örneğin; renk ve doku farklılıkları ile, yayaları odak objeye ve belli doğrultulara yönlendirme sağlanabilir. (Şekil 3.5.) Bu tür kullanım, seviye farkı olduğunda daha da etkili olmaktadır. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

ŞEKİL 3.5. Yer döşemesi ile yayaları odak objeye yönlendirme, Kaiko Hiroba Plaza, Japonya.

Bir mekanı, seviye farklılıkları, bitkilendirme ve duvar gibi yapay elemanlarla alt bölgelere ayırarak, o mekanın kullanımının artması ve etkileyici bir özellik kazanması sağlanabilir. Seviye farklılıklarının fonksiyonel yararları vardır. Örneğin; oturma ve sirkülasyon mekanları küçük seviye farkları ile birbirinden ayrılabilir. (Şekil 3.6.) Böylece, daha üstte yer alan mekan, çeşitli gösteriler için bir sahne

görevini üstlenebilir. Ayrıca, yine seviye farklılıklarıyla, çok geniş mekanlar insan ölçeğinde mekanlara dönüştürülebilir. Marcus ve Francis (1990)

ŞEKİL 3.6. San Francisco'daki Crocker Plaza'da seviye farklılıkları. Marcus ve Francis (1990)

3.3.2. Bitkisel elemanlar

Meydan mekanına canlılık kazandıran, değişik aktivitelerin dağılımında etkinliği olan önemli unsurlardan biri de bitkilere dir. (Giritlioğlu, 1991)

Bir kentsel mekanda yer alan bitkilerin etkisi, birçok insanı o mekanda uzun süreli kalmaya teşvik edici bir nedendir. Özellikle, insanlar tek başlarına ise, kitap okuma, yemek yeme vb. gibi herhangi bir uğraşları yoksa, onların ilgisini çekebilmek için görsel olarak memnuniyet verici öğelere ihtiyaç vardır. Bir meydanda oturan veya oradan geçmekte olan insanların görsel olarak ilgisini çekebilmek, mekandaki bitki çeşitliliği ile sağlanabilir. Ağaçlar, çeşitli çalılar, renkli bitkiler ve çim alanlarla görsel çeşitlilik sunan meydanlar, insanlar tarafından çekici bulunmaktadır. Marcus ve Francis (1990)

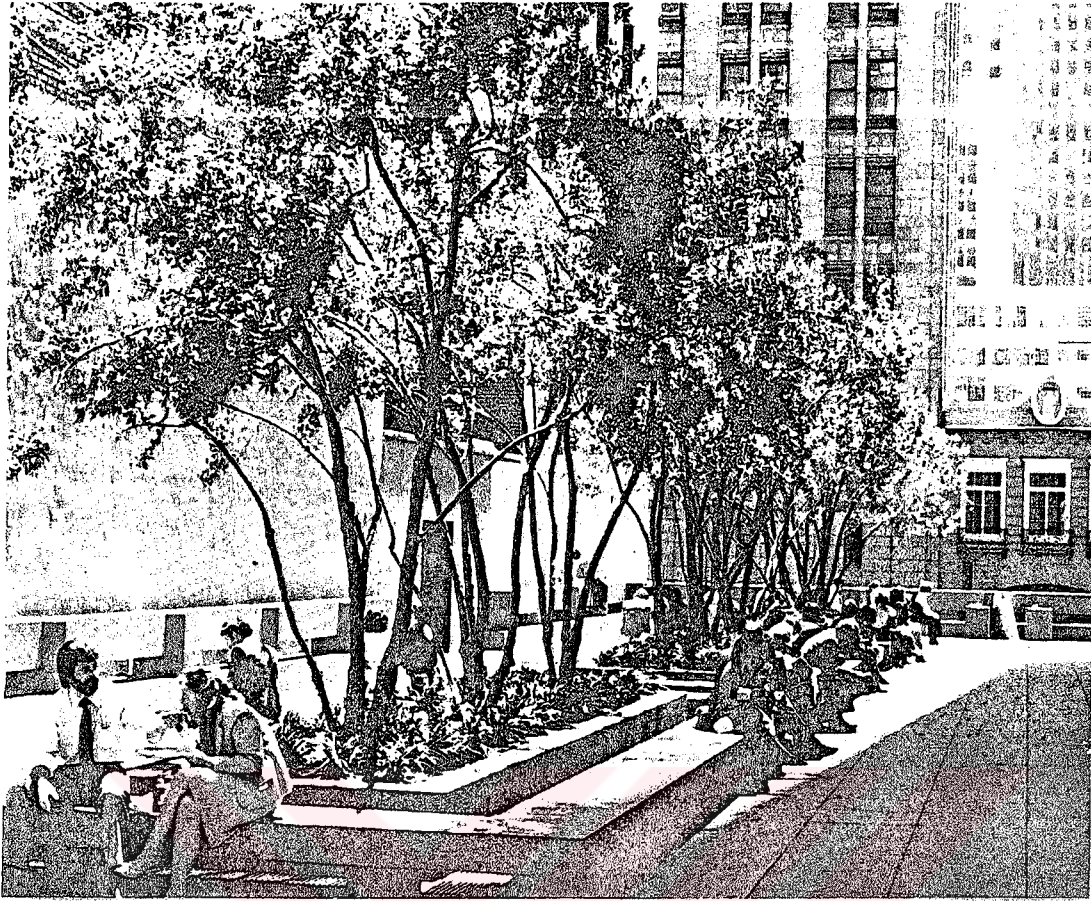
Bir kent meydanının bitkilendirilmesinde, meydanın fonksiyonu ve çevresel etkiler dikkate alınmalıdır. Meydanın oturma, dinlenme vb. gibi faaliyetler için mi, çevreyi güzelleştirmek için mi, yoksa tören ve çeşitli toplantılar için mi kullanılacağı belirlenmelidir. Meydanı çevreleyen yapıların özellikleri, taşıt trafiğinin etkisi, bitkilerin yetişmesi için uygun ekolojik şartların ve bakım yapacak bir kurumun olup olmadığı diğer önemli hususlardır. (Pamay, 1979)

Ağaçların varlığı, insan yapısı bir kentsel mekan içinde doğayla beraber olmak duygusu yaratır. Ağaçlar, doğal güzellikleri yanında, kent insanına dört mevsimde yaşanan değişiklikleri sergiler. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992) Çeşitli renk, doku ve boyutlara sahip olan bu ögenin kullanımıyla hem biçimsel, hem de işlevsel açıdan çekici, insan ölçeğine ve ihtiyaçlarına uygun mekanlar yaratılabilir. (Şekil 3.7.) (Giritlioğlu, 1991) Mekanlara şekil vermek ve bölmek için ağaçlardan yararlanabiliriz. Ağaçlar, mekanı düşeyde bölmeyi sağlarlar. Özellikle, büyük kentsel mekanlarda ağaçlar vasıtasıyla, mekan insan ölçeğine indirilebilir. (Curran, 1983) Kentlerin kalbi olan meydanlar için ağaçlar vazgeçilmez öğelerdir. Kent meydanlarına yerleştirilecek ağaçlar, mekanı küçük ve dar göstermeyecek şekilde seçilmelidir. Bu yüzden, yumuşak dokulu ağaçlar ve ağaççıklar tercih edilir. (Pamay, 1979)

Çalılar ise, renkleri, mevsimlik değişiklikleri ve dokuları ile bulundukları kentsel mekana görsel açıdan katkıda bulunurlar. Kullanımlarında; sınırlayacakları, çevreleyecekleri veya bölecekleri mekanın ölçüsüne uygun olmaları önemlidir. Çalıları kullanarak etkili bir görünüm yaratmak için, tek başlarına kullanımları yerine, tek türün büyük gruplar halinde kullanılması uygundur. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

Çim, diğer bitkisel elemanlardan farklı olarak, hem yeşil bir örtü oluşturma hem de üzerinde yürünebilme özelliğine sahiptir. Geniş bir çim yüzey, ferah bir mekan hissi yaratırken, mekanda bir birlik de sağlamaktadır. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992) Çim alanlar, ahşap ve beton alanlara kıyasla daha estetik olduğundan, rahatlık temin ederler ve kullanıcılara oturma, uzanma, güneşlenme vb. gibi eylemler için, bankların sağladığından daha rahat ortamlar sunarlar. Marcus ve Francis (1990)

Mekanın sınırlandırılmasında ve bölünerek farklı mekanlar oluşturulmasında bitkilerin rolü büyüktür. Mekan çok büyükse, kullanıcıların onu algılayabilmesi güç olur. Eğer küçük mekanlar serisine bölünmüş biçimde olursa, kullanıcılar mekanlar içinde ritmik olarak hareket ederek mekanı daha iyi anlayabilirler. Bitkilendirme ile büyük mekanları daha küçük mekanlara bölerek, gerek biçimsel gerekse işlevsel açıdan kavranabilir mekanlar yaratılabilir. Farklı renk, doku ve boyuttaki bitkilerin kullanımıyla çeşitli kompozisyonlar oluşturulabilir. (Yıldızcı, 1988)

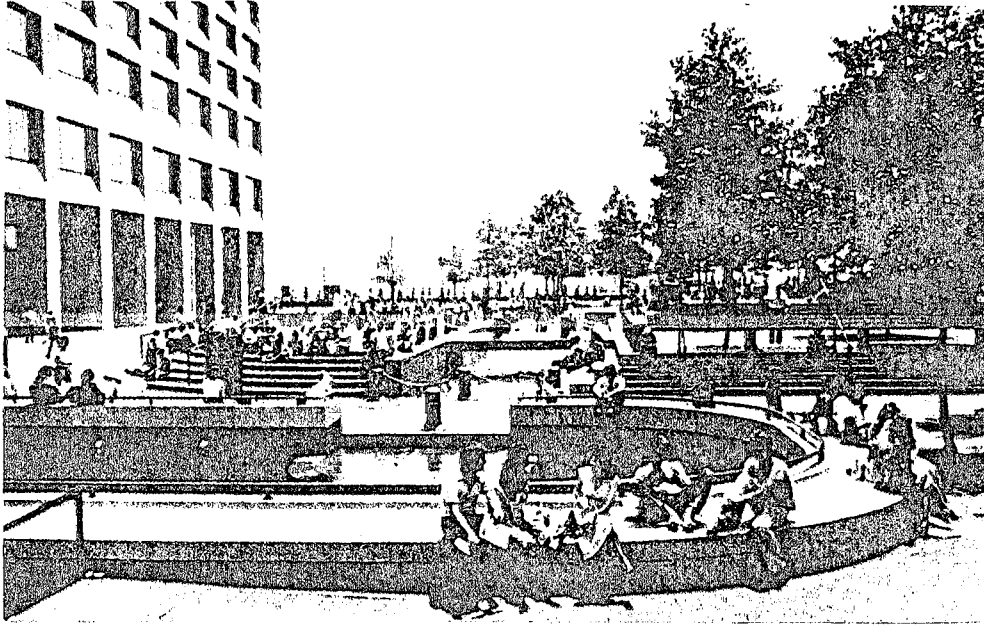

ŞEKİL 3.7. Kentsel mekanda ağaçların biçimsel ve işlevsel kullanımı, Giannini Plaza. Marcus and Francis (1990)

Renk, bitkilerin tasarım elemanı olarak kullanılmalarının başlıca nedenlerindendir. Bitkilerdeki mevcut renk çeşidi tasarımda büyük bir estetik potansiyel özelliği taşır. (Yıldızcı, 1988) Renk, mekanı kullananların zevk alması için önemli bir öğedir. Ağaçlar ve çalılar, çeşitli renklerde olabilir, parlak renkli çiçekler ve çiçekli çalılar kullanılabilir. Renk ve koku birlikte ele alındığında ise daha memnuniyet verici olur. Marcus ve Francis (1990)

3.3.3. Oturma birimleri

Farklı insanlar, farklı şekillerde oturmak isterler. Bu yüzden, her meydan mekanı, çeşitli kullanıcılara hizmet edebilmek amacıyla, farklı oturma şekilleri temin etmelidir. Bunlar sadece çeşitli banklar olmamalıdır; yükseltilmiş havuz ve çiçekliklerin kenarları ve köşeleri, zemin farklılıkları ve merdivenler de kullanıcılara oturma imkanı sağlarlar. (Şekil 3.8.) Marcus ve Francis (1990)

ŞEKİL 3.8. Basamakların ve yükseltilmiş havuz kenarlarının oturma alanı olarak kullanımı (Rubenstein, 1992)

Herhangi bir oturma yeri ile ilgili ilk izlenim önemlidir. Bu yüzden, oturma birimlerinin doğru yerde, özenle gruplandırılması esastır. Oturma birimlerinden çevreye doğru olan görüntü, tasarımda etkili bir faktördür. Genellikle, güzel bir manzara yer seçimi için en önemli etkidir. Fakat, rüzgar, gürültü vb. gibi çevresel faktörler de dikkate alınmalıdır. Örneğin; oturma birimleri, kış güneşinden yararlanabilecek, yaz güneşinden ağaçların gölgeleri vasıtasıyla korunabilecek konumda yerleştirilmeli, hiçbir zaman güneş ışığını ve ısını aşırı ölçüde yansıtabilecek geniş, sert zeminler ve duvarlar yakınında yer almamalıdır. Ayrıca, yapay aydınlatma ile, oturma alanlarının akşam ve gece de kullanımı sağlanarak, kullanım süresi uzatılabildiği gibi, kullanıcılara güven duygusu da verilmiş olur. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

İlgi çekici bir görüntü varsa, bunu daha iyi algılayabilmek için manzara yönünde, yaya yolundan daha yüksek seviyede bir oturma mekanı düzenlenebilir. Yaya yolundan daha düşük seviyede bir oturma mekanı ise, oturma gurupları, çiçeklikler, havuzlar, çeşmeler gibi kullanıcılar için bir ilgi merkezi oluşturacak elemanlarla birlikte kullanılabilir. (Rubenstein, 1992)

Oturma birimlerinin konumlandırılmasındaki bir diğer önemli nokta, sosyal ilişkileri geliştirmeye yardımcı olacak şekilde düzenlenmeleridir. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992) Çünkü, oturma eylemi sadece dinlenmeyle ilgili bir fonksiyon değildir, çeşitli psikolojik ve sosyo-kültürel aktivitelerin de aracıdır. (Seyrek, 1992) Birbirine

dik konumda yerleştirilmiş veya dairesel biçimde düzenlenmiş birimler, sohbet köşeleri oluşturarak, kullanıcıların bu tür gereksinimlerine de cevap verecek olanaklar sunarlar. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

3.3.4. Aydınlatma elemanları

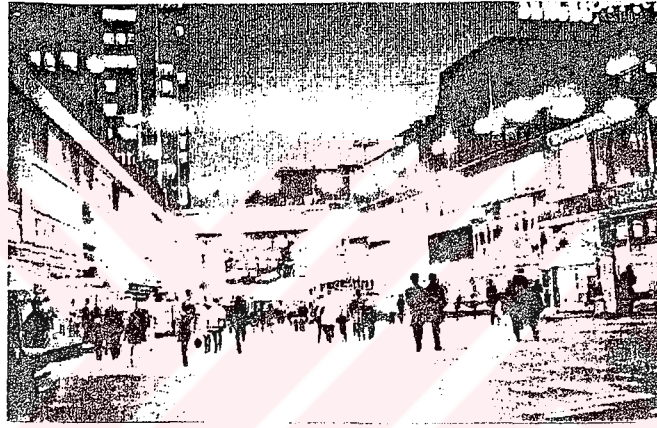
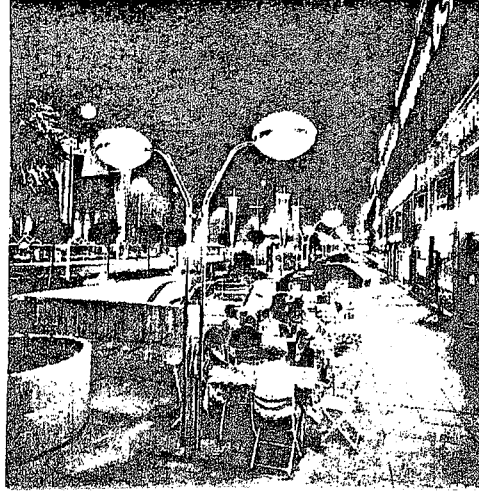
Bir meydanın insanları çekebilmesi için, insan doğasının özelliklerine uygun nitelikleri taşıması gereklidir. İnsan doğası açısından, genelde iç bükey yüzeyler toplanma, dış bükey yüzeyler ise dağılma isteğine yol açar. Meydanın çekici ve toplayıcı özellikte olması, hem meydan zemininin hem de mekanı sınırlayan öğelerin aydınlatılmasıyla, yani ışıklı bir iç bükey ortam oluşturulması ile sağlanır. (Şekil 3.9.) (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

Yapay aydınlatmanın rolü, günışığından tamamen ayrı bir nitelik taşır. Çünkü, burada veri olan kentin kendisidir. Kentlerin gece görünüşleri, gündüz görünüşlerinden çok farklı bir nitelik taşır. Işığın azaltılıp artırılması, renkli ışıklar kullanılması, değişik aydınlatma ve ışıklandırmalar yapılması gibi değişen düzenlerle, birbirinden farklı görüntüler elde edilebilir. Ayrıca, aydınlatmada gerçek görüntüleri ortaya koyacak düzenlerin yanında, kimi zaman gerçek dışı görüntüler sergilemek yoluyla kentsel mekanlar çekici kılınabilir. (Şerefhanoglu, 1992)

Meydan aydınlatmasında önemli bir husus, mekanın giriş ve çıkış noktalarıdır. İnsanlar, girdikleri bir kapalı alanda çıkış noktalarını görmek isterler. Bu yüzden, meydanların giriş ve çıkış yerleri, diğer yerlere göre daha yüksek düzeyde aydınlatılmalıdır. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

Meydanın aydınlatılması, mekanın 24 saat kullanımını sağlar, kullanıcılara güven duygusu verir ve mekanda kalma süresini uzatır. (Rubenstein, 1992)

Meydanı çevreleyen yapılardan önemli olanların aydınlatılması, kentsel değerlerin vurgulanması açısından önem taşır. Meydanda anıt, havuz, fıskiye vb. gibi kentsel değerler yer alıyorsa, bunların belirgin özelliklerini ortaya çıkaracak şekilde yapılan bir aydınlatma ile farklı etkiler yaratılabilir. Ayrıca, yapılacak olan aydınlatma, mekanın şeklini ve derinliğini ortaya koyacak şekilde olmalıdır. Örneğin; yapılarla sınırlanmış, dikdörtgen şekilli bir meydanda, uzun kenarlardaki yapı yüzleri ile kısa kenarlardaki yapı yüzlerinin aydınlatılmasında algılanabilecek bir ayrımın olması, meydanın biçimini belirler. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

ŞEKİL 3.9. Çeşitli meydan aydınlatmaları. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

3.3.5. Sanatsal objeler

Kent hayatını ve yaşayanlarının refahını olumlu yönde etkileyerek, zevk, sevinç ve fantazi katan çeşitli heykel, anıt, çeşme vb. gibi elemanlardır. Neşe ve mutluluk hissi yaratmalı ve kent yaşantısında merak uyandırmalıdır. Yerleştirilen objeler, hem çocukların hem de yetişkinlerin ilgisini çekmeli, iletişimi desteklemelidir. (Şekil 3.10.) Mümkün olduğunca görülebilir olmalı ve insanları durmaya, yakınında oturmaya teşvik edecek şekilde, en çok kullanılan yaya aksları yakınına yerleştirilmelidir. Marcus ve Francis (1990)

Bir meydanda yer alan sanatsal objeler, o mekana canlılık verip bir odak noktası kazandırırken, meydanın sosyal ve kültürel anlamını da ifade eder. Örneğin; Roma'daki Piazza del Campidoglio'da yer alan Marcus Aerilius Heykeli, mekanın merkezini açıkça ifade eder ve sembolik olarak Rönesans dönemini Klasik Roma

dönemine bağlar. Siena'daki Piazza del Campo'daki Palazzo Publico yapısı, etkileyici kulesiyle mekana görsel bir odak temin eder. (Trancik, 1986)

ŞEKİL 3.10. Sanatsal objeler ilgi çekici olmalıdır, Williams Square, Texas. (Rubenstein, 1992)

Meydanlara yerleştirilen sanatsal objelerin büyüklüğü, formu ve pozisyonu mekanla uyuşmalı, yaratacağı fonksiyonel ve sembolik etkiye göre değişiklik göstermelidir. Örneğin; Piazza di San Pietro'da oval mekanın merkezinde yer alan bir obelisk, San Pietro Katedrali'ne doğru olan kuvvetli lineer aksı durdurmakta ve çevresinde yer alan çeşmeler ile birlikte çapraz bir aks yaratmaktadır. (Curran, 1983)

Ayrıca, nesne-fon ilişkisi de önem taşır. Klasik heykel gibi ayrıntının önem taşıdığı durumlarda, gölgeli düz bir fon önünde ışıklandırılmış obje uygun bir seçimdir. Objenin yalnızca bir silüet olarak görünmesi isteniyorsa, gökyüzü ideal bir zemindir. Bütün kütlenin ayrıntıdan önemli olduğu durumlarda ise, bitkisel elemanlardan yapılmış bir fon en uygundur. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

3.3.6. Su ögesi

Hareket halindeki suyun görüntüsü ve çekiciliği evrenseldir. Su, kentsel mekan düzenlemelerinde başlıca öge olarak kullanılmaktadır. Marcus ve Francis (1990) Kentsel mekanlarda akmakta olan suyun sesi, ferahlatıcı etkisi ve yansıtıcılık özelliğinden yararlanılmaktadır. (Rubenstein, 1992)

Günümüz şehirlerinde, su ile ilgili düzenlemeler ve çeşmeler ya geçmişten kalan eserler olarak ya da yaya sirkülasyon alanlarında ve düğüm noktalarında , işlevsel ve estetik gereksinimleri karşılamak amacıyla yapılmaktadır. (Giritlioğlu, 1991)

Bir meydana su, odak noktası olacak şekilde veya mekan içinde devamlılığı sağlayıcı bir unsur olarak kullanılabilir. Sessiz bir şekilde akıp giden su ögesi, sakinlik duygusu yaratırken, hızlı akan, büyük kütle halindeki bir su ögesi, heyecan ve dramatik etkiler yaratabilir. (Şekil 3.11.) (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

ŞEKİL 3.11. Odak elemanı niteliğinde, hareketli su elemanının kullanımı, Copley Square, Boston. (Rubenstein, 1992)

Yoğun bir kent yerleşimde yer alan meydanlarda kullanılacak olan su elemanı, suyun sesi mümkün olduğunca fazla olacak şekilde tasarlanmalı ve oturma mekanları da insanların bu sesi duyacağı kadar yakınında olmalıdır. Oturma alanının yakınına yerleştirilmiş su elemanı, trafik gürültüsüne karşı bir perde görevini üstlenebilir ve hoş bir ambiyans yaratılmasını sağlar. Marcus ve Francis (1990)

Ayrıca, değişik su ve aydınlatma efektleri ile yapılan gece aydınlatmaları, havuz ve çeşme gibi su elemanlarına farklı etkiler kazandırır. (Rubenstein, 1992)

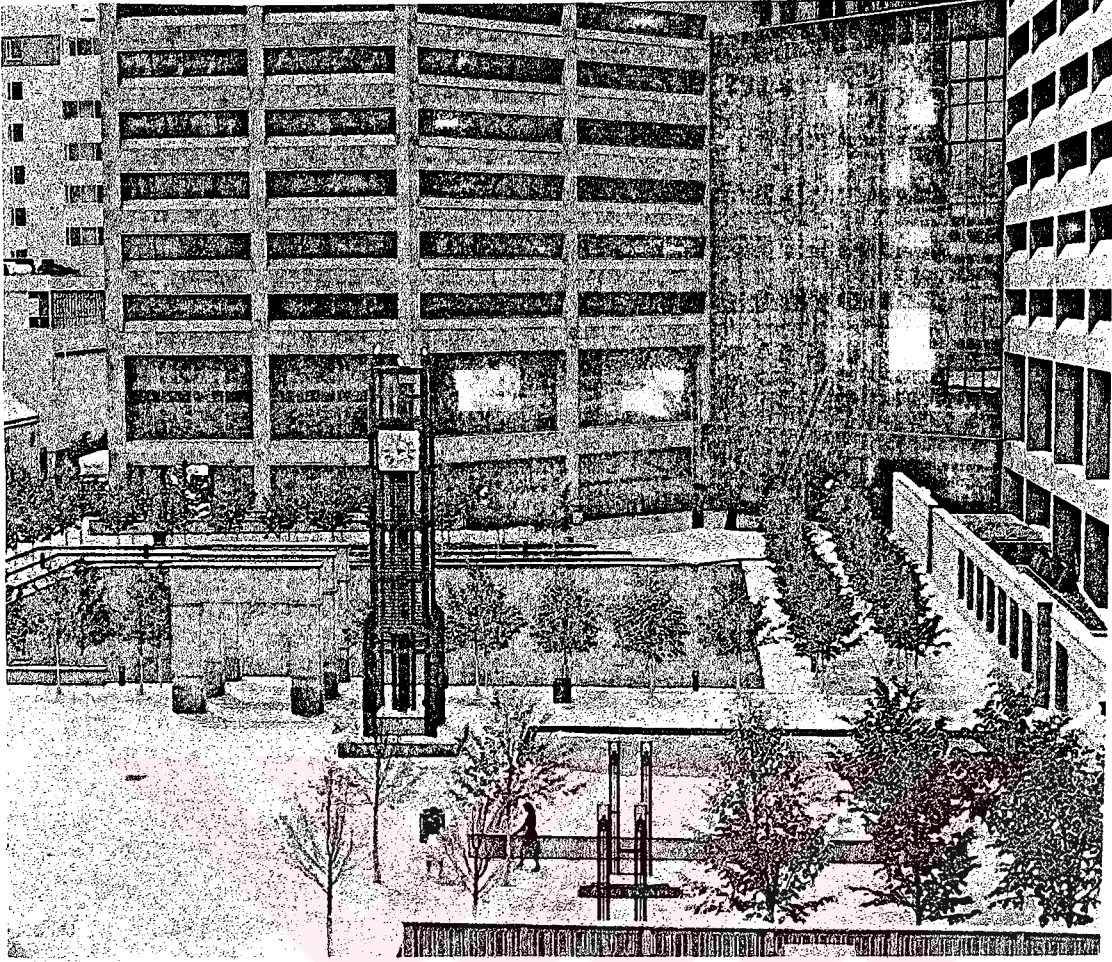
3.3.7. Diğer öğeler (çiçeklikler, saatler, kiosklar)

Çiçeklikler: Kentsel mekanlarda mekanları sınırlama, farklı yapıdaki mekanları birbirinden ayırma veya mekanları yaya yolundan ayırma gibi işlevler için çiçeklikleri kullanabiliriz. Görsel açıdan da kentsel mekanlara büyük katkılar sağlayan çiçeklikler, sabit ya da hareketli öğeler biçiminde olabilirler. (Şekil 3.12.) (Rubenstein, 1992) Bitki kapları, ölçü, biçim ve malzeme açısından peyzaj alanlarının karakterini yansıtacak şekilde seçilmeli ve gruplanmalıdır. Ayrıca, bu öğeler; kentsel mekanda odak noktaları oluşturabilecek biçimde tek başlarına, gruplar oluşturacak biçimde veya duvarlar, çitler, parmaklıklar boyunca sıralar halinde veya hem yayaaların göz seviyesinde hem de çevredeki yapılardan bakıldığında, anlamlı bir kompozisyon oluşturacak herhangi bir düzenlemede yer alabilirler. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

ŞEKİL 3.12. Çiçekliklerin oturma mekanında görsel olarak kullanımı. Marcus ve Francis (1990)

Saatler: Meydanlarda odak elemanı olarak kullanılan saatler, işlevsel fonksiyonlarının yanı sıra, mekana ilginçlik de katarlar. (Şekil 3.13.) (Rubenstein, 1992)

ŞEKİL 3.13. Meydanlarda odak elemanı olarak saat kulesinin kullanımı. (Kobayashi, 1990)

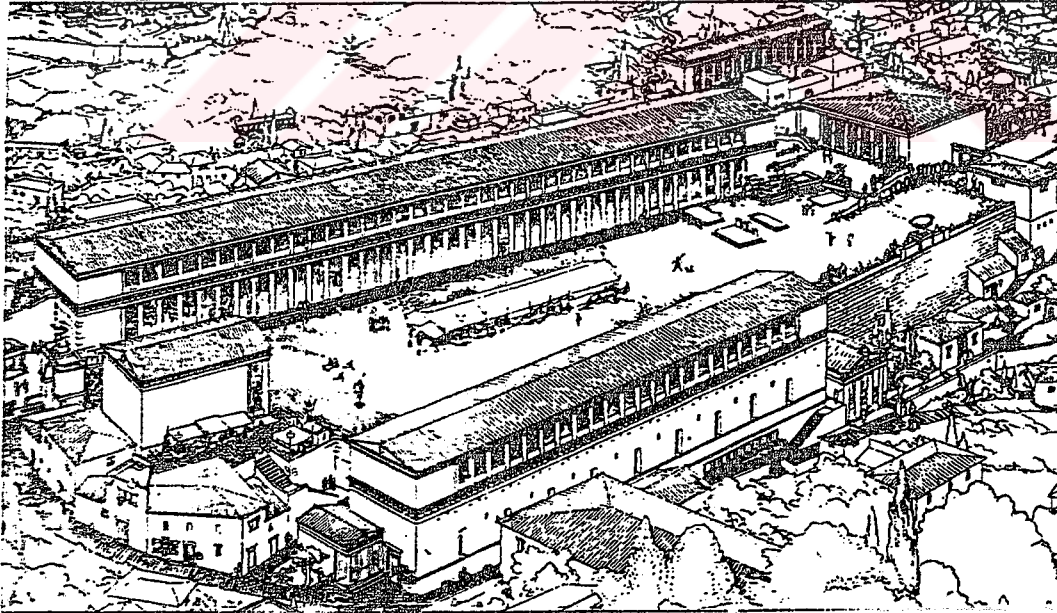
Kiosklar: Kent meydanlarında, girişler ve çıkışlarda veya yaya sirkülasyonunun yoğun olduğu yerlerde kiosklar yerleştirilebilir. Bunlar; gazete, dergi, kitap, yiyecek ve içecek satışı için kullanılabildiği gibi, çeşitli bildiri ve afişlerin sergilenmesi ve enformasyon amacıyla da kullanılabilirler. (Rubenstein, 1992) Kiosklar, kent mekanıyla ve diğer kent mobilyalarıyla uyum ve bir bütünlük oluşturmalıdır. (Kentsel Tasarım Çalışma Gr., 1992)

4.TARİHSEL SÜREÇTE MEYDANIN GELİŞİMİ

4.1. Eski Yunan Dönemi

Yunan mimarisinde ve şehirlerinin biçimlenmesinde, Akdeniz iklimi ve topoğrafyası etkili olmuştur.

Yunan uygarlığında, yerleşmenin merkezinde yer alan Agora, ilk düzenli kent meydanıdır. Agora; ticaret, çarşı ve iş yerleriyle kent ekonomisinin ana merkezi olduğu kadar, çevresinde yer alan yönetim tesisleriyle yönetsel ve siyasal yaşamın merkezi, yine yakın çevresindeki stadyum, açık hava tiyatrosu vb. gibi tesislerle de sosyo-kültürel yaşamın merkezi haline gelmiştir. (Şekil 4.1.) Kente kimliğini veren Akropol ise, Agora'nın aksında ve en yüksek noktadaki konumuyla, tüm yerleşim için bütünüleyicidir. (Suher, 1998)

ŞEKİL 4.1. Assos Agorası. (Zucker, 1959)

Agora, kuzey-güney ve doğu-batı akslarını karşılayacak şekilde kentin merkezine yerleştirilir, meydanadaki yaya hareketi ile ticari amaçlarla toplanmış insanlar arasında bir kargaşa yaratmayacak şekilde, yaya hareketi esas alınarak düzenlenirdi. (Gallion, 1950) Kent yolları agora merkezine yöneltir ve asla bu mekanı kesmezdi. (Suher, 1998)

Agora, dikdörtgen veya kare forma sahipti. Geometrik formlu olmasına karşın, içinde yer alan mekanlar simetrik olarak düzenlenmezdi. (Gallion, 1950) Genellikle dörtgen biçimine ulaşan meydan mekanının bu formu, etrafını çeviren yapı adalarına ve yapılara bağlı olarak oluşmuştur. Başlangıçta, bu yapıların meydan mekanına açık cepheleri yokken, Helenistik dönemde yapı cephelerinde, altlarında dolaşılabilen kolonadlı bir dolaşma yeri olan Stoa'lar yapılmıştır. (Giritlioğlu, 1991) Stoa'lar, dükkanların kolaylıkla izlenebilmesini sağlayan ve güneş, yağmur vb. gibi iklimsel koşullarda koruyan sundurmalarıdır. (Suher, 1998)

Agoranın çevrelediği alan kentin %5'ini oluşturur ve yoğun olarak kullanılırdı. İnsanların buluşup, iş ve günlük hayatları hakkında konuştukları bir mekandı. Bu açık alana, odak elemanı niteliğinde heykeller yerleştirilirdi. (Gallion, 1950) Yunanlılar, birçok mimari eserlerinde, insan boyutu ve ölçek kullanımını 1,618:1 oranıyla vurgulamış ve bu yüzden binalarını ve mekanlarını insan ölçeğinde tasarlamışlardır. (Rubenstein, 1992)

4.2. Eski Roma Dönemi

Eski Romalılar, kolonlarla çevrili Yunan agoralarından oldukça etkilenmişler ve bu tarzı kendi kentlerine uygulamışlardır. (Hilberseimer, 1955) Ancak, Yunan mimarisinin insan boyutunu esas alan ölçek ve oranlarına karşın, Romalılar daha çok mimari kütleleri ön plana çıkaran ölçekler kullanmışlardır. (Rubenstein, 1992) İnsan, meydan mekanlarında anlam ve önem olarak arka planda yer almış, meydan mekanı ve onu çevreleyen öğelerin vurgulanması esas olmuştur. (Giritlioğlu, 1991) Romalılar, Yunan zerafetine kendi süslemelerini ekleyerek, muhteşem binalar ve kentler yaratmışlar ve bunların Roma'nın gücünü temsil ettiğini kanıtlamışlardır. (Hilberseimer, 1955)

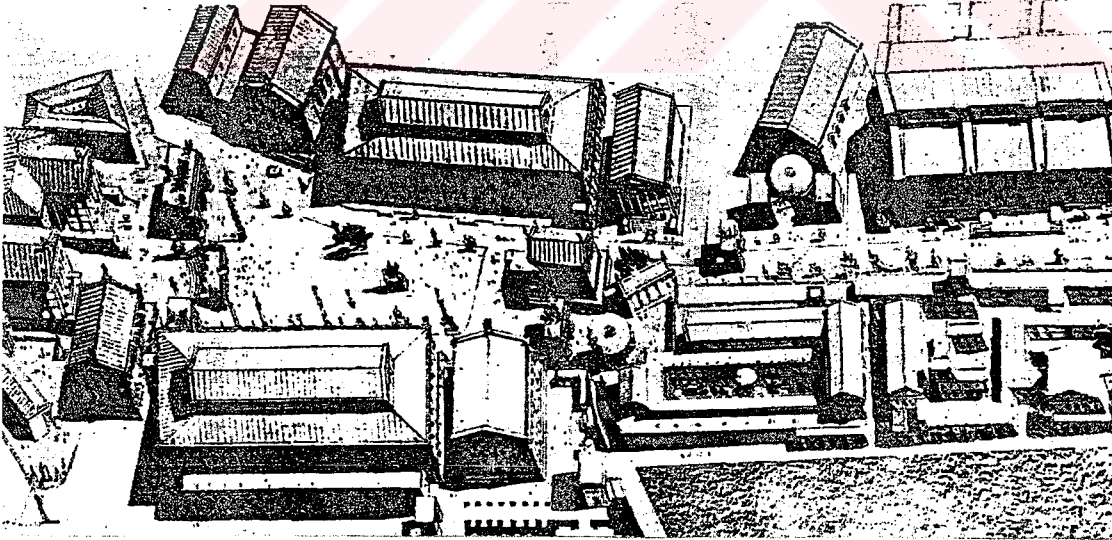
Roma uygarlığında, kentin ortak kullanım mekanı Forum'lardır. Forum, halkın toplanma yeri olduğu kadar, mahkemelerin ve pazarların kurulduğu kent mekanıdır. Çevresinde, tiyatro, sirk, hamam vb. gibi genel ve ortak kullanıma açık tesisler yer

alır. Forumu çevreleyen binaların üst katı, çeşitli gösteriler için bir seyir mekanıdır. (Suher, 1998) Eski Roma'da meydan, yalnızca kullanıcı gereksinimi, bireysel ilişkiler ve ticaret gereksinimine yeterli olacak bir açık alan olarak değil, kendisini çevreleyen binaların izlenmesi ve algılanmasına olanak sağlayabilecek bir ön alan işleviyle de kullanılmıştır. (Giritlioğlu, 1991)

Yunanlılar, arka planda sınırsız manzaraya önem verirken Romalılar, meydanın sonunda daima anıtsal nitelikteki bir yapıyla görsel bir final noktası sağlamışlardır. Yunan ve Roma meydanları arasındaki fark, iki toplumun mekana olan farklı bakış açılarına dayanmaktadır. (Zucker, 1959)

Cumhuriyet Forumu: Roma'nın artan politik gücünü ifade eden bir ticaret ve yönetim merkezi idi. Forum'un binaları, dar bir aks dışında açıkça belli olmayan bir ilişkiyle gruplanmıştı. (Rubenstein, 1992) (Şekil 4.2.) Mekanın içinde, çeşitli zaferler elde etmiş komutanların kendilerine ait heykelleri yer alırdı. (Gallion, 1950)

Eski Romalı mimarlar, kentsel mekanları oluştururken binaları gruplayarak, kapalı mekanlar yaratmanın gerekliliğine inanmışlar ve bunu mükemmelce uygulamışlardır. (Spreiregen, 1965) Oysa ki, kent tasarımcıları, bundan çok uzun bir zaman sonra binaları kent meydanları etrafında toplamaya başlamışlardır. Binalar tarafından şekillenen mekanlar, bugün Avrupa ve Amerika'da kullanılan başlıca tasarım şekli olmaya devam etmektedir. (Rubenstein, 1992)

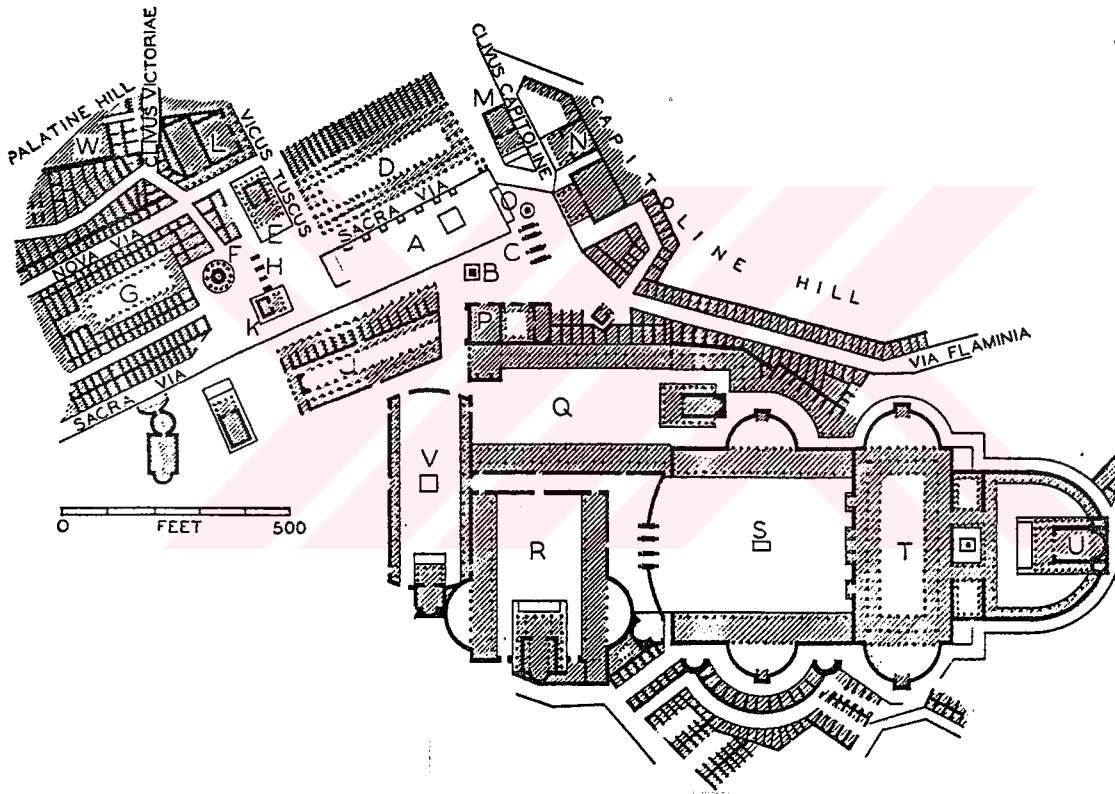

ŞEKİL 4.2. Cumhuriyet Forumu. (Hilberseimer, 1955)

İmparatorluk Forumu: Cumhuriyet Forumu'na zıt olarak İmparatorluk Forumu ilavesi açık alanı vurgulamıştır. Yine, mimari ve şehirselleştiren kütller mekanlara kıyasla

ilk sırada yer alıyordu. Alan; kare, dikdörtgen ve yarım daire şeklindeki mekanlardan oluşmaktaydı. Her biri kolonatlarla çevrili olan bu mekanlar, tapınak gibi odak noktası teşkil edecek yapılara sahne olma görevini üstlenmişti. (Rubenstein, 1992) (Şekil 4.3.) Bunun birçok avantajı vardır: büyük bir mekan içinde daha belirli mekanlar yaratılır ve her bir mekan geçiş görevi üstlenmiş bir kolonatla diğerine bağlanabilir. (Spreiregen, 1965)

Belki de Romalılar, tasarım açısından farklı iki ayrı foruma sahip oldukları için şanslıydılar. Eski, alışılmadık köşeler ve mekanlarla dolu karmaşık binalar bütünüyken, yeni, binaların çevrelediği düzgün mekanlara sahip, açık ve ferah bir mekandı. (Spreiregen, 1965)

ŞEKİL 4.3. Cumhuriyet ve İmparatorluk Forumları birarada. (Gallion, 1950)

4.3. Ortaçağ Dönemi

Bu dönemde, savunma amacına bağlı, duvarlarla çevrili bir toprak büyüklüğüne sahip yerleşmelerde, bir yandan sınırlı bir toprak diğer yandan sert iklimsel koşullar, konutların dar cepheli sıra evler halinde gelişimine neden olmuştur. Bu durum, kent

sokaklarının genişlemesi şeklinde, küçük ve insan boyutlarında bir meydan oluşumuna yol açmıştır. (Suher, 1998)

Şüphesiz ki, ortaçağ kenti meydansız düşünülemezdi. Çünkü, meydan kentin kalbiydi: insanlar için buluşma, politikadan konuşma, çeşitli haberler alma yeri, kutlamalar ve infazlar için bir mekan, bir pazar yeri. Ayrıca, dinsel törenler, yönetsel toplantılar ve tiyatro gösterileri de meydanlarda gerçekleşmekteydi. (Curran, 1983)

Ortaçağ'da üç meydan tipi görmekteyiz. Birinci tip; saray, idare binası ve önemli konutlarla çevrili, Lonca denen hitabet yerinin bulunduğu resmi meydanlardır. Floransa'daki Piazza Della Signoria ve Siena'daki Piazza Del Campo, resmi meydanlara örnektir. İkinci tip; dükkanlarla çevrili, orta kısmında açık satış yerleri, çeşme ve idare binalarının yer aldığı pazar meydanlarıdır. Örnek olarak; Verona'daki Erbe Meydanı'dır. Üçüncü tip ise; şehirlerin odağını oluşturan kilise meydanlarıdır. Venedik'teki Piazza San Marco, bu tipe örnektir. (Kubat, 1992)

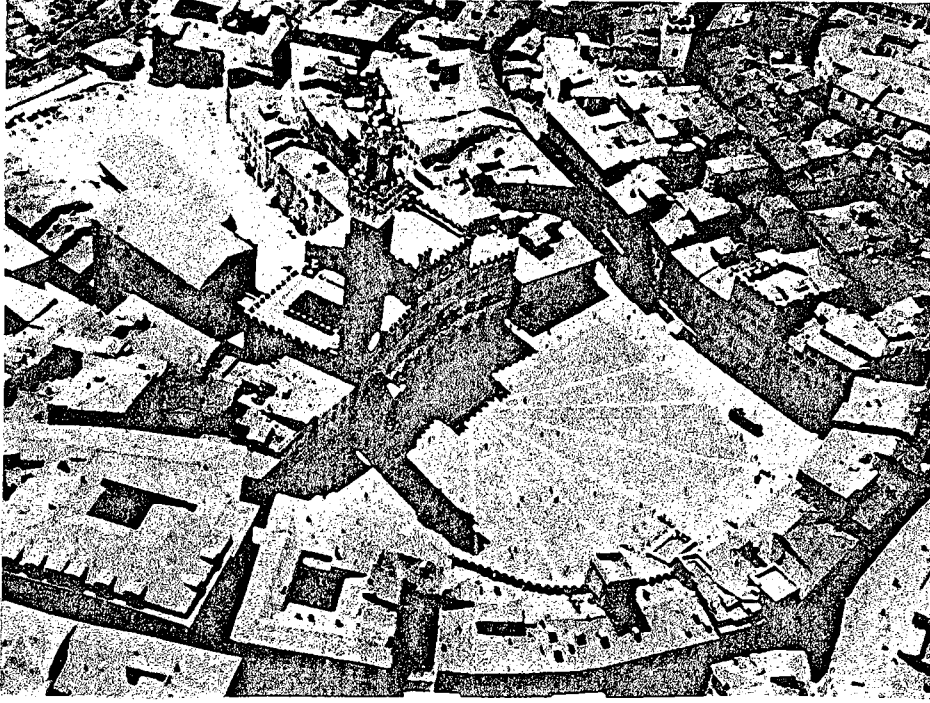
Ortaçağ şehrinde caddeler, kilise vb. gibi nirengi noktalarına doğru yönlendirilmiştir. Bu uygulama, son zamanlarda Amerika'daki alışveriş merkezlerinde vmeysanlarda, saat kulesi vb. gibi elemanlar kullanılarak yapılmaktadır. (Rubenstein, 1992)

4.3.1. Ortaçağ Meydanlarından Örnekler

Piazza Del Campo - Siena / İtalya: Avrupa'nın en hoş meydanlarından biri olan Piazza Del Campo, bir İtalyan dağ kasabası olan Siena'da yer alır. Meydan, tüm kasaba için bir toplanma mekanı halini almıştır. (Rubenstein, 1992)

Meydanın çevresi tamamen binalarla sınırlanmıştır. Mekanda, sınırlı bakış doğrultularıyla kuvvetlendirilmiş bir kuşatılmışlık hissi hakimdir. (Rubenstein, 1992) Piazza Del Campo'nun çekici bir mekan olmasında, çevresindeki yoğun yapı kütleleri ve dar sokaklar arasındaki zıtlık, önemli bir faktördür. (Trancik, 1986)

Dominant yapı olan belediye binası, müze olarak da kullanılmaktadır. (Jensen, 1979) Belediye binasına doğru olan eğim, doğal bir amfi tiyatro etkisi yaratır. (Şekil 4.4.) (Rubenstein, 1992)

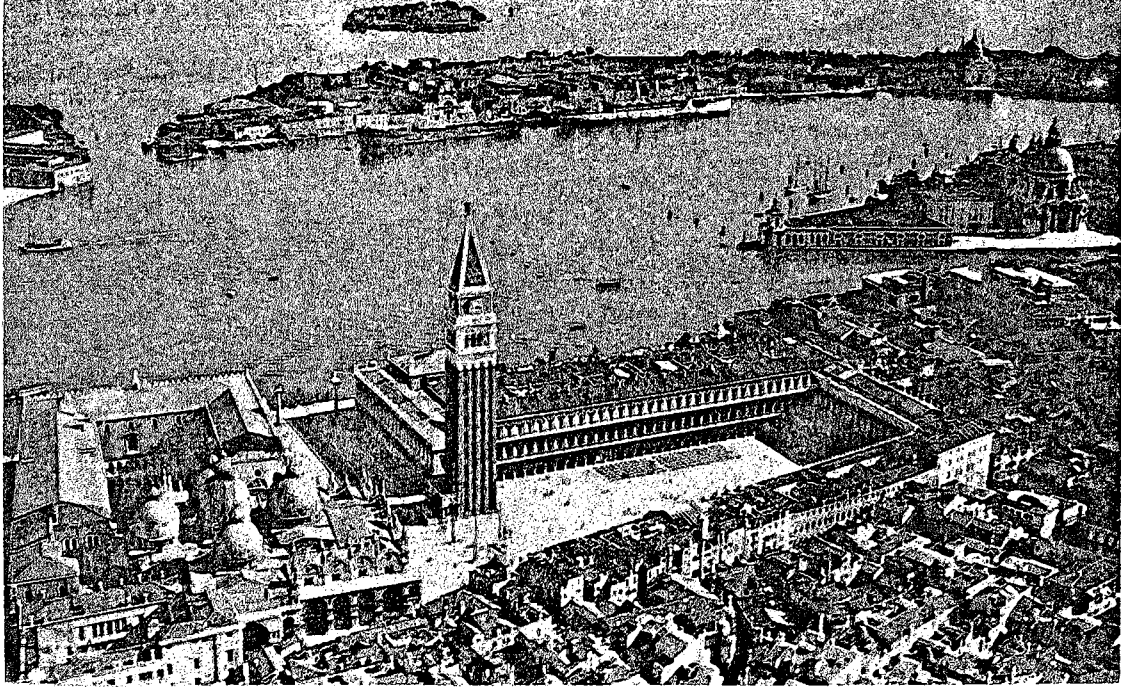

ŞEKİL 4.4. Piazza Del Campo, Siena. (Hilberseimer, 1955)

Meydanda yılda iki kez at yarışları yapılmaktadır. Çevresindeki küçük dükkanlar, sokak kahveleri ve estetik öğeleriyle Piazza Del Campo, insanların toplanıp biraraya geldikleri ilgi çekici bir meydandır. (Rubenstein, 1992) Sınırları kesin olarak tanımlanmış, odak noktasını bir binanın oluşturduğu, döşeme dokusu, çeşmesi ve heykeliyle bu meydan, bugün kendi kentlerimizde görmeyi isteyip, yapmayı arzuladığımız kent meydanları için gerekli tüm fiziksel karakteristiklere sahiptir. (Jensen, 1979)

Piazza San Marco - Venedik / İtalya: Dünyanın en ünlü meydanlarından birisidir. Meydan, piazza ve piazzetta olmak üzere iki ayrı mekandan meydana gelir. Bunlardan piazza şehrin başlıca toplanma mekanı iken, piazzetta denizden Venedik'e ana girişi oluşturur. (Gibberd, 1959) Meydanın tamamı, kentin yoğunluğu ve Grand Kanal'ın sunduğu açıklık arasında bir geçiş olarak hizmet eden önemli bir kentsel mekan temin etmektedir. (Şekil 4.5.) (Rubenstein, 1992)

İtalya'nın en süslü kiliselerinden biri olan San Marco Kilisesi, gerek fonksiyonel, gerekse estetik açıdan meydanın odak noktasını oluşturmaktadır. (Gibberd, 1950) Bunun yanı sıra, meydanda yer alan saat kulesi, görsel olarak en yüksek noktayı teşkil etmektedir. (Gibberd, 1959) Piazzetta ile kanalın birleşiminde yer alan iki kolon ise, mekana sembolik olarak bir giriş kapısı temin ederken, insan ölçeğinde bir mekan sağlayan elemanlardır. (Curran, 1983)

ŞEKİL 4.5. Piazza San Marco, Venedik. (Hilberseimer, 1955)

Denizin etkisi, heykellerle süslenmiş çok sayıda yapının varlığı, San Marco Kilisesi'nin muhteşem renkleri ve saat kulesi, Piazza San Marco'nun tüm ihtişamını ortaya koymaktadır. (Sitte, 1979)

4.4. Rönesans Dönemi

Rönesans, derebeylerin ve kilisenin ağır egemenliğinden, dini baskılardan kurtulan bireyin ve toplumun; kendini, çevreyle olan ilişkilerini tekrar ele aldığı, bir yeniden doğuş dönemidir. (Suher, 1998) Bu dönemde, insanların dünyanın merkezi olduklarına ve dünyanın yalnızca kendileri için yaratıldığına inanışları, Rönesans'taki mekan kavramını etkilemiştir. Kentler birer sanat objesi olarak düşünülmüş ve mimari bir ünite olarak planlanmıştır. (Hilberseimer, 1955) Rönesans, insanın doğal dünyanın tamamlayıcı bir unsuru olduğunun öğrenildiği dönemdir. (Rubenstein, 1992)

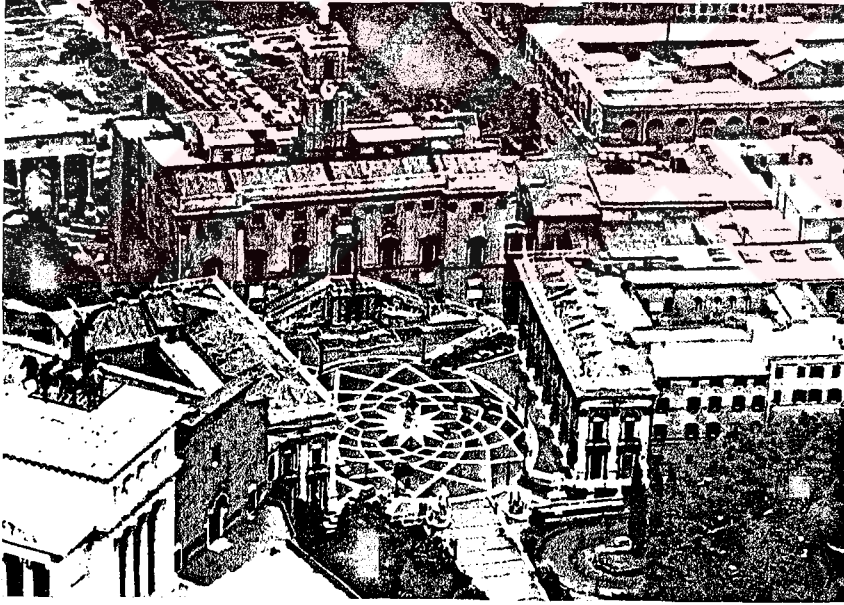
Rönesans meydanları, Ortaçağ meydanlarının şekil verilerek, anıtsal bir ölçek ve form kazandırılmış halidir. (Rubenstein, 1992) Aynı Ortaçağ'da olduğu gibi yöneticilerin egemenliğini yansıtacak şekilde, sarayların, kiliselerin ve yönetim

binalarının önünde düzenlenmiş ve yine egemenliği simgeleyecek şekilde, yol akslarının kesişme noktalarında yer almışlardır. Rönesans döneminin kentsel mimarisinin tüm özelliklerini yansıtabilecek şekilde görkemli, süslü ve donatılı meydanlardır. Kolonlar, merdivenler, heykeller, havuz vb. gibi süs öğeleri ile donatılmışlardır. (Suher, 1998) Roma'daki Piazza Del Campidoglio, Rönesans meydanlarına güzel bir örnektir. (Rubenstein, 1992)

4.4.1. Rönesans Meydanlarından Örnekler

Piazza Del Campidoglio - Roma / İtalya: Meydanın bulunduğu Capitoline Tepesi, Eski Roma'da dinsel ve politik bir öneme sahipti ve Ortaçağ'da da politik bir merkez haline gelmişti. Meydan, Floransa'daki ilk Rönesans zamanları ile Roma'daki Barok Dönem arasında bir bağlantı özelliği göstermektedir. (Rubenstein, 1992)

Piazza Del Campidoglio; farklı bir mimari, dik bir topoğrafya ve düzensizce şekillenmiş bir araziye rağmen, nasıl tutarlı ve kolay anlaşılır bir mekan yaratılabileceğini göstermektedir. (Şekil 4.6.) (Trancik, 1986)

ŞEKİL 4.6. Piazza Del Campidoglio, Roma. (Trancik, 1986)

Meydan, sınırlandırılmış bir mekan sağlayan üç bina tarafından tanımlanır. Buradaki Palazzo Del Senatore ve Palazzo Del Conservatori binalarının ön cepheleri değiştirilmiş ve yeni binalarla bağlanmıştır. (Trancik, 1986) Bu meydan, varolan kültürel mirası tahrip etmeden, başarılı bir kentsel tasarım yaratmanın iyi bir örneğidir. (Moughtin, 1992)

Michelangelo, meydana kalıcı bir merkez sağlamak amacıyla, oval şekilli bir döşeme dokusu kullanmıştır. (Trancik, 1986) Meydanı çevreleyen merdivenler, mekanın yakın çevresiyle olan bağlantısını sağlamaktadır. Piazza Del Campidoglio, tasarımda birlik ve bütünlük sağlayarak, doğal ve kültürel bir sentezi temsil etmektedir. (Rubenstein, 1992)

4.5. Barok Dönem

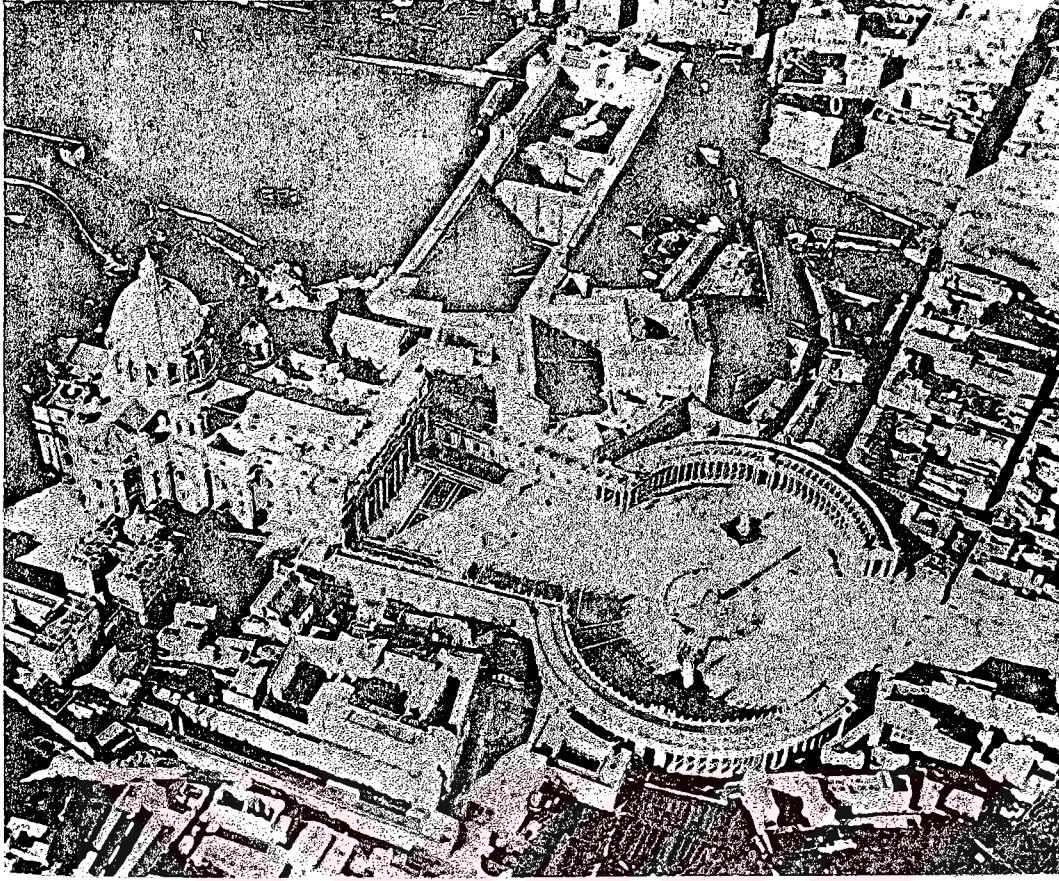
Barok Dönemdeki mekan kavramı, Rönesans'taki gibi önemli bir objenin kuşatılmasına yönelik değildi. Bu dönemde objeler, önemli bir odak sağlamak amacıyla kullanıldı. (Hilberseimer, 1955) Meydanlar, dinsel ve şehirselle yapıları sergilemek amacıyla yaratıldı. Roma'daki Piazza di San Pietro bunun en güzel örneğidir. Ayrıca, bu dönemde yeniden düzenlenmiş meydanlar görülmektedir. Örneğin; Roma'daki Piazza Navona, yeni heykeller ve çeşmelerle yeniden düzenlenmiştir. (Rubenstein, 1992)

4.5.1. Barok Meydanlarından Örnekler

Piazza di San Pietro - Roma / İtalya: Roma'nın kentsel dokusunda önemli bir nokta olmasının yanı sıra, Katolik dünyasının da merkezidir. Meydan, üç ayrı mekandan oluşmaktadır: San Pietro Katedrali'nin önünde yer alan piazza retta, iki yarım daire ile bir dikdörtgenden oluşan piazza obliqua ve ziyaretçileri piazza obliqua'ya yönlendiren piazza rusticucci. (Şekil 4.7.) (Moughtin, 1992)

Meydan, merkezinde yer alan mısır obeliskine doğru hafifçe eğimlidir ve iki tarafından elips şeklinde kolonlarla kuşatılmıştır. (Rubenstein, 1992) Meydanın en önemli özelliği olan bu elips şekilli kapalılık, Eski Roma arena ve amfi tiyatrolarından gelmektedir. (Sitte, 1979)

Piazza di San Pietro, anıtsal bir nitelik taşıyan San Pietro Katedrali'ne bir yaklaşma sağlarken, Papa'yı dinlemek amacıyla toplanmış insanlara büyük bir açık alan sunar. (Rubenstein, 1992)

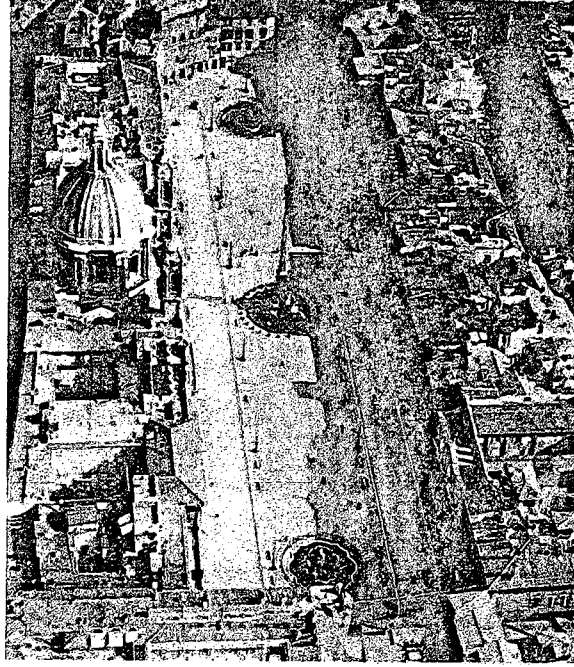

ŞEKİL 4.7. Piazza di San Pietro, Roma. (Hilberseimer, 1955)

Piazza Navona - Roma / İtalya: Roma, hristiyanlık için önemli bir başkent olma yolunda ilerlediği sırada bu meydan yapılmaktaydı. (Rubenstein, 1992) Roma Devri'nde Domitianus Stadyumu'nun bulunduğu, Ortaçağ'da ise papaların içine su doldurarak minyatür gemilerle gösteriler düzenlediği bir mekan olmuştur. (Ataç, 1990)

Meydanı kuşatan duvarlar, büyük bir odada bulunma hissi vererek, güçlü bir kuşatılma duygusu sağlar. Meydanın merkezinde yer alan çeşme, Tuna, Ganj, Nil ve della Plata nehirlerini temsil etmekte ve meydanın formunu ve ritmini ortaya koymaktadır. (Rubenstein, 1992) (Şekil 4.8.)

Mekanın tamamen kavrabilme özelliği, mekanı oluşturan binaların çeşitli kullanımlara sahip olması, heykeller ile çeşmeler ve mimari, bize insanların bu meydanı ziyaret etme nedenlerini ve insanlar için nasıl kent mekanları tasarlanması gerektiğini yeterince açıklamaktadır. (Rubenstein, 1992)

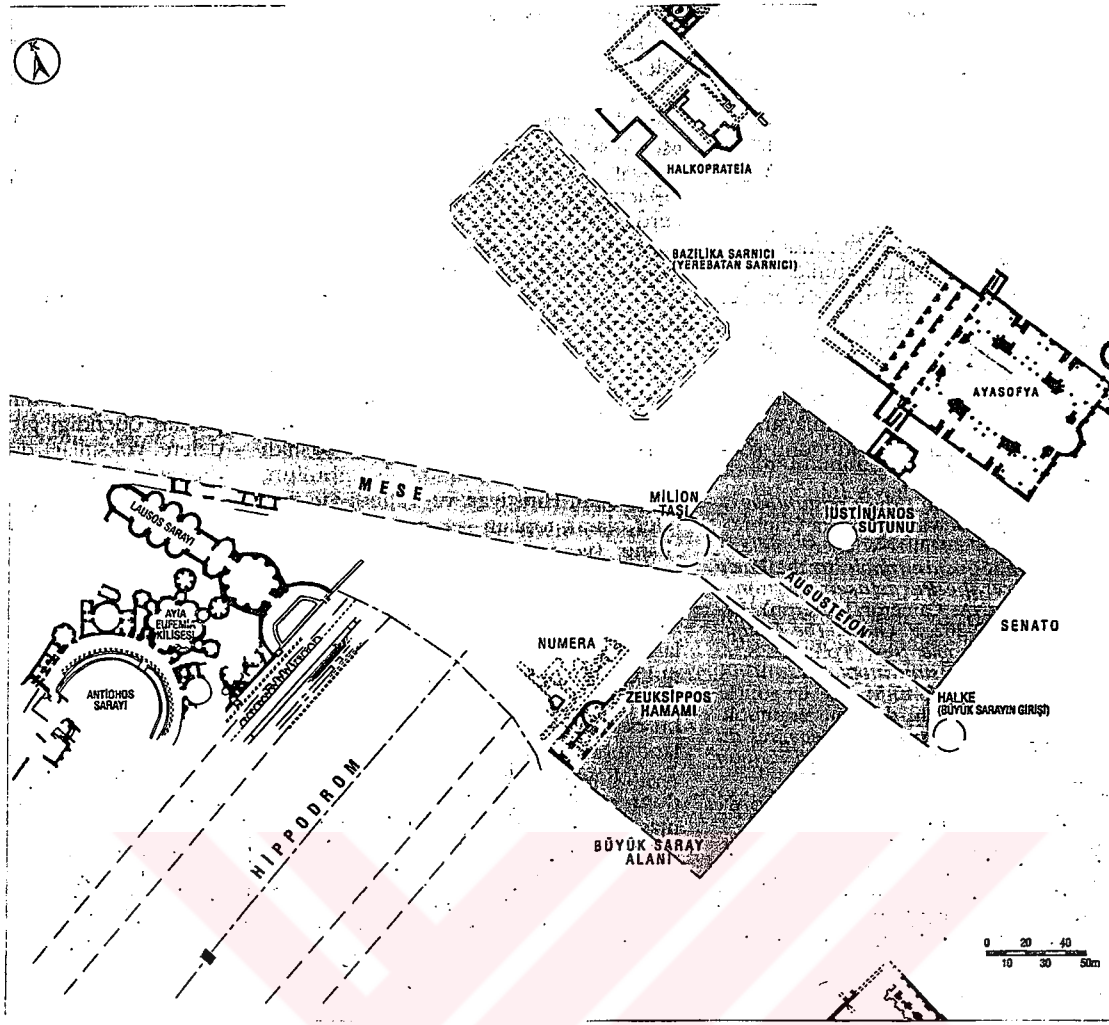
ŞEKİL 4.8. Piazza Navona, Roma. (Zucker, 1959)

4.6. İstanbul Meydanları

4.6.1. Roma ve Bizans Dönemi

Bizans'ın agorası, Strategion adlı meydanı, Konstantinopolis'in kurulmasından önce yine Roma döneminin Tetrastoos adlı dört stoalı büyük kent meydanı, bugün sadece anıları kalan antik dönem meydanlarıdır. Fakat, kent planlama tarihinin etkileri bugüne kadar süren en görkemli kentsel tasarım örnekleri, kendileri yok olmuş olsalar da, betimlemeleri bize kadar ulaşan Roma dönemi meydanlarıdır. Bu meydanların en ünlülerinden bazıları; Ayasofya önündeki Augusteion, Strategion, Amastrianon Forumu, Arcadius Forumu ve Theodosius Forumu'dur. (İstanbul Ansk., cilt: 5, 1994)

Augusteion, erken Bizans döneminde İmparator Sarayı, Ayasofya, Hippodrom, Yerebatan Sarnıcı, Million Taşı gibi bellibaşlı yapılarla çevrili bir saray önü olan ana kent meydanıydı. (Şekil 4.9.) Ayasofya Cami önündeki bu meydan, günümüzde bile topoğrafyasının ve ilk yerleşme anılarının, kentsel yapıya süreklilik kazandıran öğeleri ve çevresindeki arkeolojik verilerle, İstanbul'un tarihi kimliğinde önemli bir yer tutar. Bir kent tarihinde mekanın sürekliliğini, prestijini ve kullanılışını koruması açısından Augusteion, yani bugünkü Ayasofya Meydanı, dünya tarihinin en eski ve tek örneği sayılabilir. (İstanbul Ansk., cilt:1, 1994)

ŞEKİL 4.9. Augusteion (bugünkü Ayasofya Meydanı). (İstanbul Ansk., cilt: 1, 1994)

Strategion, bugünkü Sirkeci İstasyonu'nun yerinde olduğu tahmin edilen, Bizans limanlarına lojistik destek sağlamak amacıyla kullanılan askeri amaçlı bir mekandı. Kentin, 330'da Konstantinopolis adıyla yeniden kurulmasından sonra, büyük bir meydan olarak tasarlanmış, I. Constantinus'un heykeli ve üzerinde kentin kuruluş öyküsünü anlatan bir taş sütunla süslenmişti. Orta Bizans döneminde ise, bir pazar meydanı olarak hizmet görmüştü. (İstanbul Ansk., cilt:7, 1994) Amastrion Forumu, İstanbul'un Bizans dönemi topoğrafyası içinde yer alan, at ve büyükbaş hayvan satımı ile ticaret yapılan bir meydandı. Bu meydanda, içinde atlar ve müzik aletleri bulunan Artemision adlı bir yapı ve bir tiyatro yer alıyordu. Ayrıca, bu meydanda idam cezaları yerine getirildiği için kent tarihinde kötü bir üne sahipti. (İstanbul Ansk., cilt:1, 1994)

Arcadius Forumu, bugünkü Haseki ve Cerrahpaşa semtlerinin bulunduğu yerdeydi. 403 yılında yapılan meydanın ortasındaki anıt sütunun üzerine, İmparator Arcadius'un heykeli yerleştirilmişti. (Soysal, 1996)

Theodosius Forumu, bugünkü Beyazıt Meydanı'nın yerinde, kentin tüm tarihi boyunca kaburgasını oluşturan anayol olan ünlü Mese üzerindeydi. 393 yılında yapılan meydanda, büyük süvari heykelleri yer alıyordu. (Soysal, 1996)

4.6.2. Osmanlı Dönemi

Ülkemiz coğrafi konumu bakımından farklı iklimlerin etkisi altında olduğundan, kentsel dokular coğrafi bölgelere göre farklılık gösterir. Kent strüktürleri, doğu ve güneydoğuda kapanık bir karakter gösterirken, batıya ve güneye doğru gelindikçe, bu karakter daha açık bir biçime kavuşmaktadır. (Aru, 1992)

Serbest ve organik bir dokuya sahip olan eski Türk kenti, ritmik bir düzen içindedir. Bu oluşumu bir rastlantı olarak görmemek gerekir. Bu eski kentlerin biçimleri, yaşayanlarının ihtiyaçlarından türemiştir. (Aru, 1992) Türkler, Anadolu'ya geldiklerinde Bizans şehri; konutlar, kilise, manastır ve ticaret yapıları topluluğundan oluşmaktaydı. Şehirlerdeki en görkemli yapılar ise kiliselerdi. Türkler, Anadolu'daki kentlerini kurarken, bu kent dokularını olduğu gibi kabullenmemişlerdir. İç Asya kültür verileri, dini görüşler ve Anadolu'da buldukları ile bir senteze giderek, Türk şehir tipini yaratmışlardır. Türk şehrinin karakteristik çizgilerinin belirginlik kazanması, XV. - XVI. yüzyıllarda tamamlanmıştır. (Cezar, 1985)

Osmanlı Dönemi öncesine ait olan Yunan ve Roma kent yapısının önemli yapı taşları olan Forum ve Agora gibi dış mekanlar, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, farklı nitelik ve yapıda da olsa dış mekan yaşantısında varlıklarını sürdürmüştür. Ayrıca, Osmanlı Dönemi'nin toplumsal, kültürel, ekonomik, dini, yönetsel özellikleri sonucu, sokak, avlu vb. gibi dış mekanlar etrafında şekillenen farklı bir planlama anlayışının ürünleri olarak cami avluları, çarşı sokakları, külliye ve bayram yerleri, dış mekan yaşantısının yeni odakları olmuşlardır. (Hatipoğlu, 1994)

İslam kentinde sosyal yaşamın odaklandığı yerler cami ve çarşıdır. Erkeklerin birbirini görüş buluştukları, kendi içinde zaten kapalı bir bütün olan mahalle, geniş bir toplantı olanağı sağlamadığı için, büyük camiler kentlerin ticaret ve üretim alanlarının yani çarşıların yakınında veya içinde yer alır. Büyük kalabalıklar camide, cami avlularında veya at ve kuş pazarlarında buluşur. Cami, İslam kentinin forumudur. İstanbul, bu uygulamanın İslam tarihinde eşsiz örneğidir. (Kuban, 1998)

Kent tarihinin topoğrafyaya ve geleneklere bağlı süreklilikleri içinde, büyük camiler eski forumlar yakınında inşa edilmişlerdir. Örneğin; Sultanahmet Külliyesi, İstanbul'un tek merasim meydanı olan Atmeydanı'nda kurulmuştur. Ayasofya,

camiiye dönüşerek dini işlevini devam ettirmiştir. Amastrionon yakınında Laleli Külliyesi, Arkadios Forumu yakınında ise Cerrah Mehmet Paşa Camisi yer alır. Osmanlı dönemi külliyelerine ve büyük camilerin iç ve dış avlularına, gerek değişik işlevlere hizmet vermeleri, gerek büyük kalabalıkları biraraya getiren mekanlar yaratmaları, gerekse görkemli mimarileriyle, Roma forumlarının bir çeşit içe dönük İslami benzeri olarak bakılabilir. Buna karşılık, kent dokusunun yapı molekülü olan mahallelerde, bazı mekan genişlemeleri dışında, iradi bir düzenleme ile bir mahalle meydanı oluşmamıştır. (Kuban, 1998)

İstanbul'da, bir dini yapıyla bütünleşmeyen, daha çok bir kentsel planlama ürünü olan bugün anladığımız anlamda meydan yokluğu, 19.yy'ın sonuna kadar sürmüştür. Ancak, 18.yy'da, etrafı açık, tüm cephelerinden algılanabilen meydan çeşmeleri, etrafında dolaşılabilen bir yapı olarak çevresinde bir mekan yaratmış, bir kent meydanı düşüncesine yaklaşmıştır. (Kuban, 1998)

İstanbul'da II. Abdülhamit dönemine (1876-1909) kadar meydan planlaması yapılmamıştır. Bu dönemde ise, 1900 Dünya Sergisi'nin mimarı Antoine Bouvard, sadece İstanbul'dan gönderilen resimlere ve planlara bakarak, o sırada Fransa'da egemen olan klasik akademizm modası doğrultusunda Beyazıt, Sultanahmet ve Eminönü meydanları için projeler geliştirmiştir. Fakat bunlar da İstanbul'da bir meydan düzenlemesini sağlayamamıştır. (Kuban, 1998)

İstanbul'daki en ünlü meydanlar; kentin ilk kuruluşundan beri var olan Atmeydanı (Sultanahmet Meydanı), Beyazıt Meydanı, Eminönü Meydanı, Karaköy ve Taksim Meydanları ve Kadıköy'de İskele Meydanı'dır.

Bizans Dönemi'nde Eski Mısır, Eski Yunan, Roma ve Bizans anıtlarını içeren, Osmanlılar zamanında yapılan Türk-İslam eserleriyle, Akdeniz uygarlıkları havzasının en ilginç açık mekanı olma özelliğini kazanan Atmeydanı, İstanbul'da önemli bir mekandır. Atmeydanı, yüzyıllar boyunca saray düşünlerine ve ayaklanmalara sahne olmuş, Topkapı Sarayı'nın merasim kapısı önündeki törenler ve Fatih Sultan Mehmet'in gürz talimleri için kullanılmış bir mekandır. (Şekil 4.10.) II. Meşrutiyet döneminde, Sultanahmet Meydanı adıyla İstanbul'un başlıca miting alanı haline gelmiştir. (İstanbul Ansk., cilt: 1, 1994)

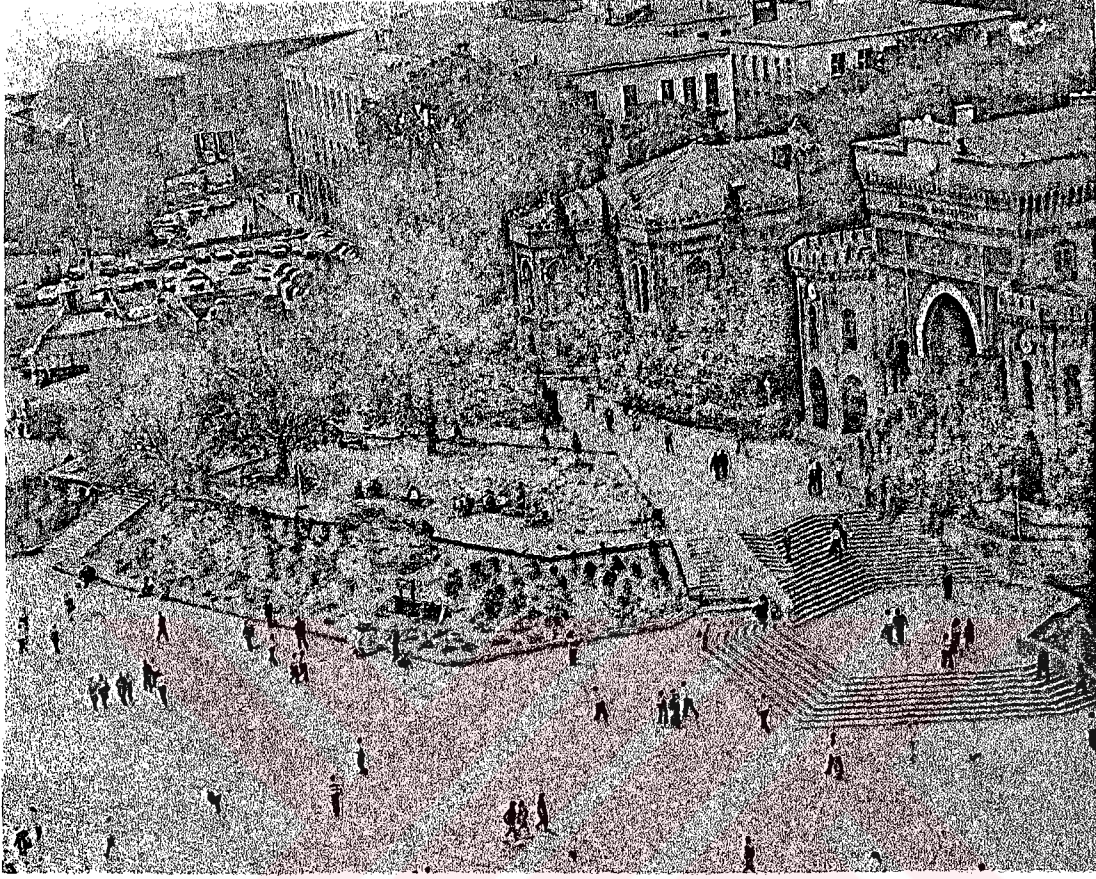

ŞEKİL 4.10. Atmeydanı'nı betimleyen bir gravür. (İstanbul Ansk., cilt: 1, 1994)

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde; İstanbul, savaşlar ve yangınlar yüzünden harap ve bakımsızdır. Bu dönemde, kentin batı anlayışı içinde yeniden düzenlenmesi için yapılan çalışmalar 1933'te başlar. 1936'da belediye, Fransa Şehircilik Enstitüsü üyelerinden Prof. H. Prost ile sözleşme yaparak, İstanbul Nazım Planı'nı hazırlatmaya başlamıştır. (Hatipoğlu, 1994)

Bu plan doğrultusunda, tarihi yapıların etrafı eski, harap binalardan temizlenerek meydanlaştırılmıştır. İlk olarak, Eminönü Meydanı tanzim edilmiştir. Yeni Cami'yi her taraftan saran binalar yıkılarak kaldırılmıştır. Daha sonra, Taksim Meydanı yeniden düzenlenmiştir. Taksim Kışlası kaldırılarak, meydanın İnönü Gezisi ile bütünleşmesi sağlanmıştır. (Hatipoğlu, 1994) Fakat, Taksim Meydanı, kent trafiğinin ana merkezlerinden birinde yer alıyor olması yüzünden, bugüne dek bir trafik meydanı olarak kalmıştır. (Kuban, 1998) Bu dönemde düzenlenen diğer bir meydan da Beyazıt Meydanı'dır. Beyazıt Meydanı, Bizans döneminin forumu, Osmanlı döneminin sünnet düğünlerinin ve merasimlerinin yapıldığı, ilk bilinen büyük saray

birinde yer alan bu alan, İstanbul'un sembolü haline gelmiş meydanlarından biridir. (Şekil 4.11.) (İşözen, 1991)

ŞEKİL 4.11. Beyazıt Meydanı'nın bugünkü görünümü. (Altınçekiç, 1998)

5. ALAN ARAŞTIRMASI

Tez kapsamında incelenen, meydan mekanını oluşturan sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik öğelerin analiz edilmesi amacıyla, İstanbul'da iki farklı toplanma mekanı olarak Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı seçilmiştir.

Ortaköy Meydanı; tarihsel özellikleri, sanatsal ve kültürel faaliyetleri, renkli sergileri ve dükkanları, 19.yy Osmanlı sivil mimarisine ait yapıları ile tüm İstanbul için önemli bir buluşma ve toplanma mekanıdır. Üç ayrı kültürün uyum içinde yaşamış olduğu bu tarihsel mekan, Boğaziçi'ne açılan manzarası ve mekansal nitelikleri ile çekici ve yaşayan bir meydandır.

Özgürlük Meydanı ise, yaya-taşıt trafiğinin bir düğüm noktası ve kentlinin alış veriş merkezleri, kültürel ve eğlenceye yönelik mekanlar ile olan bağlantısını sağlayan bir yaya alanı olarak, modern ve canlı bir meydandır. Bu iki meydan, birbirinden farklı niteliklere ve kullanım amaçlarına sahip olmaları nedeniyle seçilmiştir.

5.1. Araştırma Yöntemi

Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda, meydan mekanını oluşturan temel öğelerin analiz edilmesi amacıyla yönelik olarak yapılan araştırma iki bölümden oluşmaktadır:

- **Niteliksel karşılaştırma:** Üçüncü bölümde anlatılan meydan mekanını oluşturan sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik öğeler, bu bölümde yapılan niteliksel karşılaştırma yöntemi ile, örnek alan olarak seçilen Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda incelenmiştir. Her iki meydanın da sahip olduğu mekansal nitelikler belirlenmiş ve değerlendirilmiştir.
- **Anket yolu ile sayısal karşılaştırma:** Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda yapılan anket çalışması, bu mekanların sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik açılardan değerlendirilmesine yöneliktir. Anket çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, meydanların kullanıcılarının özelliklerini içermektedir.

Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda yapılan anket çalışmasında, ayrı ayrı 150 kişi olmak üzere, toplam 300 kişi ile görüşülmüş ve elde edilen sonuçlar grafikler ile verilmiştir. Anket çalışması; Ekim-Kasım 1999 tarihinde, hafta içi ve hafta sonlarında, saat 11.00-20.00 arasında yapılmıştır.

5.2.1. Mekanın konumu ve tarihsel gelişimi

[illegible]

47

Yerleşme, antik çağda Arkheion adıyla anılıyordu. Bizans Dönemi'nde, Boğaziçi'nin iki yakasında seyrek balıkçı köyleri kurulmuş; tabii güzelliklere sahip ve boş olan Boğaziçi kıyılarının bazı yerlerinde köşkler, manastırlar yapılmıştır. Bunlardan, İmparator VI. Leon'un sevgilisi Zoe ile buluştuğu Damianu Sarayı'nın ve devletin ileri gelenlerinden Damianos tarafından yaptırılan manastırın Ortaköy'de olduğu ileri sürülür. Bugünkü Ortaköy'ün ise, yeri bulunamayan Ayios Fokas Manastırı'nın bulunduğu yerde olduğu anlaşılmaktadır. Bu manastırın yakınında 9.yy'da Ermeni asıllı Ortodoks patriği VII. Ioannes Grammatikos veya kardeşi Arsabarios'un muhteşem bir sarayının olduğu, bu yüzden semtin Arsebera olarak da ün kazandığı yazılmaktadır. Sarayda gizli ayinler yapıldığı için, I. Basileos tarafından satın alınarak manastır halina getirilmiştir. Bu manastırın varlığı Bizans'ın son yıllarına kadar devam etmiştir. (İstanbul Ansk., cilt:6, 1994)

Ortaköy'ün tarihinden gelen en önemli özelliği, farklı kültürlerden Türk, Rum, Ermeni ve Yahudi topluluklarının ve farklı inançların bir arada, dostluk içinde yaşamasıdır. (İstanbul Ansk., cilt:6, 1994) Rum Ortodoks kilisesi, Musevi Sinagogu ve mekanın simgesi olan Ortaköy Camii bunun en canlı kanıtıdır. Bu durum, meydanda üç kültürün bir arada dayanışma ve barış içinde yaşamını simgeleştirmektedir. (İşözen, 1991) Piyer Loti, 1910 yılında "Ortaköy monoton bir huzurun, sakin bir sığınağıdır" demektedir. (Gökhan, 1992)

Ortaköy'e Türklerin yerleşmesi, Kanuni Sultan Süleyman döneminde olmuştur. 16.yy'da, Ortaköy Deresi vadisinin iki yamacına, Türklerin yoğun olarak yerleştikleri görülür. 17.yy'ın ortasında dere içinde bir Müslüman mahallesi, kıyıda ise yalılar vardı. Bu yalıların hiçbiri günümüze kadar gelememiştir. Bunun başlıca nedeni, Abdülaziz tarafından 1871'de yaptırılan yeni Çırağan Sarayı'dır. Beşiktaş Mevlevihanesi ve Ortaköy'e kadar uzanan yalılar ortadan kaldırılarak, elde edilen uzun ve geniş alan Çırağan Sarayı'nın inşasına ayrılmıştır. (İstanbul Ansk., cilt: 6, 1994)

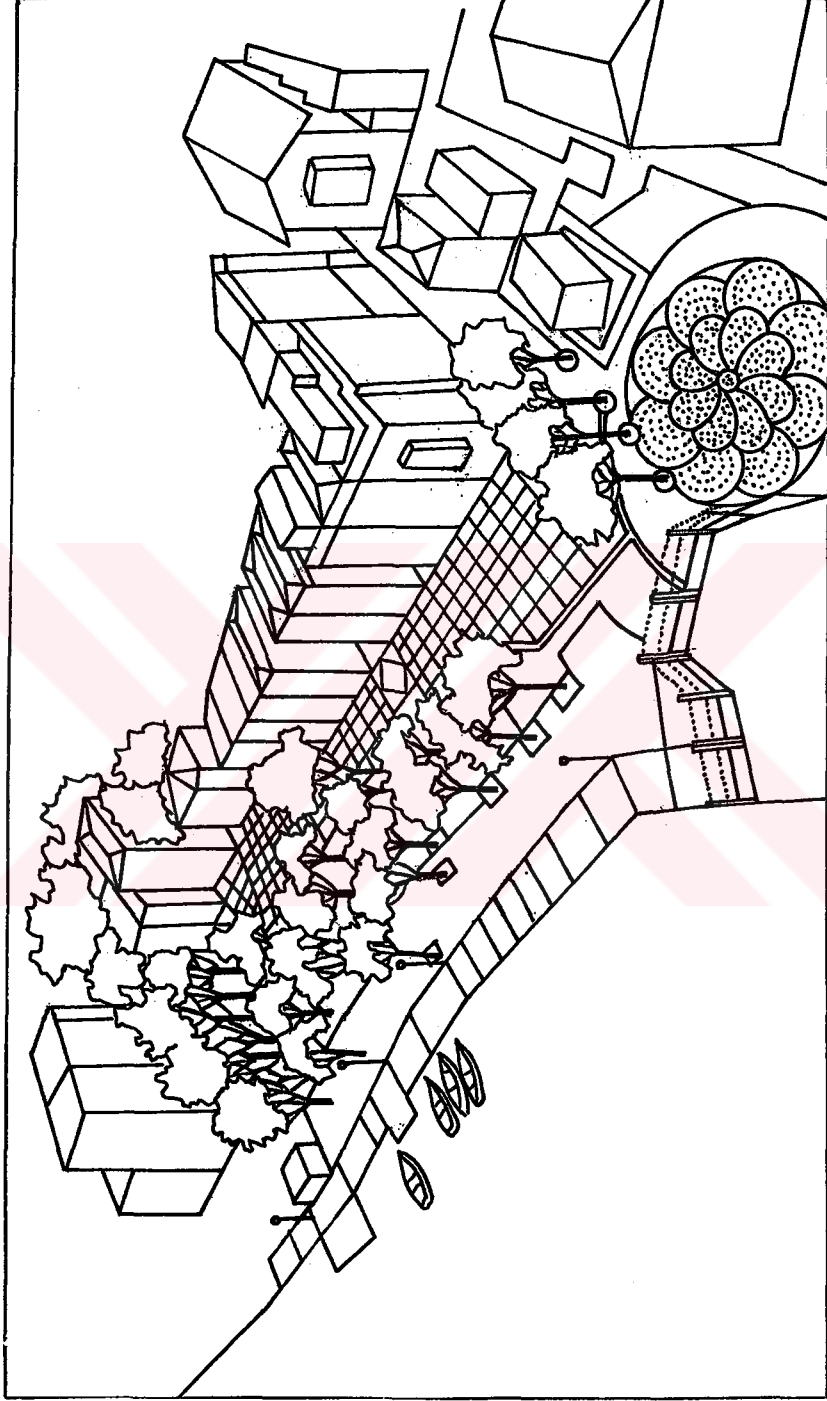
Ortaköy'e bugünkü özelliğini kazandıran, Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılan Ortaköy Camii'dir. Abdülmecit, Ortaköy'ün imarına önem vermiş, Ortaköy Deresi üzerine bugün olmayan köprüyü, sahilde iskelenin güneyinde yer alan mermer sütunlu karakol binasını yaptırmıştır. (İstanbul Ansk., cilt: 6, 1994)

5.2.2. Meydan için yapılmış düzenleme çalışmaları

19.yy Osmanlı sivil mimarisinin özgün örneklerinin yer aldığı Ortaköy Meydanı, hem tarihsel özellikleri hem de sosyal ve kültürel faaliyetlerindeki canlılık nedeniyle, İstanbul halkının yoğun olarak kullandığı bir mekanıdır. Semtin ve özellikle de meydanın İstanbul'un ilgi odağı haline gelmesinde, üç dini temsil eden üç anıtsal yapının birbirine yakın olması önemli bir etkindir. (İşözen, 1991)

Son yıllarda, Ortaköy'de ilgi çekici gelişmeler olmuştur. Kentin içinde bozulmadan kalabilen ve trafiğin etkisinin çok az görüldüğü bu bölgeye, kentin yoğunluğundan kaçmak ve sakin bir köşede yaşamak isteyen insanlar, gittikçe artan bir ilgi göstermeye başladılar. Önce, bazı yapılar el değiştirdi ve işlevlerinde önemli değişiklikler oldu. Cepheleri temizlenip ortaya çıkarıldı. Bu yapılarda sanat evleri, atölyeler, mimarlık büroları açıldı. Pazar günleri düzenlenen renkli sergiler, büyük bir kalabalığın ilgisini çekmeye başladı. Bu artan ilgiye cevap verebilecek sistemli bir çevre düzenlemesine gereksinim duyuldu. (Gökhan, 1992) Bunun üzerine, üç kültürün uzun zaman birarada yaşadığı ortamı yeniden eski özellikleri ile ortaya çıkarmak amacıyla, 1989'da proje çalışmalarına başlanmış ve 1992'de bugünkü düzenleme çalışmaları sonuçlandırılmıştır. (Şekil 5.2.) (İşözen, 1991)

Ortaköy Meydanı'nın yeniden düzenlenmesinde ilk iş olarak, bu bölgede yaşayanların görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen sonuç, meydan ve çevresinin mevcut haliyle yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Bu görüşmelerde; meydanın yer döşemelerinin geleneksel yapı malzemesinde yapılması, çevre binaların restore edilerek düzenlenmesi, sokakların trafiğe kapatılarak yaya bölgesi haline getirilmesi istenmiştir. Meydandaki yeşil alanlarla ilgili olarak; mevcut ağaçların yeterli olduğu, kısmen yeşil alan olarak düzenlenmiş çocuk parkının kaldırılması gerektiği ve mevcut bankların kullanımının yetersiz ve yerlerinin yanlış olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Mevcut kent mobilyaları ve kitap standlarının, meydanın karakterine uygun olarak değiştirilmesi, meydanda yer alan yarı açık kahvelerin, lokantaların ve kahvelerin de geri çekilmeleri istenmiştir. Tüm bu görüşler doğrultusunda, Ortaköy Meydanı'nın yeniden düzenlenmesinde ilke olarak halkın istekleri ön plana alınmıştır. (İşözen, 1991)

ŞEKİL 5.2. Ortaköy Meydanı'nın perspektif görünüşü. (İşören, 1991)

5.2.3. Meydan mekanını oluşturan ögeler açısından Ortaköy Meydanı'nın incelenmesi

Üçüncü bölümde anlatılan; bir meydanın kentsel bir mekan olarak kavranabilmesinde, meydanın sahip olması gereken sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik ögeler, Ortaköy Meydanı'nda incelenmiştir.

5.2.3.1. Meydanın sosyo-psikolojik ögeler açısından incelenmesi

Ortaköy Meydanı, tarihi özellikleri ve sosyo-kültürel faaliyetleri ile, farklı zevk, görüş ve düşüncelere sahip her türden insanın farklı nedenlerle ziyaret ettiği çekici bir mekandır. Boğaziçi'nin eşsiz güzelliğinin seyredildiği meydanda yer alan sanat atölyeleri, sergi salonları, geleneksel kahveler, bar ve restoranlar, Pazar günleri açılan elişi, antika ve sanat pazarı, mekanın gece gündüz canlılığını sağlamakta, kullanıcılarına hem nostaljik bir mekanla bağ kurmanın hem de eğlenmenin zevkini bir arada sunmaktadır. (www.ibb.gov.tr / guzistanbul)

Tez kapsamında yapılan araştırma çalışmasında; Ortaköy Meydanı'nın kullanıcılarının özelliklerini, mekanı ne sıklıkta ve hangi amaçlar için kullandıklarını, mekanın bugünkü düzenlemesiyle beğenilip beğenilmediğini tespit edebilmek amacıyla, meydanda bir anket uygulaması yapılmıştır. Bu ankette 150 kişi ile görüşülmüştür. Elde edilen sonuçlar, yedinci bölümde anketlerin değerlendirilmesi başlığı altında verilmiştir.

5.2.3.2. Meydanın fiziksel ögeler açısından incelenmesi

Ortaköy Meydanı'nın sınırlarını, 19.yy. Osmanlı sivil mimarisine ait yapılar ve Marmara Denizi oluşturmaktadır. (Şekil 5.3.) Meydan ve çevresindeki dar-organik sokak dokusu, bahçeşiz bitişik düzen yapılar, taş ve tuğla yapı malzemesinin seçimi, demirin taşıyıcı ve konsollarda etkin kullanımı, cumba ve cephe hareketleri yapıların mimari kimliğini oluşturur. (Şekil 5.4.) (Gökhan, 1992) Meydanın etkin mimari ögesi Ortaköy Camii'dir. Bununla birlikte, mekanda yer alan Ayios Fokas Kilisesi, Etz ha-Hayim Sinagogu ve iskele binası (Şekil B.1.), çevredeki özgün yapı guruplarıyla tutarlı bir bütünlük ve uyum içindedir. Anıtlar Yüksek Kurulu'nun sit alanı ilan ettiği Ortaköy Meydanı ve kıyılarında yapılan düzenleme ile, meydanın ve mekanı çevreleyen yapıların tarihi karakterleri korunmuş, yapıların meydana bakan cepheleri için sağlıklılaştırma önerileri getirilmiştir. (İşözen, 1991)

ŞEKİL 5.3. Ortaköy Meydanı'nın sahilten görünüşü.

ŞEKİL 5.4. Ortaköy Meydanı'nı çevreleyen yapılar.

Ortaköy Meydanı'nın en belirgin ve egemen mimari ögesi olan Ortaköy Camii, 1854-1855 yılları arasında Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılmıştır. Büyük Mecidiye Camii olarak da bilinir. (İ   zen, 1991) Boğaz kıyısındaki eşsiz konumu sayesinde, dış mekanla bağlantıya yeni bir yorum kazandırmaktadır. ( ekil 5.5.) Camii, kıyıdan denize doğru bir çıkıntı üzerinde yer alır ve üç yanı denizle çevrilidir. Osmanlı mimarisinin en aydınlık yapılarından biri olan Ortaköy Camii'nin konumu, yapılarında daima çevreleri ile bağlantı kuran Mimar Sinan'ın görüşüne uygundur. Zamanın ölçülerinde yapılmış büyük pencereler, iki sıra halinde ışık, güneş ve etrafı alan denize doğru geniş bir bakış sağlarlar. İ e doğru hafif kavisli camları, Osmanlı ibadet mekanında Barok bir çizginin ender örneklerinden olup, dış mekan ile iç mekanı birleştirici, i e doğru davet edici bir hareket yaparlar. (Eyice, 1992)

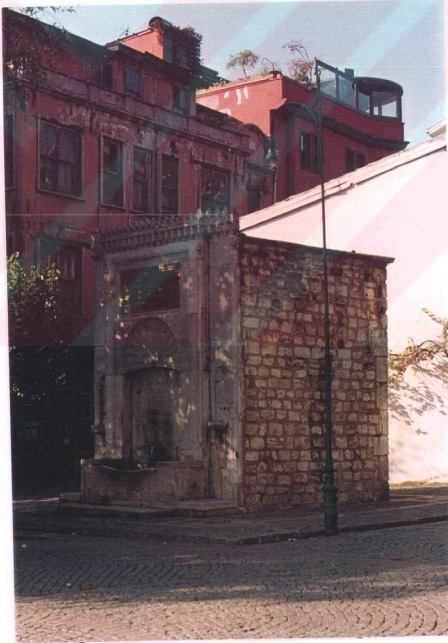

ŞEKİL 5.5. Ortaköy Camii.

5.2.3.3. Meydanın estetik ögeler açısından incelenmesi

Meydanın düzenlenmesi sırasında yer döşemelerinden, kent mobilyaları ve doğal öğelere kadar tüm unsurlar bir bütün içinde ele alınmış, meydana yer alan çocuk bahçesinin ve caminin önünde bulunan semt pazarının kaldırılmasıyla da, meydan kesintisiz bir kimlik kazanmıştır. (İşözen, 1991)

Meydandaki cami kadar eski ve önemli bir diğer eser de, 1723'de yapılan Damat İbrahim Paşa Çeşmesi'dir. (Şekil 5.6.) Sahilde ahşap temeller üzerinde oturan çeşme, zamanla dolgu ve zemin oturmasından dolayı çökmüş, toprak seviyesinin 1,5 metre altında kalmıştır. Ortaköy Meydanı ve çevresinin düzenlenmesi sırasında, kahvelerin arkasında kalarak görünmeyen bu çeşme, caminin karşısına taşınmış, toprak altında kalan su teknesi ve musluk etrafındaki selvi motifli taşı ortaya çıkarılarak restore edilmiştir. (İstanbul Ansk., cilt: 6, 1994)

ŞEKİL 5.6. Damat İbrahim Paşa Çeşmesi.

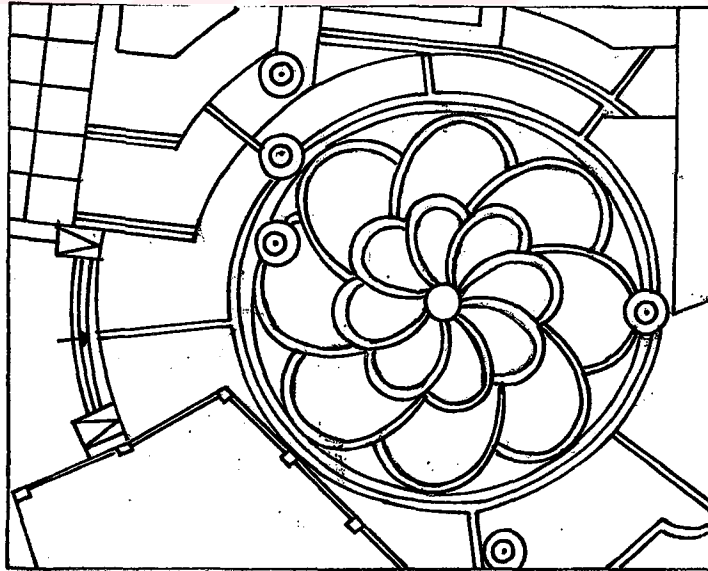
Meydanın ortasında yer alan ve dolaşanların sirkülasyonunu sağlayan döküm Saka Çeşmesi ise, Yıldız'dan alınarak onarılmış ve bugünkü yerine konmuştur. (Şekil B.2.) Ayrıca, cami girişinin yanında, avlunun önünde diğer bir küçük çeşme yer almaktadır. (İşözen, 1991)

Meydanı süsleyen yeşil doku ağaçlardır. (Şekil B.3.) Ortalama kırk ve yüzelli yıllık olan geniş tepe çaplı yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia*), dişbudak (*Fraxinus excelsior*), ıhlamur (*Tilia tomentosa*), incir (*Ficus carica* L.) vb. türdeki ağaç gurupları meydanda gölgeli mekanlar sağlamaktadır. (Gültekin, 1996)

Meydandaki oturma elemanları yeniden düzenlenerek, kullanıcılara daha fazla dinlenme ve buluşma olanağı sağlanmıştır. Oturma elemanlarının bir kısmı ağaç altı birimler şeklinde (Şekil B.4.), bir kısmı da banklar şeklinde düzenlenmiştir. (Şekil B.3.)

Meydanın daha önceki yer dokusu granit parke ve beton plaka, meydana açılan yollar ise asfalt kaplamaydı. Yapılan düzenleme ile, meydan yüzeyi granit taşla kaplanarak orijinal dokunun yaşatılmasının yanısıra, altyapı onarım ve bakımlarının da rahatlıkla yapılabilmesi amaçlanmıştır. (Şekil B.5.) (İşözen, 1991)

Damat İbrahim Paşa Çeşmesi ile cami arasında bir çarkifelek motifi uygulanarak, mekana ilginçlik katılmıştır. (Şekil 5.7.) Bu motif, çeşmeden akan hayatı, selvilerin yalnızlığını ve camiden taşan dinsel hayatın devam ettiğini simgelemektedir. (İşözen, 1991)

ŞEKİL 5.7. Ortaköy Camii önündeki çarkifelek motifi. (İşözen, 1991)

Ortaköy Meydanı'nda kullanılan diğer kent mobilyaları da, mekanın karakteri gözönüne alınarak tasarlanmıştır. Kitap standları (Şekil B.6.), aydınlatma elemanları (Şekil B.7.), meydan saati (Şekil B.8.), sokak tabelaları, çöp kutuları, ağaç dibi koruyucuları (Şekil B.9.), sınır teşkil edici babalar (Şekil B.10.) tek tek ele alınmış ve özen gösterilerek yapılmıştır. (İşözen, 1991)

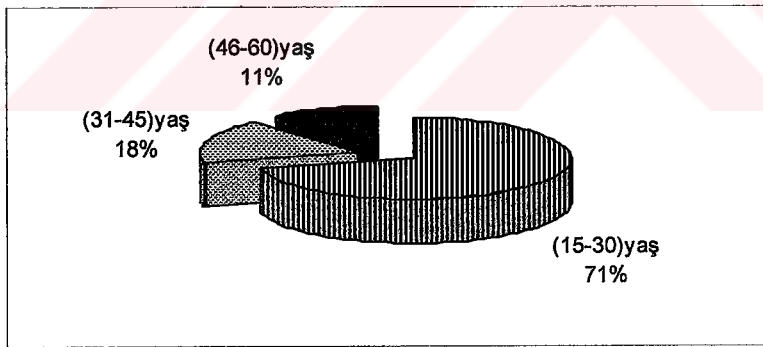
Ayrıca, Cumhuriyet'in 75. yılı amacıyla mekana yerleştirilen tak elemanı, meydanın girişini temsil etmektedir. (Şekil B.11.)

5.2.4. Ortaköy Meydanı'nın sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik açılarından değerlendirilmesine yönelik anket çalışması bulguları

5.2.4.1. Kullanıcı özellikleri

Ortaköy Meydanı'nda görüşülen 150 kişiye yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları, meslekleri ve hangi semtlerde yaşadıkları sorulmuştur.

Meydanın kullanıcılarının yaş guruplarına bakıldığında; mekanın en çok % 71 oranla 15-30 yaş gurubu tarafından kullanıldığı görülmektedir. Daha sonra, % 18 oranla 31-45 yaş gurubu ve % 11 oranla 46-60 yaş gurubu mekanı kullanmaktadır. (Şekil 5.8.)

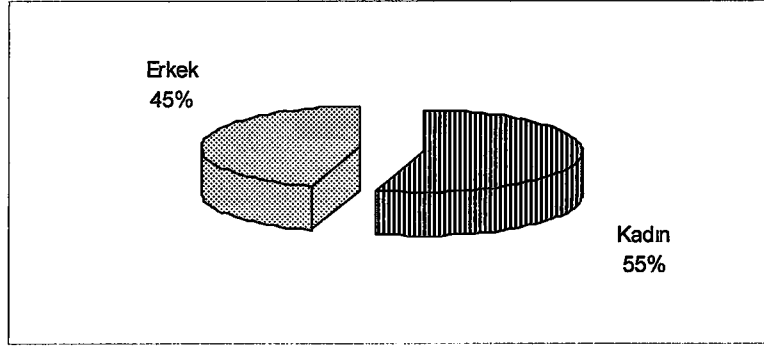

ŞEKİL 5.8. Kullanıcıların yaş gurupları.

Buna göre; meydanın gençler tarafından yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Meydanda yer alan çeşitli eğlence ve dinlenmeye yönelik faaliyetler ve mekanın canlılığı, bu sonucu ortaya çıkarmaktadır.

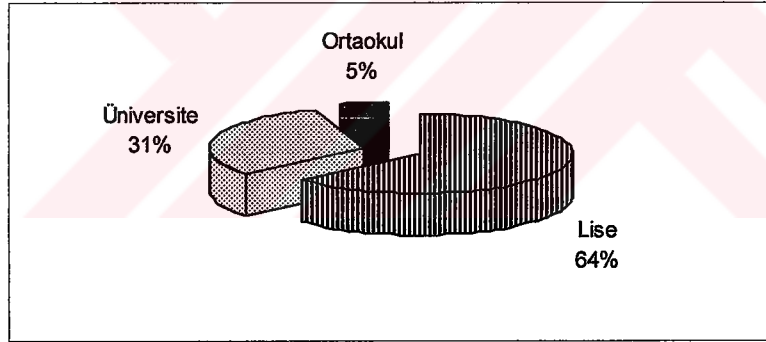
Kullanıcıların % 55'i kadın, % 45'i ise erkektir. (Şekil 5.9.) Meydan, kadın kullanıcılar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Kadınların, genelde güvenilir mekanları

tercih ettikleri dikkate alındığında, Ortaköy Meydanı'nın kullanıcılarına güven hissi verdiği sonucu çıkmaktadır.

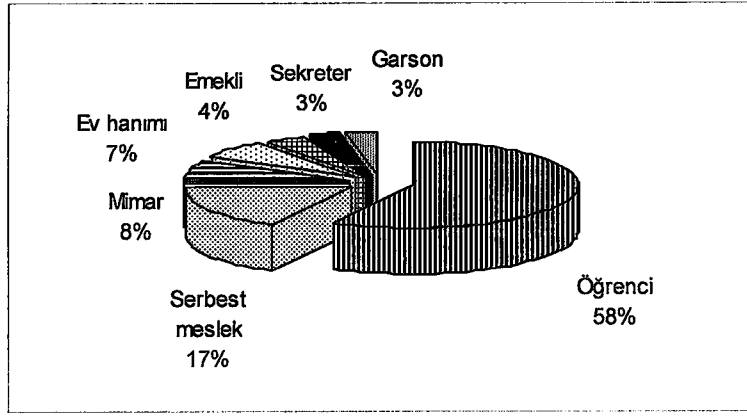
ŞEKİL 5.9. Kullanıcıların cinsiyetleri.

Kullanıcıların eğitim durumlarına bakıldığında; en çok % 64 oranıyla lise mezunları, ardından da % 31 oranıyla üniversite mezunları tarafından meydanın kullanıldığı görülmektedir. Ortaokul mezunları ise, % 5 oranındadır. (Şekil 5.10.) Ortaköy Meydanı'nın lise ve üniversite mezunları tarafından yoğun olarak kullanılması, kullanıcılarının büyük kısmını gençlerin oluşturmasından kaynaklanmaktadır.

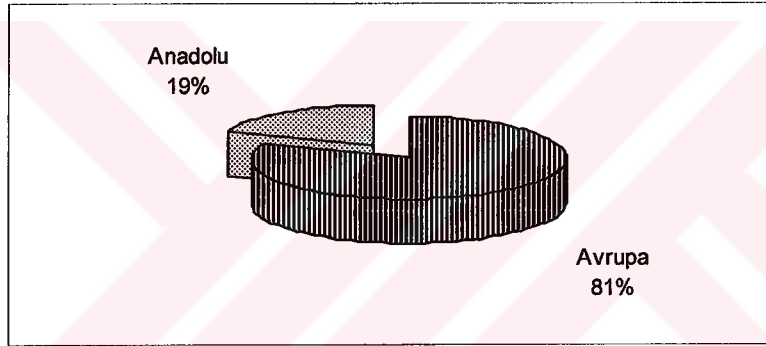
ŞEKİL 5.10. Kullanıcıların eğitim durumları.

Meydanın kullanıcılarının mesleklerine bakıldığında; mekanın en çok % 58 oranla öğrenciler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Meydan, ikinci olarak % 17 oranıyla serbest meslek sahipleri tarafından kullanılmaktadır. Diğerleri ise; % 8 oranla mimarlar, % 7 oranla ev hanımları, % 4 oranla emekliler, % 3 oranla sekreterler ve yine % 3 oranla garsonlar olmak üzere farklı meslek guruplarından kullanıcılarıdır. (Şekil 5.11.) Ortaköy Meydanı'nın başta öğrenciler olmak üzere, farklı meslek guruplarından birçok insan tarafından tercih edilmesi, meydanın her tür kullanıcıyı çeken ve her yönüyle yaşayan bir mekan olduğunu göstermektedir.

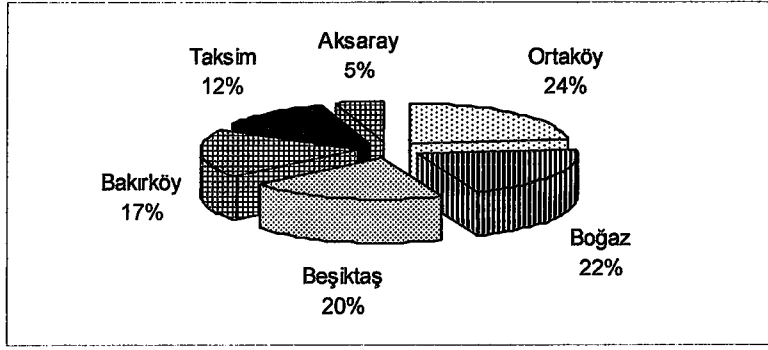
ŞEKİL 5.11. Kullanıcıların meslek gruplarına göre dağılımı.

Ortaköy Meydanı, yoğun olarak % 81 oranıyla Avrupa yakasında oturanlar tarafından kullanılmaktadır. Meydanın Anadolu yakasında oturan kullanıcıları ise, % 19 oranındadır. (Şekil 5.12.)

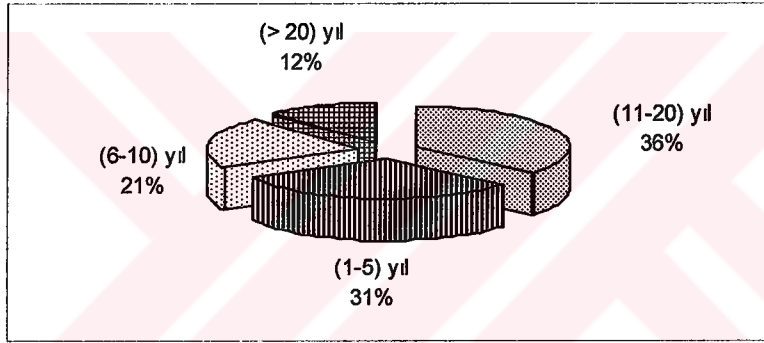
ŞEKİL 5.12. Kullanıcıların oturdukları yerler.

Avrupa yakasında oturan kullanıcıların geldikleri semtlere bakıldığında; meydan en çok % 24 oranıyla Ortaköy, % 22 oranıyla Boğaz semtleri ve % 20 oranıyla Beşiktaş'ta oturanlar tarafından tercih edilmektedir. Diğer kullanıcılar ise sırasıyla; % 17 oranıyla Bakırköy çevresinden, % 12 oranıyla Taksim çevresinden ve % 5 oranıyla Aksaray çevresinden gelmektedir. (Şekil 5.13.) Buna göre; Ortaköy Meydanı, gerek mekansal nitelikleri, gerekse içerdiği aktivitelerle öncelikle yakın çevresi olmak üzere, İstanbul halkı tarafından kullanılan bir mekandır.

ŞEKİL 5.13. Avrupa yakasında oturan kullanıcıların geldikleri semtler.

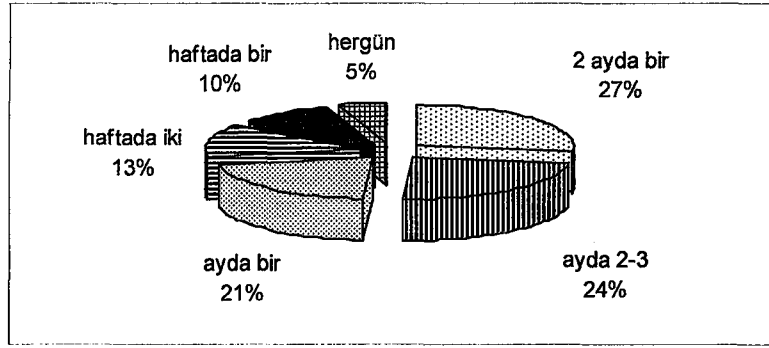
Kullanıcıların meydan mekanını tanıma derecelerinin bir göstergesi olabileceği düşünülerek, oturdukları semtlerde ne zamandır yaşadıkları da sorulmuştur. Buna göre; % 36'sı 11-20 yıl, % 31'i 1-5 yıl, % 21'i 6-10 yıl ve % 12'si de 20 yıldan fazla bu semtlerde yaşamaktadır. (Şekil 5.14.)

ŞEKİL 5.14. Kullanıcıların yaşadıkları semtlerdeki oturma süreleri.

5.2.4.2. Mekana geliş sıklığı ve mekanın kullanımı

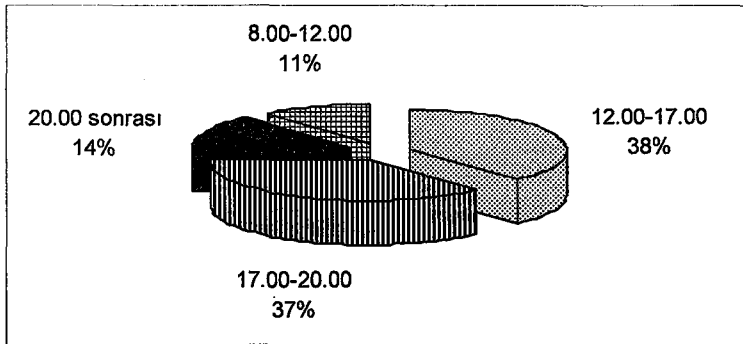
Ortaköy Meydanı'nın ne sıklıkta kullanıldığına bakıldığında; kullanıcıların en çok % 27 oranıyla iki ayda bir geldikleri görülmektedir. Ayda iki-üç kere gelenler % 24, ayda bir gelenler ise % 21 oranındadır. Bunlar, genelde meydana daha uzak semtlerde oturanlar kullanıcılarıdır. Meydana haftada iki kere gelenler % 13, haftada bir kere gelenler % 10 ve hergün gelenler de % 5 oranındadır. Bunlar ise, Ortaköy ve yakın çevresinde oturan, çalışan veya okuyan kullanıcılarıdır. (Şekil 5.15.)

ŞEKİL 5.15. Ortaköy Meydanı'nın kullanım sıklığı.

Meydanın, günün hangi saatleri arasında yoğun olarak kullanıldığını belirleyebilmek için, bir takım zaman dilimleri belirlenmiştir. Buna göre; saat 8.00-12.00 arası sabah kullanımını, 12.00-17.00 arası iş saatleri sırasındaki kullanımı, 17.00-20.00 arası iş ve okul sonrası kullanımı, saat 20.00'den sonrası ise gece kullanımını belirtmektedir.

Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.16.), kullanıcıların % 38'i meydanı saat 12.00-17.00 arası ve % 37'si saat 17.00-20.00 arası kullanmaktadır. Buna göre; saat 12.00-20.00 arası Ortaköy Meydanı'nda büyük bir canlılık görülmektedir. Kullanıcıların % 14'ü ise, meydanı saat 20.00'den sonra kullanmaktadır. Bu grup, eğlenceye yönelik amaçlar için mekanı tercih etmektedir. Saat 8.00-12.00 arası ise kullanıcıların % 11'i meydanı kullanmaktadır. Bu grup ise, mekanın sakinliğini ve sessizliğini tercih etmektedir.

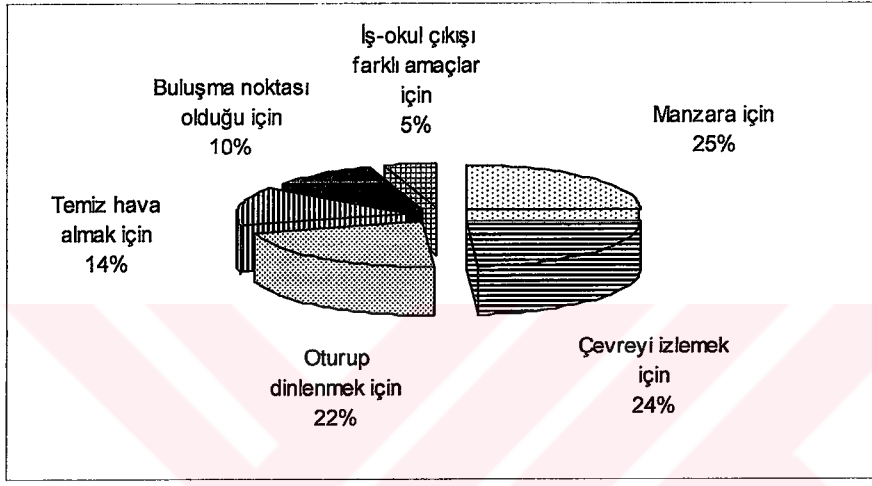

ŞEKİL 5.16. Ortaköy Meydanı'nın kullanım saatleri.

Meydanın kullanım amaçlarına bakıldığında ise; insanların farklı amaçlar için Ortaköy Meydanı'na geldikleri görülmektedir. Meydan deniz kenarında olduğundan, en çok % 25 oranıyla deniz ve manzara izlemek amacıyla tercih edilmektedir. Ardından da, % 24 oranıyla insanları ve çevreyi izlemek amacı gelmektedir.

Meydanı oturup dinlenmek amacıyla kullananlar % 22 oranındadır. Temiz hava almak için gelenler ise % 14 oranındadır. Bunda da mekanın deniz kenarında olması yine önemli bir etkidir. Meydan % 10 oranıyla buluşma noktası olarak kullanılmaktadır. En son olarak % 5 oranıyla, iş ve okul çıkışlarında dinlenmek, alışveriş yapmak gibi çeşitli amaçlar için mekanı kullananlar gelmektedir. (Şekil 5.17.)

Ortaköy Meydanı, gerek Boğaziçi'ne açılan eşsiz manzarası gerekse canlılığı ile, insanlar tarafından oturup, çevreyi ve birbirlerini izleme amacıyla yoğun olarak kullanılan bir mekandır.

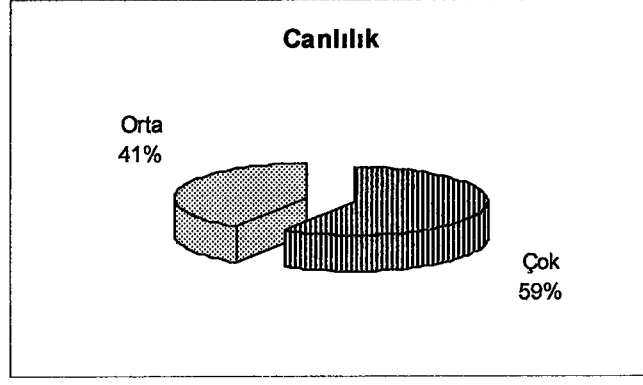
ŞEKİL 5.17. Ortaköy Meydanı'nın kullanım amaçları.

5.2.4.3. Mekansal nitelikler

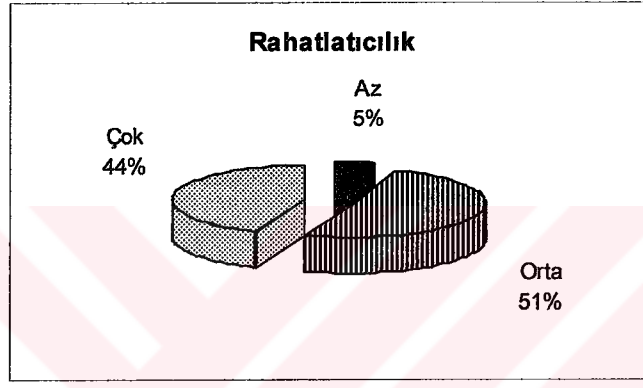
Anket çalışmasının bu bölümü; meydanı oluşturan fiziksel öğeler, mekanda yer alan estetik öğeler, aktiviteler ve bunlara bağlı olarak mekanın fiziksel, işlevsel ve sosyopsikolojik niteliklerini belirleyebilmek amacıyla oluşturulmuştur.

Kullanıcılara, Ortaköy Meydanı'nın canlılık, rahatlatıcılık ve mekansal açıklık açısından nasıl bir mekan olduğu sorulmuştur. Canlılık düzeyine bakıldığında; ankete katılanlar mekanın % 59 oranında çok canlı, % 41 oranında da orta derecede canlı olduğunu belirtmiştir. (Şekil 5.18.) Bundan da, mekanın belirli bir derecede canlılık düzeyine sahip olduğu sonucu çıkmaktadır.

Meydan, rahatlatıcılık-sıkıcılık açısından değerlendirildiğinde, % 51 oranında orta derecede, % 44 oranında çok rahatlatıcı olduğu cevabı alınmıştır. Meydanın az rahatlatıcı olduğunu düşünenler ise, % 5 oranındadır. (Şekil 5.19.) Kentin yoğunluğunun ve trafiğinin meydanı etkilememesi, kullanıcıların kendilerini bu mekanda rahat hissetmelerini sağlamaktadır.

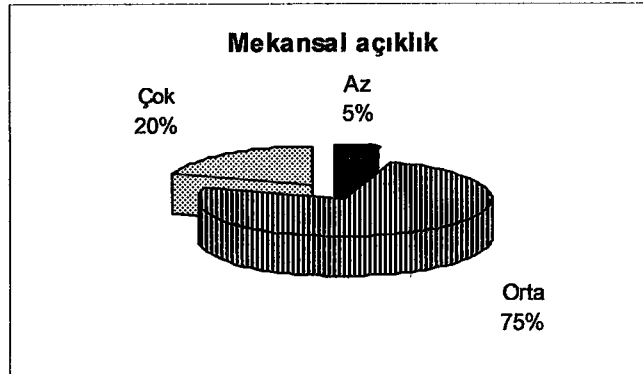

ŞEKİL 5.18. Ortaköy Meydanı'ndaki canlılık düzeyi.

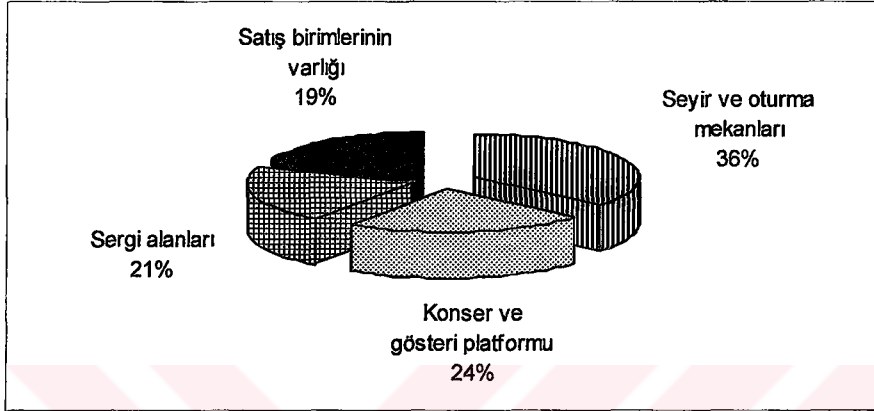
ŞEKİL 5.19. Ortaköy Meydanı'nın rahatlatıcılık düzeyi.

Mekansal açıklık değerlendirildiğinde ise; mekanın % 75 oranında orta derecede açık , % 20 oranında çok açık ve % 5 oranında da az açık olduğu cevabı alınmıştır. (Şekil 5.20.) Ortaköy Meydanı, üç yanının binalarla çevrili olması ve bir yanının da deniz olması dolayısıyla, orta derecede açık bir mekandır.

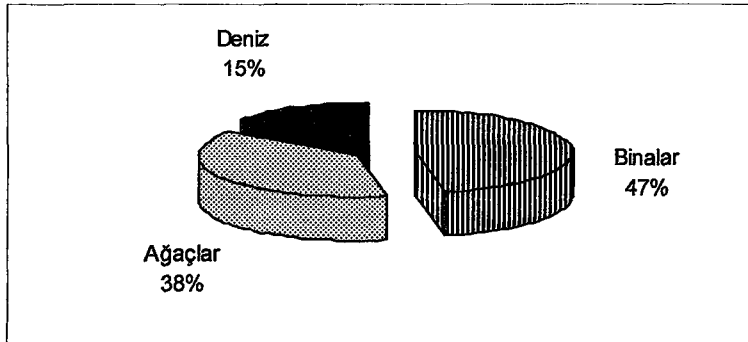
ŞEKİL 5.20. Ortaköy Meydanı'ndaki mekansal açıklık düzeyi.

Ortaköy Meydanı kullanıcılarına, bir meydanın canlı ve yaşayan bir meydan olabilmesi için, hangi aktivitelere ihtiyaç olduğu sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.21.), en çok istenen aktivite % 36 oranıyla seyir ve oturma mekanlarının yer almasıdır. Konser ve gösteri platformu bulunması % 24 oranında, sergi alanlarının yer alması % 21 oranında ve satış birimlerinin varlığı % 19 oranında gerekli görülen aktivitelerdir. Bu sonuçlardan, kullanıcıların bir meydanda daha çok seyir ve oturmaya yönelik mekanlara ihtiyaç duydukları ortaya çıkmaktadır.

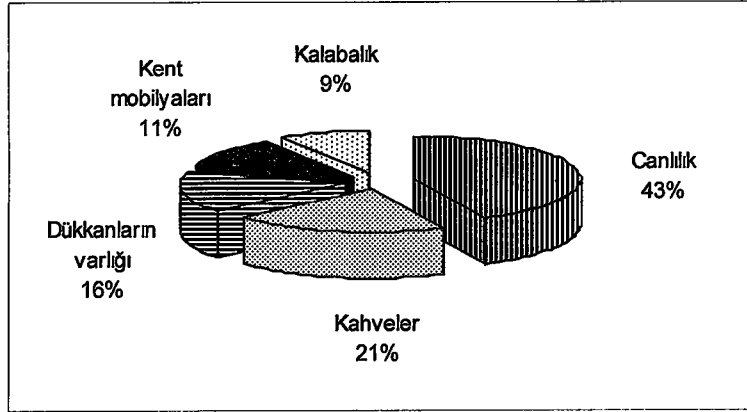
ŞEKİL 5.21. Bir meydanda ihtiyaç duyulan aktiviteler.

Kullanıcılara, bir meydanın güvenli bir ortam temin edebilmesi için kapalı olması gerektiğ  belirtilmiş ve buna göre Ortaköy Meydanı'nda hangi elemanların kapalılığını sağladığı sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.22.), meydanı çevreleyen binalar, % 47 oranıyla mekanda kapalılığını sağlayan başlıca elemanlardır. Daha sonra % 38 oranıyla ağaçlar gelmektedir. Deniz ise, % 15 oranında bir kapalılık sağlamaktadır. Bu sonuca göre, meydandaki binalar ve ağaçlar, kapalılığını sağlayan temel ögelerdir.

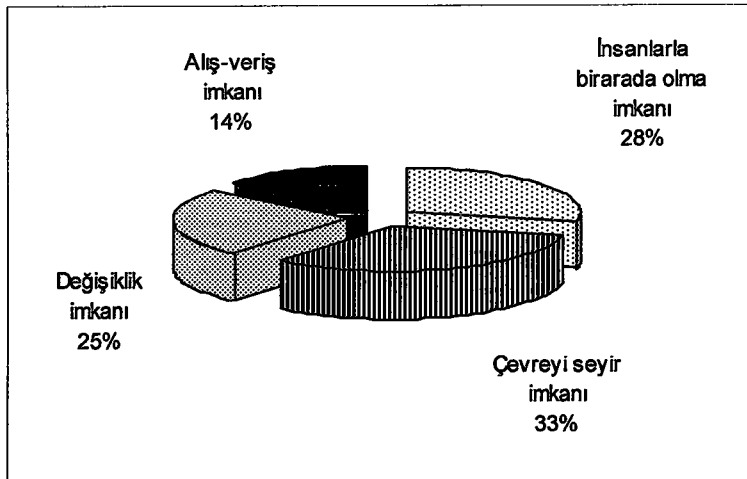
ŞEKİL 5.22. Ortaköy Meydanı'nın kapalılığını sağlayan  lemanlar.

Kullanıcılara, Ortaköy Meydanı'nın en çok hangi özelliklerini beğendikleri sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.23.), meydanın canlılığı % 43 oranıyla en çok beğenilen özelliğidir. Meydanda yer alan kahveler, % 21 oranıyla meydanın ikinci olarak beğenilen özelliğidir. Meydan ve çevresinde alış verişe olanak tanıyan dükkanlar, % 16 oranında, meydandaki kent mobilyaları % 11 oranında, meydanın kalabalıklığı % 9 oranında beğenilen diğer özellikleridir.

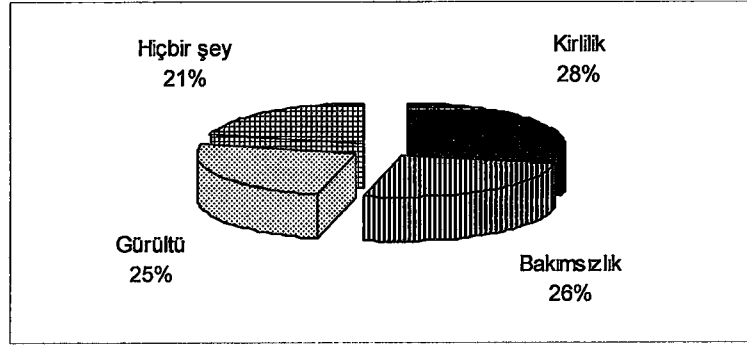
ŞEKİL 5.23. Ortaköy Meydanı'nın en çok beğenilen özellikleri.

Ortaköy Meydanı'nın kullanıcılarına, (Şekil 5.23.)'deki meydanın en çok beğenilen özelliklerini, hangi nedenlerden dolayı beğendikleri sorulduğunda, çevreyi seyir olanağı % 33 oranıyla ilk sırayı almıştır. İnsanlarla bir arada olma olanağı % 28 oranında, değişiklik olanağı % 25 oranında ve alış veriş olanağı da % 14 oranında mekanın diğer beğenilme nedenleridir. (Şekil 5.24.) Bu sonuca göre; Ortaköy Meydanı, denize açılan manzarasıyla ve canlılığıyla, insanlara çevreyi seyir olanağı tanıyan ve öncelikle bu yönüyle tercih edilen bir mekandır.

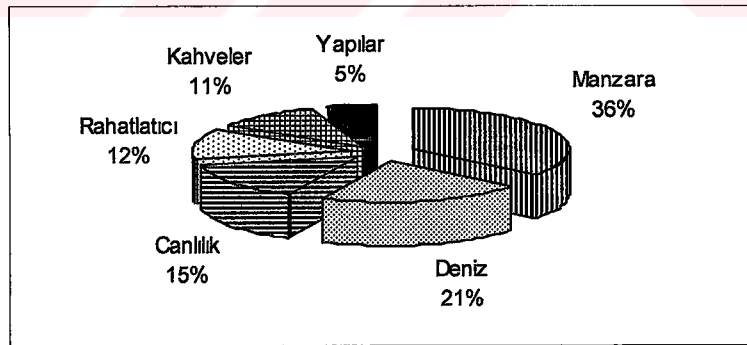
ŞEKİL 5.24. Ortaköy Meydanı'nın beğenilme nedenleri.

Meydanın, kullanıcıları en çok rahatsız eden özelliklerine bakıldığında; % 28 oranında kirlilik, % 26 oranında gürültü ve % 25 oranında da karanlık olduğu görülmektedir. Kullanıcıların % 21'i ise, meydana hiçbir şeyin kendilerini rahatsız etmediğini belirtmiştir. (Şekil 5.25.)

ŞEKİL 5.25. Ortaköy Meydanı'nın kullanıcılarını rahatsız eden özellikleri.

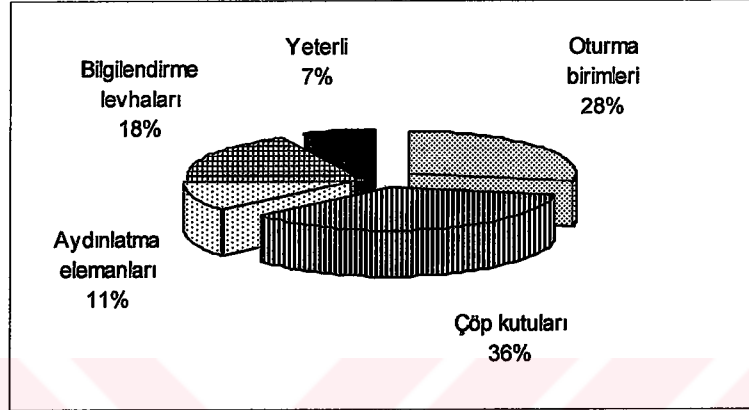
Ortaköy Meydanı'nda, kullanıcılara mekanın davetkar yönleri sorulduğunda; meydana deniz manzarası % 57 oranıyla ilk sırayı almaktadır. Meydanın canlılığının % 15, rahatlatıcılığının ise % 12 oranında çekici bulunduğu görülmektedir. Meydanda yer alan yöresel kahveler % 11 oranında, mekanı çevreleyen yapılar ise % 5 oranında mekanın çekiciliğine katkıda bulunmaktadır. (Şekil 5.26.) Bu sonuca göre; Ortaköy Meydanı'nın Boğaziçi'ne açılan manzarası, mekanın kullanıcıları çeken ve en çok tercih edilen özelliğidir.

ŞEKİL 5.26. Ortaköy Meydanı'nda mekanın davetkar yönleri.

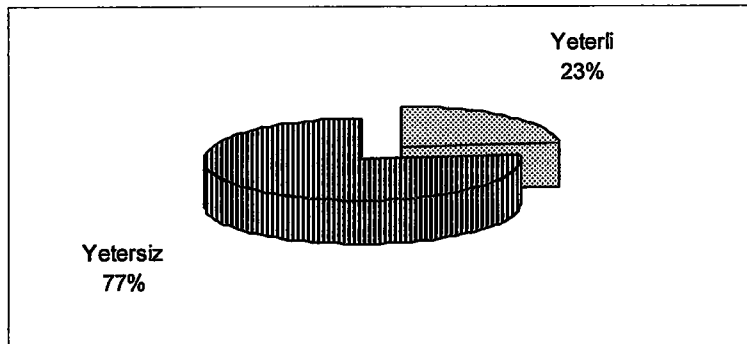
Meydandaki mevcut kent mobilyaları dikkate alınarak, kullanıcılara mekanda hangi kent mobilyalarının eksikliğini hissettikleri sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.27.), çöp kutuları % 36 oranıyla mekanda eksikliği görülen ilk kent mobilyasıdır. Bir takım gerekli nedenlerle, kentsel mekanlardaki çöp kutuları kaldırılmıştır. Ancak, Şekil 7.18.'de de görüldüğü gibi, çevredeki kirlilik Ortaköy

Meydanı'nda rahatsız edici bir durumdur. Kullanıcıların ikinci olarak eksiklik duyduğu, % 28 oranıyla oturma birimleridir. Meydanda yeterli alan olmadığı dikkate alındığında, daha fazla sayıda oturma birimi mekanı darlaştıracaktır. Daha sonra, % 18 oranıyla bilgilendirme levhaları ve % 11 oranıyla aydınlatma elemanlarının eksik olduğu cevabı alınmıştır. Tarihsel bir mekan olmasından dolayı, harita ve tarihsel veya mekansal özellikleri anlatan bilgilendirme levhalarına ihtiyaç vardır. Kullanıcıların % 7'si ise, mekandaki kent mobilyalarını yeterli bulmuştur.

ŞEKİL 5.27. Ortaköy Meydanı'nda eksikliği duyulan kent mobilyaları.

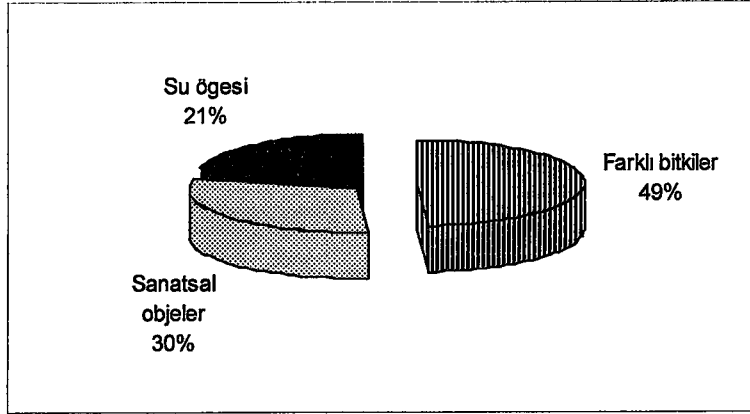
Kullanıcılara, meydandaki bitkilendirmenin yeterli olup olmadığı sorulduğunda, % 77'si yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bitkilendirmeyi yeterli bulanlar ise, % 23 oranındadır. (Şekil 5.28.) Ortaköy Meydanı'ndaki mevcut bitkilendirme, yalnızca ağaçlardan oluşmaktadır. Mekanın atmosferine renk katacak çiçeklere ihtiyaç vardır.

ŞEKİL 5.28. Ortaköy Meydanı'ndaki mevcut bitkilendirmenin değerlendirilmesi.

Son olarak kullanıcılara, Ortaköy Meydanı yeniden düzenlenseydi, ne tür elemanların yer almasını istedikleri sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil

5.29.), en çok istenen % 49 oranıyla farklı bitkilerin yer almasıdır. Kullanıcılar meydana bitkileri renk, koku ve tür açısından yetersiz bulmaktadır. İkinci olarak, % 30 oranıyla heykel vb. gibi sanatsal objelerin yer alması istenmektedir. Daha sonra da, % 21 oranıyla havuz, çeşme gibi su elemanları istenmiştir.

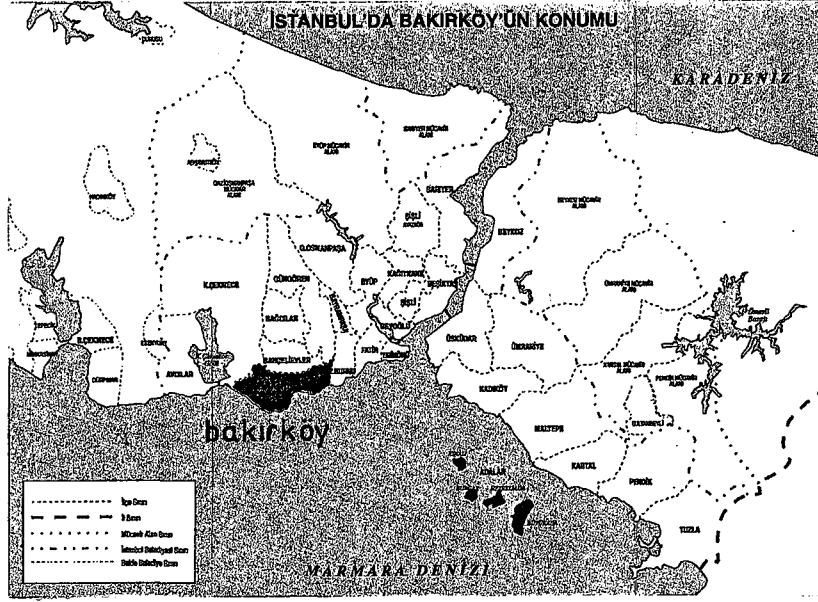
ŞEKİL 5.29. Ortaköy Meydanı'nda yer alması istenen elemanlar.

5.3. Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın Analizi

5.3.1. Mekanın konumu ve tarihsel gelişimi

Bakırköy, İstanbul Metropoliten alanının güneyinde, ilin batı yarısında, Çatalca Yarımadası üzerinde, Marmara kıyıları ile Londra Asfaltı çevresinde, İstanbul Boğazı'nın batısında yer alır. İlçenin kuzeyinde E-5 Karayolu, Güngören ve Bahçelievler ilçesi, güneyinde Marmara Denizi, doğusunda Çırpıcı Deresi ve Zeytinburnu ilçesi, batı ve kuzeybatısında Küçükçekmece ilçesi yer alır. (Şekil 5.30.) (Göğüş, 1997)

Türkiye'nin en kalabalık ilçesi iken, 1992 yılında hizmetlerin halka daha iyi götürülebilmesi amacıyla, ilçe dörde bölünerek, eski sınırlar içinde üç yeni ilçe ve belediye kurulmuştur. Bakırköy, çağdaş çarşı ve mağazaları, eğlence merkezleri, sürekli gelişen sanayi ve nüfus yapısı, hızla yükselen kentleşme oranıyla, İstanbul'un batısında ikinci bir kent merkezi gibidir. (Dictionnaire Larousse, 1993)

ŞEKİL 5.30. İstanbul'da Bakırköy'ün konumu. (Bakırköy Belediyesi, 1994)

Tarihi kaynaklarda, Bakırköy'ün bilinen en eski adı Hebdomon'dur. Bizans'ı, imparatorluğun batıdaki topraklarına bağlayan Via Egnatia adlı anayol üzerinde; Bizans'ın merkezi sayılan ve Bizans'tan dışarı çıkan tüm yolların başlangıcı olarak kabul edilen, Ayasofya'nın önündeki Augusteion meydanındaki anıtsal Million Taşı'ndan itibaren yedi mil uzakta bulunduğu için, bu balıkçı köyüne yedi anlamına gelen Hebdomon adı verilmiştir. (Tuna, 1996)

Hebdomon'un varlığının Roma İmparatorluğu'na kadar uzanmakta olduğu bilinmektedir. Fakat, asıl önemini Bizans'ın ilk dönemlerinden itibaren, İmparator Büyük Constantin'le beraber kazanmaya başlamış, burada yazlık saraylar, köşler, bahçeler, sarnıçlar, kilise ve manastırlar yapılmıştır. Ayrıca, Bizans'ın en önemli askeri limanlarından birinin de burada inşa edilmesiyle, Hebdomon askeri ve siyasi bir merkez durumuna gelmiştir. (Bakırköy Belediyesi, 1994)

Ancak, Hebdomon zaman zaman Avarların, Bulgarların, Arapların ve 13.yy'da da Latinlerin istilasına uğramış ve harap olmuştur. IV. Haçlı Seferi sırasında, İstanbul Latinlerin eline geçtiğinde, Hebdomon da Latin egemenliğine girmiş; 1203-1261'de yıkılmış ve terk edilmiştir. (İstanbul Ansk., cilt:1, 1994)

Tarihi kaynaklara göre; Bizans'ın son dönemlerinde yerleşme, Uzak Köy anlamına gelen Makri Hori olarak anılmıştır. Osmanlılar devrinde ise bu ad, Makri Köy olarak kalmış, 1925 yılında yer adlarının Türkçeleştirilmesiyle, Bakırköy adını almıştır. (Tuna, 1996)

Osmanlılar'ın Makrıköy'e yoğun olarak yerleşimi, XVII.yy'ın ortalarıdır. Bunda, padişah yakınları ile vezirlerin Makrıköy ve çevresinde, konaklar ve köşkler yaptırmaları etkili olmuştur. XVIII.yy'ın son çeyreğinden itibaren, Ermeni ve Rumlar'ın da Bakırköy'e yerleştiği görülmektedir. XIX.yy'da da Anadolu kökenli, İstanbul'da zenginleşmiş Rumlar'ın Bakırköy'e yerleştikleri görülmüştür. Daha sonra, demiryolunun ilçeden geçmesiyle Bakırköy, basit bir köy olmaktan çıkıp, büyük bir yerleşim görünümü almaya başlamıştır. (Bakırköy Belediyesi, 1994)

5.3.2. Meydan için yapılmış düzenleme çalışmaları

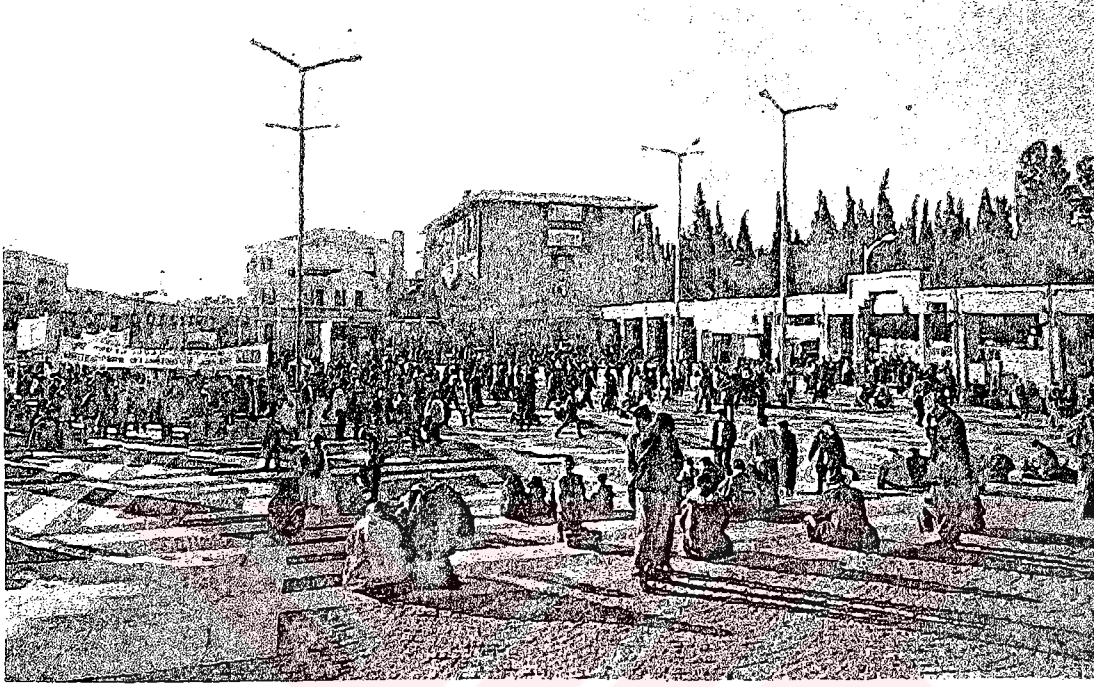
Bakırköy Özgürlük Meydanı, Bakırköy ve çevre yerleşmelerdeki halkın, daha çok Bakırköy'ün merkezinde yer alan alış verişi alanlarına ulaşmak amacıyla kullandıkları bir yaya mekanıdır. (Şekil 5.31.)

ŞEKİL 5.31. Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın Konumu. (Bakırköy Belediyesi, 1994)

Özgürlük Meydanı'nı düzenleme çalışmaları, bu mekandaki mevcut verilerin analiz edilmesiyle başlamıştır. Yapılan analizler sonucu, mekanda var olan ve çözülmesi gerekli sorunlar tespit edilmiştir. Bu alan; kentlinin alış verişi ettiği, çarşı aksının, tren ulaşımının, otobüs, minübüs ve yaya trafiğinin tam anlamıyla kesiştiği problemli bir düğüm noktasıydı. (Şekil 5.32.) Yaya ve taşıt trafiği birbirinin içine girmiş

durumdaydı. Yaya yolu, algılanamayan kaygan ve sert bir zeminden oluşmaktaydı. Mevcut havuz bakımsız durumda ve kullanılmamaktaydı. Oturma alanları dağınık, yeşil alanlar ise bakımsızdı. Ayrıca, kitapçılar için yanlış ve düzensiz bir alan ayrılmıştı. (Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 1998)

ŞEKİL 5.32. Özgürlük Meydanı'nın düzenlenmeden önceki görünüşü. (İst. Ansk., cilt:1 ,1994)

Problemlerin ortaya konmasının ardından, bir takım hedefler belirlenmiştir. Bunlar;

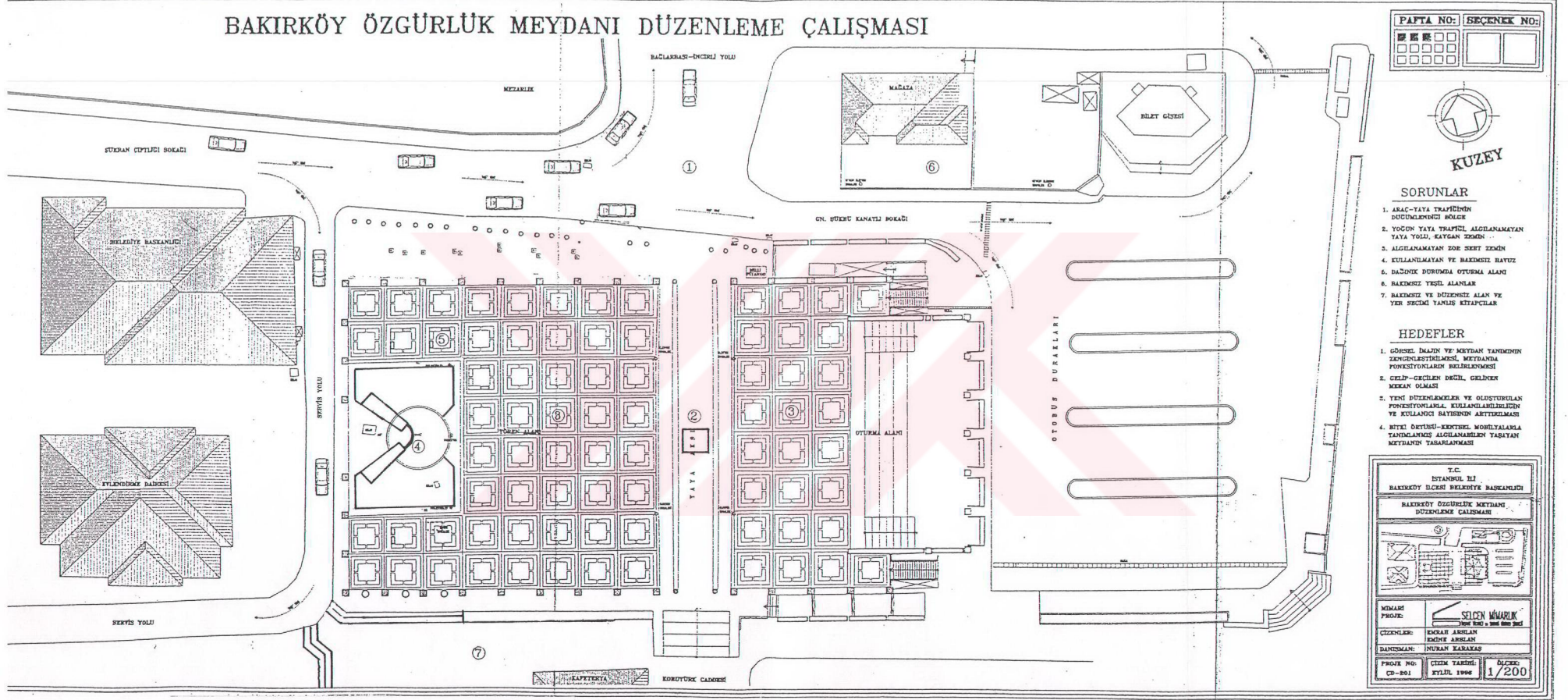
- Görsel imajın ve meydan tanımının zenginleştirilmesi, meydandaki fonksiyonların belirlenmesi,
- Gelip geçilen değil, geline bir mekan olması,
- Yeni düzenlemeler ile kullanılabilirliğin ve kullanıcı sayısının artırılması,
- Yeşil alan ve kentsel mobilyalarla tanımlanmış, algılanabilen ve yaşayan bir meydanın oluşturulmasıdır. (Selcen Mimarlık, 1996)

Bu hedefler doğrultusunda, öncelikle yaya ve taşıt trafiği birbirinden ayrılmıştır. Günün belirli saatlerinde kesişen çok yoğun trafik, otobüs ve minübüs duraklarının ayrımlanması ile çözümlenmiştir. Tren istasyonu ve çarşı kompleksi de, meydanın düzenlenmesi ile bir bütün oluşturmaktadır. Çünkü, tren istasyonundan gelen, çalışan kentli nüfusun alış veriş imkanı çok önemli bir ihtiyaçtır. Meydanın altında yer alan yeraltı çarşısı da, projenin gerçekleştirilmesi için gerekli rantı sağlamak üzere planlanmıştır. Bu anlamda Bakırköy Meydanı, kentlinin çalışma günleri içinde yaya-taşıt trafiği ile ilişkilerinin çözümlendiği, kentliye alış veriş imkanı sağlayan,

yaya bölgesi ile kesişen bir geçiş noktasıdır. Ayrıca, bu mekan belirli zamanlarda kentlinin toplanacağı, müzik dinleyeceği veya açık alan gösterilerinin yapılabildiği, Atatürk Heykeli çevresinde, tören olanağını da içeren modern ve kente özgü bir açık mekan olarak tasarlanmıştır. (Şekil 5.33.) (Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 1998)

BAKIRKÖY ÖZGÜRLÜK MEYDANI DÜZENLEME ÇALIŞMASI

ŞEKİL 6.4. Bakırköy Özgürlük Meydanı'nı Düzenleme Çalışması.

5.3.3. Meydan mekanını oluşturan ögeler açısından Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın incelenmesi

Üçüncü bölümde anlatılan; bir meydanın kentsel bir mekan olarak kavranabilmesinde, meydanın sahip olması gereken sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik ögeler Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda incelenmiştir.

5.3.3.1. Meydanın sosyo-psikolojik ögeler açısından incelenmesi

Bakırköy Özgürlük Meydanı, İstanbul'un önemli merkezlerinden biri olan Bakırköy'de, kentlinin öncelikle alış veriş, eğlence vb. gibi gereksinimlerine ulaşabilmek amacıyla kullandığı bir geçiş mekanı olmasının yanı sıra, yerleşmenin merkezinde sunduğu büyük yaya alanıyla oturma, dinlenme, çevreyi izleme gibi gereksinimleri de karşılayan bir toplanma mekanıdır. (Şekil 5.34.) Yaya-taşıt trafiğinin kesiştiği bir düğüm noktası olması ve çarşı alanının girişini oluşturması dolayısıyla, mekanda yoğun bir yaya hareketliliği görülmektedir. Ayrıca, çevresinde yer alan Bakırköy Belediye Binası, Belediye Nikah Salonu ve Hükümet Konağı da, bu yaya yoğunluğunu arttırmaktadır. Meydan, bu açıdan oldukça canlı bir mekandır.

ŞEKİL 5.34. Özgürlük Meydanı'nın genel görünüşü.

Tez kapsamında yapılan araştırma çalışmasında; Bakırköy Özgürlük Meydanı'nın kullanıcılarının özelliklerini, mekan kullanım sıklıklarını ve ne amaçlar için kullandıklarını, mekanın mevcut düzenlemesiyle yeterli olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla, meydana bir anket uygulaması yapılmıştır. Bu ankette 150 kişi ile görüşülmüştür. Elde edilen sonuçlar, yedinci bölümde anketlerin değerlendirilmesi başlığı altında verilmiştir.

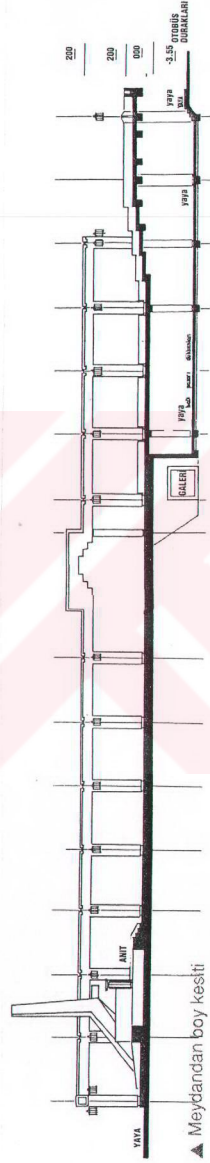
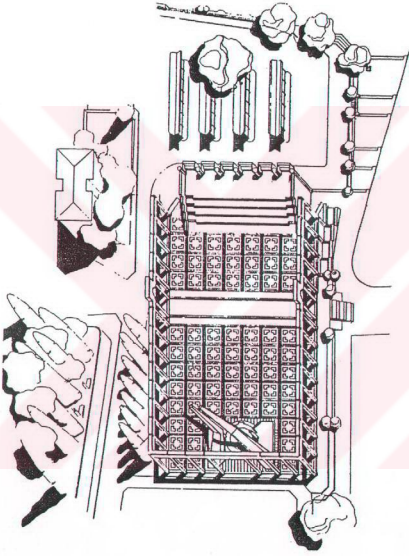
5.3.3.2. Meydanın fiziksel ögeler açısından incelenmesi

Bu açık mekanın oluşumunda, geleneksel değerlerin çağdaş bir sentezi yapılmış ve mekan kurgusu kolonatlara oluşturulmuştur. Açık alanın boyutları ve özellikleri gereği, mekanı oluşturan ögeler ve kolonatl sistem içi boş olarak tasarlanmıştır. (Şekil 5.35.)

ŞEKİL 5.35. Meydanı sınırlandıran kolonatl sistem.

Meydanı kuzey, güney ve batı kenarlarından çevreleyen kolonatl sistem, mekanı sınırlandıran tek öğedir. (Şekil 5.36.) Ancak, Bakırköy Özgürlük Meydanı'ndaki kolonatl sistem, Yunan agoralarında farklı amaçlar için kullanılan veya Barok

ŞEKİL 6.7. Özgürlik Meydanı'nın perspektif görünüşü ve meydana bir boy kesiti. (Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 1998)

meydanlarında mekanı biçimlendirip, sınırlandırmak amacıyla kullanılan kolonatlar ile karşılaştırıldığında, başarısız ve etkisinin daha zayıf olduğu görülmektedir.

Meydanın doğu kenarı ise açık bırakılmış, meydan kotundan kademeli bir havuz ve oturma alanı vasıtasıyla yükseltilmiştir. Farklı yükseklikteki binalar, meydanın bu kenarının arkasında bir fon oluşturmaktadır. (Şekil C.1.)

Bakırköy Özgürlük Meydanı, bir kenarından taşıt yoluna açık olması, bir kenarından ana otobüs duraklarına ve diğer kenarından da çarşı alanına bağlı olması yönleriyle, ulaşılabilir ve yaşayan bir mekandır. Meydandaki yaya hareketi sürekli ve doğrusaldır.

5.3.3.3. Meydanın estetik öğeler açısından incelenmesi

Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda, mekana estetik ve fonksiyonel açılardan değer katan kent mobilyaları, meydan düzenleme projesinin bütünlüğüne uyacak şekilde tasarlanmıştır. (Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 1998)

Meydanın yer döşemesi, yer yer küçük yeşillerle bölünmüş granit taş ve beton plakalardan oluşmakta ve kare formlu döşeme parçaları yönlendirici bir etki yapmaktadır. (Şekil C.2.) Ancak, mekandaki ağaç eksikliği ve mevcut yeşil alanların yalnızca alçak boylu ağaççıklardan oluşması, meydanda çok fazla sert zemin yüzey kullanıldığı etkisini yaratmaktadır. Meydanda ağaçların olmayışı en önemli eksikliktir.

Mekanı tamamlayıcı bir öge olarak Atatürk Heykeli, fışkıyeli bir havuz ve yeşil alan kompozisyonundan oluşmaktadır. (Şekil C.3.) Çevresinde tören olanağını da içeren heykel, kullanıcılar tarafından meydanın en çok beğenilen ögesidir.

Meydanın ikinci kotunu, hareketli fışkıyeleriyle kademeli bir havuz (Şekil C.4.) ve çevresindeki oturma mekanı (Şekil C.5.) oluşturmaktadır. Burada, havuzun çevresine sınır oluşturacak şekilde çiçek kapları yer almaktadır. (Şekil C.6.) Meydanda yer alan diğer oturma birimleri ise, Atatürk Heykeli'nin çevresinde yer almaktadır. (Şekil C.7.)

Meydanın aydınlatması, kolonatlarla bütünleşen fenerlerle hem genel aydınlatma olarak düşünülmüş, hem de özellikleri gereği Atatürk Heykeli, giriş ve çıkışlar noktasal olarak aydınlatılmıştır. (Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 1998)

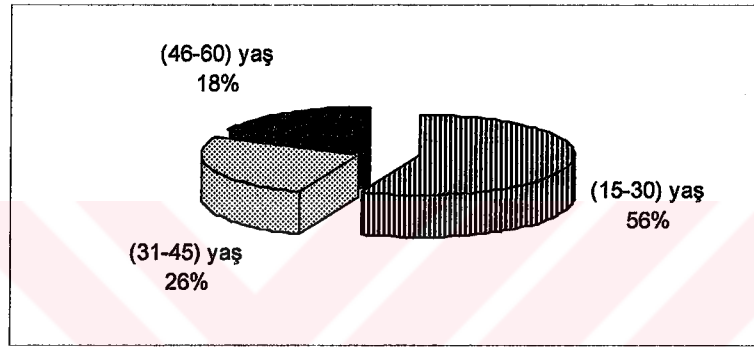
Ayrıca, meydanın girişinde kitap, dergi, gazete vb. gibi şeyler satılan bir kiosk (Şekil C.8.) bulunmaktadır.

5.3.4. Bakırköy  zg rl k Meydanı'nın sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik a ıllardan değerlendirilmesine yönelik anket çalışması bulguları

5.3.4.1. Kullanıcı  zellikleri

Bakırköy  zg rl k Meydanı'nda görüşülen 150 kişinin yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları, meslekleri ve hangi semtlerden geldikleri sorulmuştur.

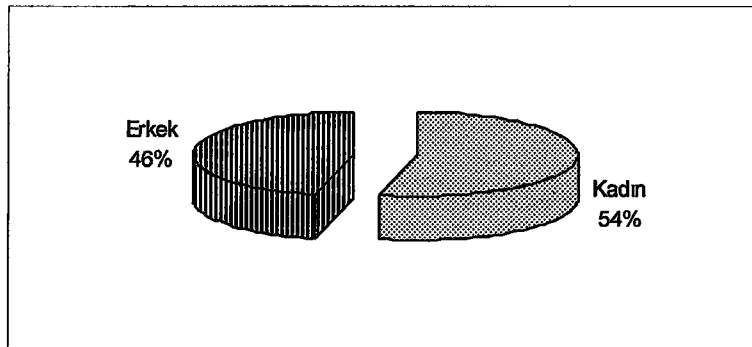
Meydanın kullanıcılarının yaş guruplarına bakıldığında; mekanın en çok % 56 oranıyla 15-30 yaş gurubu tarafından kullanıldığı görülmektedir. Kullanıcıların % 26'sı 31-45 yaş gurubundan, % 18'i ise 46-60 yaş gurubundandır. (şekil, 5.37.)

şekil 5.37. Kullanıcıların yaş gurupları.

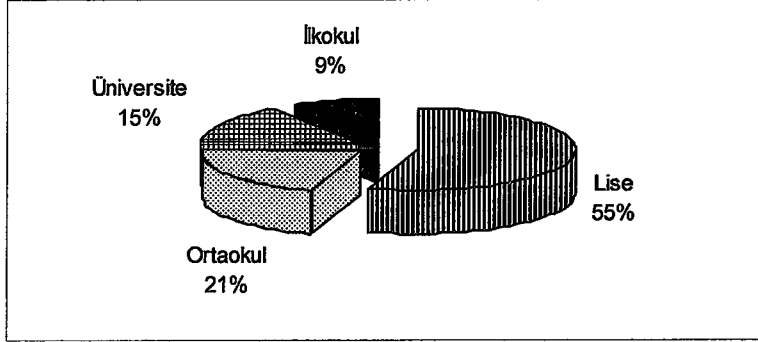
Meydanın gençler tarafından yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunda da, meydanın önemli bir buluşma noktası olması ve merkezde yer alan alış veriş, eğlence alanları ve dershaneler önemli bir etkindir.

 zg rl k Meydanı'nın kullanıcılarının % 56'sı kadın, % 46'sı ise erkektir. (şekil 5.38.) Mekan, daha çok kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Kadın kullanıcılar, meydanı daha çok,  arşı alanına gitmek için bir geçiş mekanı olarak kullanmaktadır.

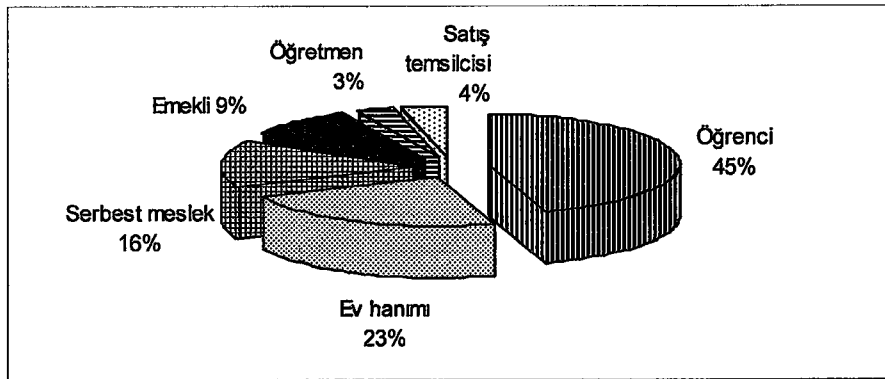
şEKİL 5.38. Kullanıcıların cinsiyetleri.

Kullanıcıların eğitim durumlarına bakıldığında; % 55'inin lise mezunu, % 21'inin ortaokul mezunu, % 15'inin üniversite mezunu ve % 9'unun da ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. (Şekil 5.39.) Lise ve üniversite mezunlarını, daha çok meydanı yoğun olarak kullanan gençler oluşturmaktadır. Ortaokul ve ilkokul mezunları ise, daha çok ev hanımları ve bazı serbest meslek sahipleridir.

ŞEKİL 5.39. Kullanıcıların eğitim durumları.

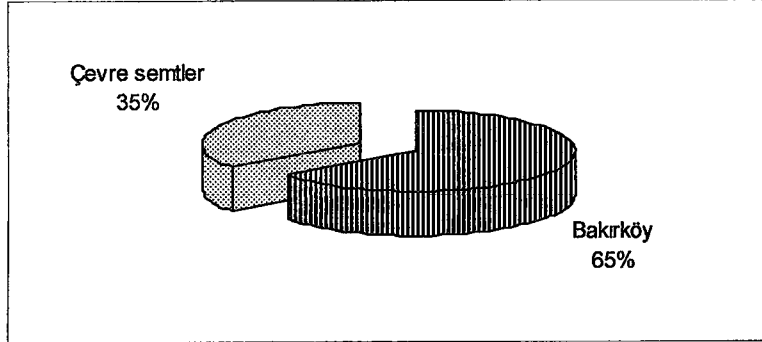
Meydanın kullanıcılarının, meslek guruplarına göre dağılımına bakıldığında; % 45 oranıyla öğrenciler ve % 23 oranıyla ev hanımlarının mekanı yoğun olarak kullandıkları görülmektedir. Diğer kullanıcılar ise; % 16 oranıyla serbest meslek sahipleri, % 9 oranıyla emekliler, % 4 oranıyla satış temsilcileri ve % 3 oranıyla öğretmenler olmak üzere, farklı meslek guruplarından kişilerdir. (Şekil 5.40.) Öğrencilerin meydanı yoğun olarak kullanmalarında, meydan çevresinde yer alan dersane ve okullar önemli faktörken, ev hanımlarının mekanı kullanımında da çarşı etkilidir.

ŞEKİL 5.40. Kullanıcıların meslek guruplarına göre dağılımı.

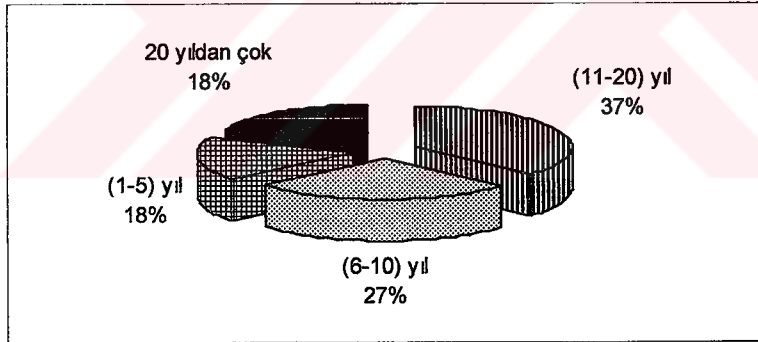
Özgürlük Meydanı'nın başlıca kullanıcıları, % 65 oranıyla Bakırköy'de oturanlardır. Çevre semtlerden meydana gelenler ise % 35 oranındadır. (Şekil 5.41.) Özgürlük

Meydanı, öncelikle Bakırköy'de oturanlar olmak üzere, çevre yerleşmeler tarafından da kullanılan bir mekandır. Çevresinde yer alan alış veriş merkezi, sinema, kafe vb. gibi mekanlar, mekanın kullanımını arttırmaktadır.

ŞEKİL 5.41. Kullanıcıların oturdukları semtler.

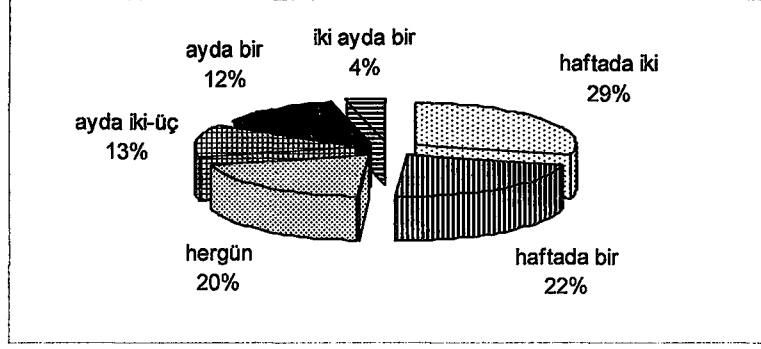
Kullanıcıların, meydanı tanıma derecelerinin bir göstergesi olabileceği düşünülerek, oturdukları semtlerde ne zamandır yaşadıkları da sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.42.), % 37'si 11-20 yıl, % 27'si 6-10 yıl, % 18'i 1-5 yıl ve % 18'i de 20 yıldan fazladır bu semtlerde yaşamaktadır.

ŞEKİL 5.42. Kullanıcıların yaşadıkları semtlerdeki oturma süresi.

5.3.4.2. Mekana geliş sıklığı ve mekanın kullanımı

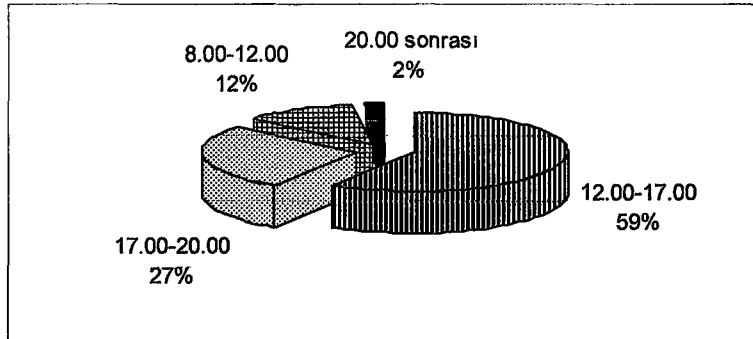
Özgürlük Meydanı'nın ne sıklıkta kullanıldığına bakıldığında; kullanıcılar en çok % 29 oranıyla, mekana haftada iki kere gelmektedir. Bu grup, yakın çevredeki dershanelere giden öğrencilerdir. Haftada bir kere gelenler % 22, hergün gelenler ise % 20 oranındadır. Bu grup ise, öğrenciler, çevrede çalışanlar, emekliler ve bazı ev hanımlarıdır. Meydanı ayda iki-üç kere kullananlar % 13, ayda bir kere kullananlar % 12 ve iki ayda bir kullananlar % 4 oranındadır. Bu grup ise diğer ev hanımlarıdır. (Şekil 5.43.)

ŞEKİL 5.43. Özgürlük Meydanı'nın kullanım sıklığı.

Özgürlük Meydanı'nın, günün hangi saatlerinde daha yoğun olarak kullanıldığını belirleyebilmek için, bir takım zaman dilimleri belirlenmiştir. Aynı Ortaköy Meydanı'nda olduğu gibi, saat 8.00-12.00 arası sabah kullanımını, 12.00-17.00 arası iş saati sırasındaki kullanımı, 17.00-20.00 arası iş ve okul çıkışı kullanımı ve saat 20.00'den sonrası da gece kullanımını göstermektedir.

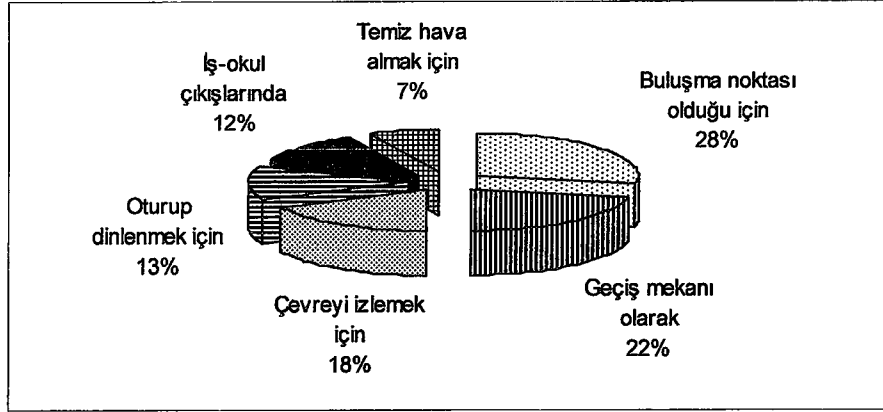
Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.44.), meydan en çok % 59 oranıyla saat 12.00-17.00 arası kullanılmakta ve bu saatler mekanın en canlı olduğu zaman dilimini göstermektedir. Kullanıcıların % 27'si, mekanı saat 17.00-20.00 arası, % 12'si de 8.00-12.00 arası kullanmaktadır. Saat 20.00'den sonra mekanı kullanan grup ise yalnızca % 2'dir. Bundan da, hava karardıktan sonra meydanın güvenli bir ortam olmadığı sonucu çıkartılmaktadır.

ŞEKİL 5.44. Özgürlük Meydanı'nın kullanım saatleri.

Meydanın kullanım amaçlarına bakıldığında; kullanıcıların farklı amaçlar için mekanı tercih ettikleri görülmektedir. Meydan, en çok % 28 oranıyla buluşma noktası olarak kullanılmaktadır. Bunun en önemli nedeni, yaya ve taşıt trafiğinin kesiştiği, merkezi bir noktada bulunmasıdır. Meydanı geçiş mekanı olarak kullananlar % 22 oranındadır. Yakın çevresindeki çarşı ve onunla bağlantılı mekanlar, bu kullanımı

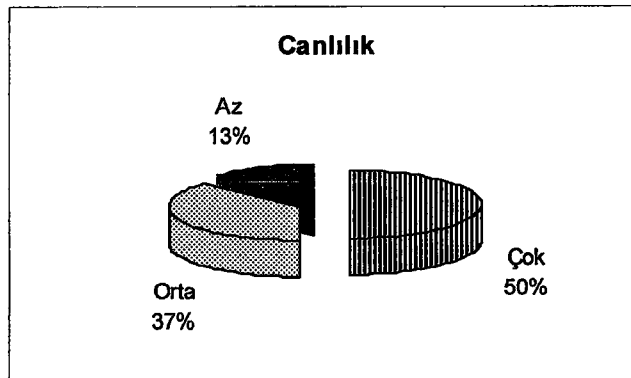
doğurmaktadır. Kullanıcıların % 18'i çevreyi izlemek için, % 13'ü ise oturup dinlenmek için meydana kullanılmaktadır. Bunlar, daha çok mekanı kullanan yaşlı ve emekli guruptur. Meydan, % 12 oranıyla iş ve okul çıkışlarında çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Meydanı temiz hava almak için kullananlar ise, kullanıcıların yalnızca % 7'sidir. (Şekil 5.45.)

ŞEKİL 5.45. Özgürlük Meydanı'nın kullanım amaçları.

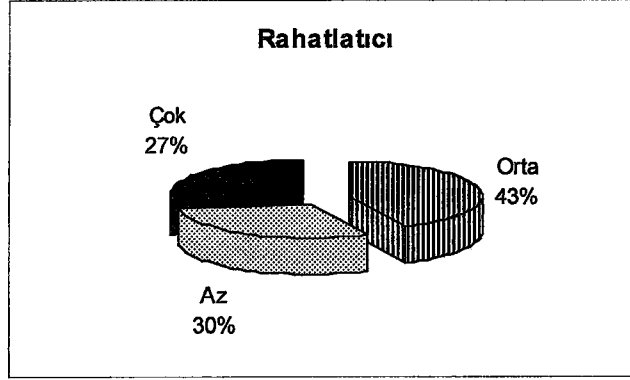
5.3.4.3. Mekansal nitelikler

Ankete katılan kullanıcılara meydanın canlılığı, rahatlatıcı veya sıkıcı bir meydan olup olmadığı ve mekansal açıklık düzeyi sorulmuştur. Meydandaki canlılık düzeyine bakıldığında, grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.46.), kullanıcıların % 50'si çok canlı, % 37'si orta derecede canlı ve % 13'ü az canlı cevabını vermiştir. Meydan, yaya- taşıt trafiğinin kesiştiği bir noktada bulunması ve üzerinde yoğun bir yaya hareketi olması nedeniyle, oldukça canlı bir mekandır.

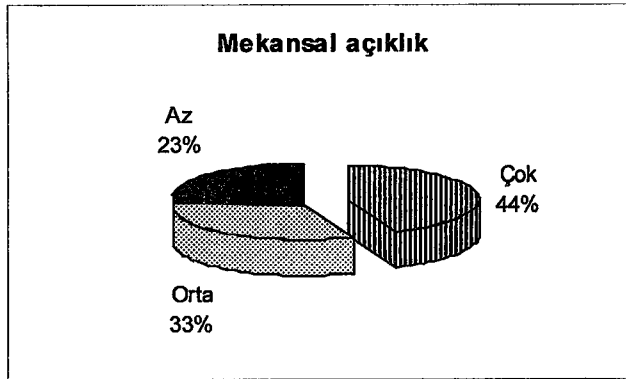
ŞEKİL 5.46. Özgürlük Meydanı'ndaki canlılık düzeyi.

Meydan, rahatlatıcılık-sıkıcılık açısından değerlendirildiğinde, kullanıcıların % 43'ü orta derecede, % 30'u az derecede rahatlatıcı cevabını verirken, % 27'si de çok rahatlatıcı olduğunu belirtmiştir. (Şekil 5.47.) Daha çok, yaşlılar ve emekliler meydanın rahatlatıcı bir ortam olduğunu ve burada iyi vakit geçirdiklerini belirtmektedirler. Gençler ise, bu mekanın birçok yönden sıkıcı olduğunu düşünmektedir.

ŞEKİL 5.47. Özgürlük Meydanı'nın rahatlatıcılık düzeyi.

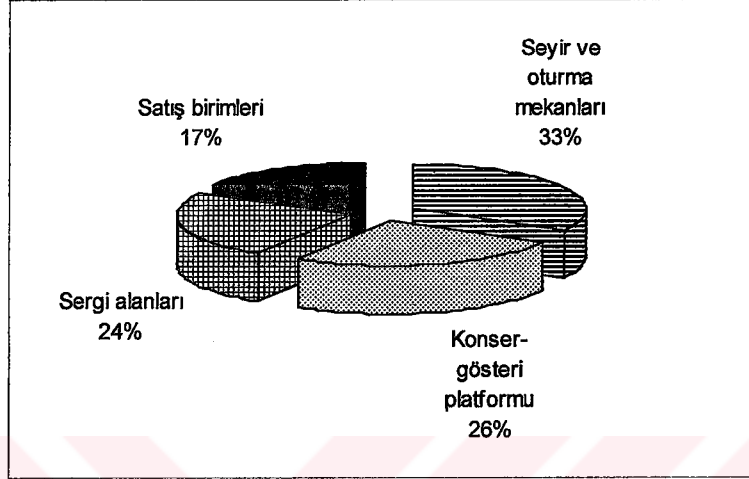
Meydanın mekansal açıklığı değerlendirildiğinde ise, kullanıcıların % 44'ü çok açık, % 33'ü orta derecede açık ve % 27'si de az açık cevabı vermiştir. (Şekil 5.48.) Meydanı yalnızca etrafındaki kolonatl sistem sınırladığı dikkate alınırsa, mekansal olarak açık bir meydana sahiptir.

Şekil 5.48. Özgürlük Meydanı'ndaki mekansal açıklık düzeyi.

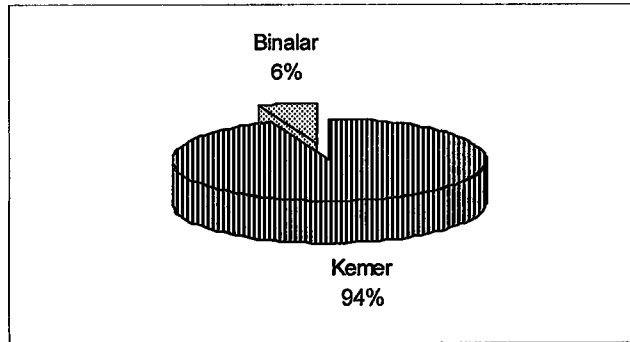
Özgürlük Meydanı'ndaki kullanıcılara, bir meydanın canlı ve yaşayan bir meydan olabilmesi için, hangi aktivitelere ihtiyaç olduğu sorulmuştur. (Şekil 5.49.) En çok istenen aktivite, % 33 oranıyla çeşitli seyir ve oturma mekanlarının yer almasıdır. Konser ve gösteri platformu bulunması % 26 oranında, sergi alanlarının yer alması

% 24 oranında ve satış birimlerinin yer alması % 17 oranında istenen diğer aktivitelerdir. Bu meydanın kullanıcıları, bir meydanda öncelikle seyir ve oturmaya yönelik mekanlara ihtiyaç duymakta, konser, gösteri, sergi vb. gibi aktiviteler onlar için ikinci sırada yer almaktadır. Alış verişe yönelik alanlar ise, daha az tercih edilmektedir.

ŞEKİL 5.49. Bir meydanda ihtiyaç duyulan aktiviteler.

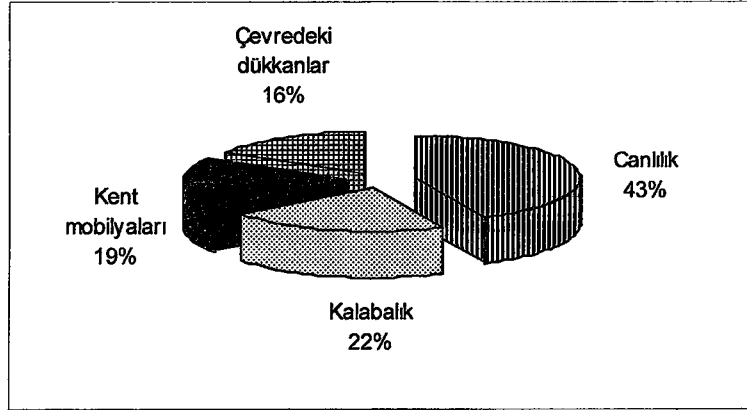
Kullanıcılara, bir meydanın güvenli bir ortam sağlaması için kapalı olması gerektiği belirtilmiş ve Özgürlük Meydanı'nda kapalılığın hangi elemanlar vasıtasıyla sağlandığı sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil 5.50.), meydanı çevreleyen kemer % 94 oranıyla kapalılığı sağlayan başlıca elemandır. (Şekil C.9.) Meydan çevresindeki binalar da % 6 oranıyla kapalılığı sağlayan diğer elemanlardır.

ŞEKİL 5.50. Özgürlük Meydanı'nda kapalılığı sağlayan elemanlar.

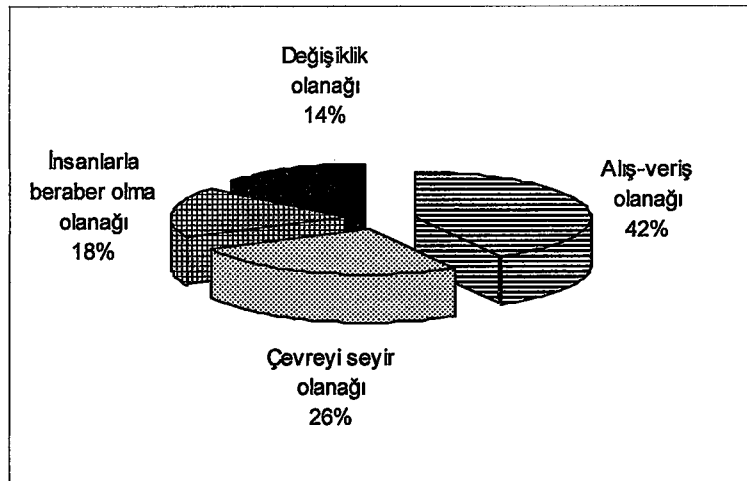
Kullanıcılara, Özgürlük Meydanı'nın en çok hangi özelliklerini beğendikleri sorulmuştur. (Şekil 5.51.) Meydandaki yoğun yaya hareketliliğinden dolayı, mekanın canlılığı % 43 oranıyla en çok beğenilen özelliğidir. Buna bağlı olarak, meydanın

kalabalıklığı % 22 oranıyla beğenilen ikinci özelliğidir. Meydanda yer alan Atatürk Heykeli, havuz vb. gibi kent mobilyaları % 19 oranında, alış verişe olanak tanıyan çevredeki dükkanlar da % 16 oranında beğenilmektedir.

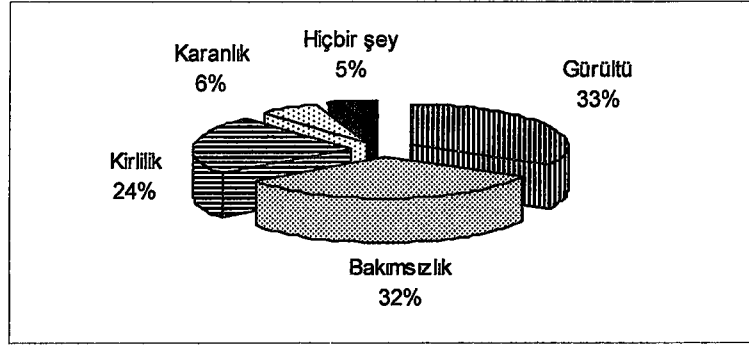
ŞEKİL 5.51. Özgürlük Meydanı'nın en çok beğenilen özellikleri.

Kullanıcılara, (Şekil 5.51.)'deki meydanın beğenilen özelliklerini, hangi nedenlerden dolayı beğendikleri sorulmuştur. Yakın çevresinde yer alan çarşı ve bununla bağlantılı alanlardan dolayı, meydanın alış verişe olanak tanınması % 42 oranıyla en çok beğenilme nedenidir. Meydan, bir düğüm noktasında yer alması nedeniyle, sürekli yoğun bir yaya hareketi gözlenmektedir. Bu yüzden, meydanın çevreyi seyir olanağı tanınması, % 26 oranıyla ikinci olarak beğenilme nedenidir. Buna bağlı olarak, mekanın insanlarla beraber olma olanağı sunması, % 18 oranında beğenilme nedenidir. En son olarak da, % 14 oranında değişiklik olanağı sunması gelmektedir. (Şekil 5.52.)

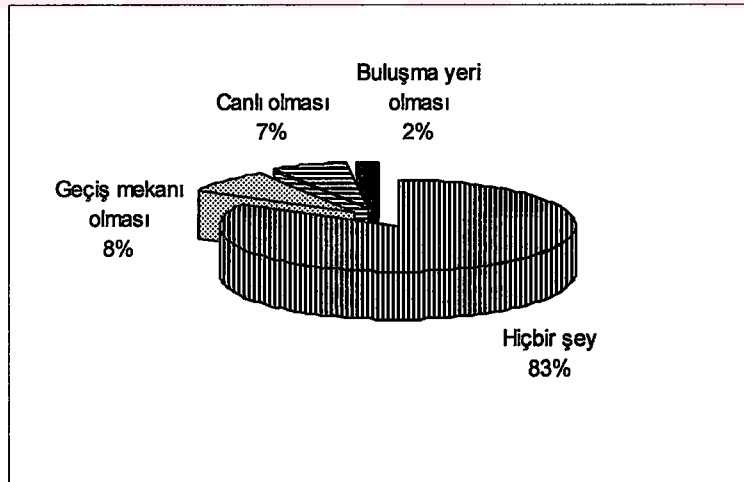
ŞEKİL 5.52. Özgürlük Meydanı'nın beğenilme nedenleri.

Meydanın, kullanıcıları en çok rahatsız eden özelliklerine bakıldığında; % 33 oranında gürültü, % 32 oranında bakımsızlık, % 24 oranında kirlilik ve % 6 oranında karanlık cevabı alınmıştır. (Şekil 5.53.) Meydanın yakınında otobüs ve minibüs duraklarının yer alması ve hemen yanından geçen taşıt trafiği, mekanda gürültüye neden olmaktadır. Meydanın çok bakımlı olmadığı da görülmektedir. Kullanıcıların % 5'i ise, meydana kendilerini hiçbir şeyin rahatsız etmediğini belirtmiştir.

ŞEKİL 5.53. Özgürlük Meydanı'nın, kullanıcılarını rahatsız eden özellikleri.

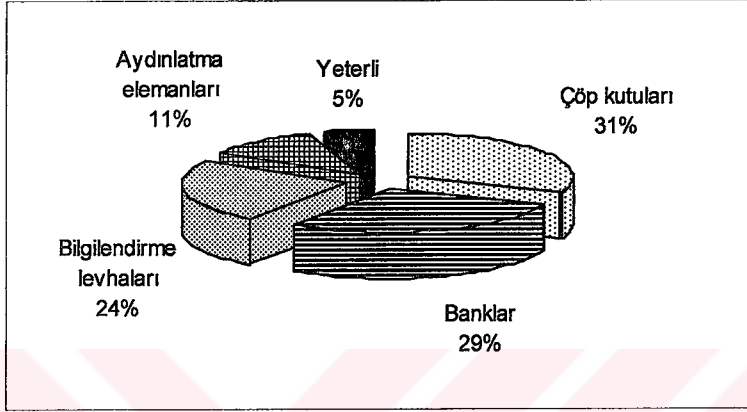
Özgürlük Meydanı'nda, mekanın davetkar yönlerine bakıldığında; kullanıcılar % 83 oranıyla, meydanın hiçbir yönünün kendilerine çekici gelmediğini cevabını vermişlerdir. Kullanıcıların % 8'i bir geçiş mekanı olması, % 7'si canlı bir mekan olması ve % 2'si de bir buluşma yeri olması nedeniyle, meydanın kendileri için çekici bir yer olduğunu belirtmişlerdir. (Şekil 5.54.)

ŞEKİL 5.54. Özgürlük Meydanı'nda mekanın davetkar yönleri.

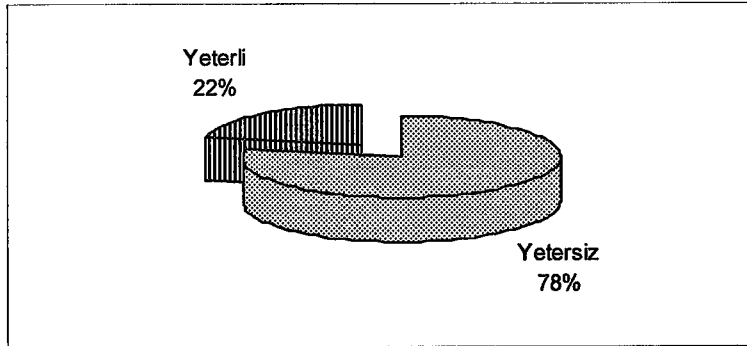
Kullanıcılara, meydanadeki mevcut kent mobilyaları gözönüne alındığında, hangi kent mobilyalarının eksikliğini hissettikleri sorulmuştur. Grafikte de görüldüğü gibi (Şekil

5.55.), çöp kutuları % 31 oranıyla eksikliği görülen ilk kent mobilyasıdır. Ardından, % 29 oranıyla oturma birimlerinin eksikliği gelmektedir. Yaya hareketinin oldukça yoğun olduğu bir meydanda, yok denecek kadar az sayıda oturma elemanı olması ilginçtir. (Şekil C.10.)Kullanıcıların % 24'ü bilgilendirme levhalarının ve % 11'i de aydınlatma elemanlarının eksik olduğunu belirtmiştir. Meydanda, harita vb. gibi bilgilendirici elemanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Kullanıcıların yalnızca % 5'i ise, kent mobilyalarını yeterli bulmaktadır.

ŞEKİL 5.55. Özgürlük Meydanı'nda eksikliği duyulan kent mobilyaları.

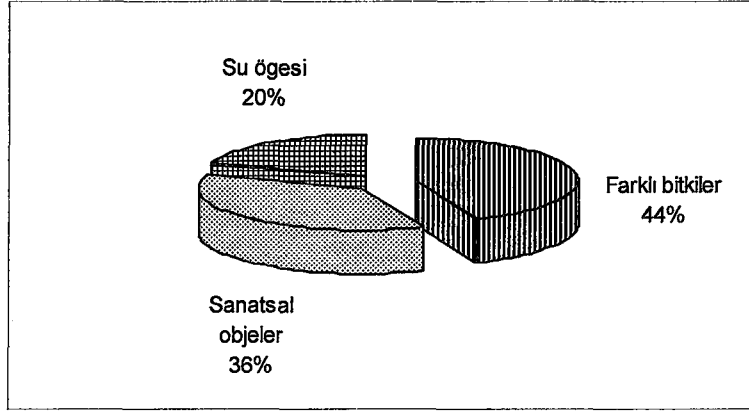
Kullanıcılara, meydandaki mevcut bitkilendirmenin yeterli olup olmadığı sorulduğunda, % 78 oranında yetersiz olduğu cevabı alınmıştır. % 22'si de yeterli olduğunu söylemiştir. (Şekil 5.56.) Meydanda, az sayıda bitki vardır ve bunlar da yalnızca çalılar ve mevsimlik çiçeklerdir. (Şekil C.11.) Özellikle, mekanı tanımlayacak ağaçlara ihtiyaç vardır.

ŞEKİL 5.56. Özgürlük Meydanı'ndaki mevcut bitkilendirmenin değerlendirilmesi.

Kullanıcılara son olarak, Özgürlük Meydanı yeniden düzenlenseydi, ne tür elemanların yer almasını istedikleri sorulmuştur. (Şekil 5.57.) En çok istenen % 44

oranıyla farklı bitkilerin yer almasıdır. (Şekil 5.56.)’da da görüldüğü gibi, kullanıcılar meydana bitkilendirmeyi yetersiz bulmaktadırlar. İkinci olarak, % 36 oranıyla heykel vb. gibi sanatsal objelerin meydana yer alması istenmiştir. Kullanıcılar, % 20 oranında da havuz vb. gibi su elemanlarının yer almasını istemişlerdir.

ŞEKİL 5.57. Özgürlük Meydanı’nda yer alması istenen elemanlar.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda yapılan anket çalışması, bu mekanların sosyo-psikolojik, fiziksel ve estetik açılardan değerlendirilmesine yöneliktir. 7. bölümde, anket çalışmasının bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölüm ise, yapılan değerlendirme neticesinde elde edilen sonuçları ve buna bağlı olarak getirilen önerileri kapsamaktadır.

Ortaköy Meydanı ve Özgürlük Meydanı'nın belirli özelliklere sahip kullanıcıları bulunmaktadır. Her iki meydan da, gençler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Ortaköy Meydanı'nda yer alan sosyal, kültürel ve sanatsal aktivitelerin yoğunluğu, Özgürlük Meydanı'nın ise çevresinde bulunan alış veriş, eğlence vb. gibi alanlar ile önemli bir buluşma mekanı olması bu sonucu doğurmaktadır.

İki meydanın da, kadın kullanıcıları sayıca fazladır. Kadınların güvenli mekanları tercih ettikleri dikkate alındığında, bu meydanların güvenli mekanlar olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Özgürlük Meydanı'nın kadınlar tarafından daha çok kullanılır olmasında, mekanın çarşı ile olan bağlantısı da önemli bir faktördür.

Ortaköy Meydanı, genelde lise ve üniversite mezunları tarafından tercih edilirken, Özgürlük Meydanı en çok lise, daha sonra da ortaokul ve üniversite mezunları tarafından kullanılmaktadır. Bu meydanın genç kullanıcıları, lise mezunlarıdır. Ortaköy Meydanı'nın ise kullanıcılarının büyük kısmını gençlerin oluşturması, bu sonucu etkilemektedir. Ancak, meydana yer alan sanatsal ve kültürel faaliyetler, belirli bir eğitim düzeyindeki kullanıcıları çekmektedir.

İki meydana da, kullanıcıların büyük çoğunluğunu öğrenciler oluşturmaktadır. Ortaköy Meydanı'nın yöresel kahveleri, çeşitli sergileri, dükkanları ve deniz manzarası ile ortaya çıkan renkli ve sıcak atmosferi, mekanın özellikle üniversite öğrencileri tarafından yoğun olarak kullanılmasının nedenidir. Özgürlük Meydanı'nın öğrenciler tarafından daha yoğun olarak kullanılmasının nedeni ise, çevredeki okullar, dershaneler ve tiyatro, sinema, alış veriş merkezleri gibi alanlardır.

Ortaköy Meydanı ve Özgürlük Meydanı, Avrupa Yakası'nda yer almalarından dolayı, bu yakada oturanlar tarafından daha sık olarak kullanılmaktadır. Ortaköy Meydanı'nın kullanıcılarının büyük kısmını Ortaköy, Beşiktaş ve Boğaz semtlerinde oturanların oluşturması, mekana olan yakınlıklarından kaynaklanmaktadır. Özgürlük Meydanı ise, merkezi bir nokta olması ve çarşıya olan bağlantısı dolayısıyla, başta Bakırköy olmak üzere, çevrede yer alan diğer yerleşmeler tarafından da kullanılmaktadır.

Mekanların kullanım sıklığına bakıldığında; Ortaköy Meydanı'nı daha sık olarak kullananlar, yakın çevrede oturan, çalışan veya okuyan kişilerdir. Daha az olarak kullananlar ise, mekana belli bir uzaklıkta olan kişilerdir. Özgürlük Meydanı'nın, yaya-taşıt trafiğinin kesiştiği bir düğüm noktasında bulunması, mekanın kullanım sıklığını arttırmaktadır. Meydan, başta öğrenciler olmak üzere, çalışanlar, ev hanımları ve emekliler tarafından çok sık kullanılmaktadır.

Ortaköy Meydanı, saat 12.00-20.00 arası oldukça yoğun olarak kullanılmakta, bu zaman diliminde meydanda büyük bir canlılık görülmektedir. Saat 8.00-12.00 arası meydan, sakinliği ve sessizliği sevenler tarafından, saat 20.00'den sonra ise, gençler tarafından eğlenceye yönelik faaliyetler için tercih edilmektedir. Meydanın gece kullanımı, hava karadıktan sonra da güvenli bir mekan olduğunun göstergesidir. Özgürlük Meydanı, bir düğüm noktası olmasından dolayı, günün her saatinde hareketli bir mekandır. Saat 12.00-17.00 arası ise, meydanın en canlı olduğu dönemdir. Saat 20.00'den sonra, bu meydanda neredeyse hiç kullanım olmaması, bu saatlerde kullanımı sağlayacak herhangi bir faaliyetin olmamasından ve hava karadıktan sonra mekanın güvenli bir ortam oluşturmamasından kaynaklanmaktadır.

Ortaköy Meydanı ve Özgürlük Meydanı, farklı niteliklerinden dolayı, farklı amaçlar için tercih edilmektedir. Ortaköy Meydanı, denize açık mekan ve canlılığı nedeniyle, manzarayı, denizi ve insanları seyretme amacıyla daha çok kullanılmaktadır. Özgürlük Meydanı ise, bir düğüm noktası olması ve alış veriş, eğlence vb. gibi alanlara bir geçiş mekanı teşkil etmesi nedenleriyle, daha çok önemli bir buluşma ve geçiş noktası olarak kullanılmaktadır.

Ortaköy Meydanı, sunduğu çeşitli aktiviteler nedeniyle, oldukça canlı bir meydandır. Trafikten, kentin yoğunluğundan uzak oluşu ve İstanbul Boğazı'na açılan dinlendirici manzarasıyla da meydan, rahatlatıcılık özelliğine sahiptir. Bu iki özelliği, mekanı yaşanabilir kılmaktadır. Özgürlük Meydanı da, merkezi bir nokta da oluşundan dolayı, oldukça canlı bir meydandır. Meydanı kullanan yaşlılar ve emekliler, buranın

rahatlatıcı bir mekan olabileceğini düşünürken, gençler mekanı sıkıcı bulmaktadır. Çünkü, meydanda gençlerin ilgisini çekecek bir aktivite alanı mevcut değildir.

Ortaköy Meydanı, üç tarafından binalarla çevrili ve bir tarafından denizle sınırlı bir mekan olarak, kullanıcılar için belirli bir kapalılık temin ederek, güvenli bir ortam sağlayan bir meydandır. Özgürlük Meydanı ise, sadece üç tarafını çevreleyen kolonatl sistem tarafından sınırlanmış, oldukça açık bir meydandır. Meydanın, gece kullanımının olmama nedenlerinden biri de çok açık bir mekan olması olabilir.

Her iki meydanın da kullanıcıları, bir meydanın canlı ve yaşayan bir mekan olabilmesi için, oturma ve seyire yönelik çeşitli mekanların yer alması gerektiğini düşünmektedirler. Sergi, konser ve gösteri alanları gibi aktiviteler, kullanıcılar için ikinci sırada yer alırken, meydanda alış verişe olanak tanıyan satış birimleri, en son olarak yer almasını istedikleri özelliklerdir. İki meydan da bu yönleriyle değerlendirildiğinde; Ortaköy Meydanı, hem sahildeki oturma elemanları hem de kahveleri ile, kullanıcılarına birçok oturma alanı sunmaktadır. Özgürlük Meydanı'nda ise, oturma alanlarının oldukça sınırlı olması, kullanıcıların bu isteğini karşılayamamaktadır. Ortaköy Meydanı'nda yeterli aktivite alanı olmasına karşın, Özgürlük Meydanı'nda sadece meydanın çevresindeki alış veriş, eğlence vb. gibi alanlar, meydana hareket katmaktadır.

Her iki meydanın da en beğenilen özelliği, canlılıklarıdır. Ayrıca, Ortaköy Meydanı'ndaki kahveler, çevredeki çeşitli dükkanlar ve mekanın kalabalıklığı da beğenilen diğer yönleridir. Meydan, hemen hemen tüm yönleriyle çekici ve yaşayan bir mekandır.

Ortaköy Meydanı'nın beğenilmesinin en önemli nedeni, çevreyi ve insanları seyretmeye olanak tanımasıdır. Bu meydanda, kullanıcılar hiçbir şey yapmasalar bile, deniz manzarasını seyrederek vakit geçirmektedirler. Özgürlük Meydanı'nın ise beğenilme nedenleri, özellikle gençler açısından buluşmaya ve alış verişe olanak tanıyan merkezi bir noktada olmasıdır.

Görüldüğü gibi, Ortaköy Meydanı'nda meydanın beğenilme derecesini mekansal özellikler, Özgürlük Meydanı'nda ise çevresel faktörler belirlemektedir.

Ortaköy Meydanı'nda kirlilik, gürültü ve karanlık aynı derecede kullanıcıları rahatsız eden özelliklerdir. Meydanda az sayıda çöp kutusu bulunması kirliliğe, iskeleye yanaşan gezi tekneleri de gürültüye neden olmaktadır. Meydanın aydınlatılması yeterlidir, ancak, kullanıcı istekleri doğrultusunda artırılabilir.

Özgürlük Meydanı'nda, daha çok gürültü ve bakımsızlık kullanıcıları rahatsız etmektedir. Otobüs ve minibüs durakları ve meydanın yanından geçen taşıt yolu, gürültüye neden olmaktadır. Meydan, Bakırköy Belediye Binası'nın hemen yanında olması nedeniyle, aynı zamanda belediye için bir prestij mekanıdır. Bu yüzden, daha bakımlı ve temiz olması gerekmektedir.

Ortaköy Meydanı'nın kullanıcılar için, çekici ve davetkar bir mekan olmasının en önemli nedeni deniz manzarası iken, Özgürlük Meydanı'nda kullanıcılar, mekanın hiçbir davetkar yönünün bulunmadığını belirtmektedir. Özgürlük Meydanı'nın gerek mekansal özellikleri, gerekse yeterli aktivite alanlarının olmayışı, bu sonucu doğurmaktadır.

Her iki meydan da, eksikliği duyulan başlıca kent mobilyası çöp kutusudur. Ortaköy Meydanı'nda az sayıda, Özgürlük Meydanı'nda ise hiç çöp kutusu yoktur. Bu iki meydanın da, ilk düzenleme aşamalarında çöp kutuları yer almaktaydı. Ancak, bombalama olaylarından dolayı, bugün kentsel mekanlardaki çöp kutularının büyük kısmı kaldırılmıştır. Yoğun olarak kullanılan bu mekanlarda, çevre kirliliği açısından bu soruna bir çözüm getirilmesi gerekmektedir. Özgürlük Meydanı'nda yeterli oturma elemanı bulunmamaktadır. Alan ve çeşit açısından oturma elemanları artırılmalıdır.

Gerek Ortaköy Meydanı'ndaki, gerekse Özgürlük Meydanı'ndaki bitkilendirme tür, alan, renk ve koku açısından yetersizdir. Ortaköy Meydanı'ndaki, yalnızca eski ağaçlardan oluşan yeşil dokuya renk katarak, mekanın atmosferine canlılık getirecek çiçeklere ihtiyaç vardır. Özgürlük Meydanı'nında ise, mevcut yeşil dokuyu oluşturan, küçük ağaççık ve mevsimlik çiçeklere ek olarak, mekanı tanımlayacak ağaçlara ihtiyaç vardır.

Bitkilendirme ile ilgili eksiklikler, iki meydanın da kullanıcıları tarafından belirtilmiştir. Bu meydanlar yeniden düzenlenirse, kullanıcılar en çok farklı bitkilerin yer almasını istemektedir. Çünkü, seyir ve oturmaya olanak tanıyacak, renkli bitkiler ve ağaçlarla süslenmiş mekanlar, kullanıcılar için bir meydandaki en önemli öğelerdir. Ayrıca, her iki meydanın da kullanıcıları, sanatsal objelerin de meydanlarda yer almasını istemektedir. Mekanın niteliklerine uygun ve mekanı simgeleyecek heykeller, saat kuleleri vb. gibi elemanlar, bu meydanlara anlam katacaktır.

Ortaköy Meydanı, deniz kenarında yer alıyor olması ve tarihsel üç ayrı çeşmeyi bulundurması nedeniyle, bu mekanda su ögesine ihtiyaç yoktur. Buna karşılık, Özgürlük Meydanı'nda trafik gürültüsüne karşı bir engel oluşturmak, mekana hareket getirmek amacıyla, mevcut su elemanlarına yenileri eklenebilir.

6.2. Öneriler

Yapılan tez çalışması neticesinde, Ortaköy Meydanı ve Bakırköy Özgürlük Meydanı baz alınarak, ülkemizde yer alan meydanların planlanma ve düzenlenmesi ile ilgili olarak, bir takım öneriler getirilmiştir. Bunlar:

- Meydanlar, kentlinin ortak kullanımına açık alanlar olarak, toplum yararı gözetilerek, çağdaş bir planlama anlayışı içinde yeniden ele alınıp düzenlenmelidir.
- Kentlerin algılanıp anlaşıldığı mekanlar olarak meydanlar, kazandırılacak yeni işlevlerle, daha çekici ve yaşanabilir mekanlar haline gelecek, böylece kentlerin kimliklerinin oluşmasında da etkin rol oynayacaktır.
- Meydanlar, yeni kentli nüfusunu oluşturan “göç nüfusunun” da kenti tanımaya, kentle bütünleşmesine yardımcı olacak alanlar olarak, bir kentsel buluşma yeri olarak değerlendirilmelidir.
- Meydanlarda yer alan aktivitelerin zenginleştirilmesiyle, kentlinin gerek bireysel, gerekse ortak etkinliklerine mekan sağlanacak ve bu mekanların kullanımı arttırılacaktır. Ortaköy Meydanı’nda yer alan sosyal, kültürel vb. gibi aktiviteler, bu mekanın canlılığındaki ve yoğun kullanımındaki en büyük faktördür. Aynı şekilde, Bakırköy Özgürlük Meydanı’nın da, çevresindeki alış veriş merkezi gibi alanlardan ziyade, içerdiği zengin aktivite alanları nedeniyle kullanımı sağlanmalıdır.
- Meydanlar, yaya kullanımı için görsel olarak zenginleştirilmeli, kullanılacak tüm öğelerle, kentliye birey olarak önem verildiği hissettirilmelidir. Bunu sağlamak için, mekanın niteliğine ve kentlinin ihtiyaçlarına uygun kent mobilyaları seçilmelidir. Ortaköy Meydanı’ndaki kent mobilyaları, mekansal özelliklere uygun olarak tasarlanmıştır. Ancak, getirilecek yeni öğelerle, mekanın kullanımı ve kullanıcıların memnuniyeti arttırılabilir. Bakırköy Özgürlük Meydanı ise, yapılacak yeni düzenlemelerle, kentli için önemli bir buluşma noktası ve bir geçiş mekanı olma özelliğinin yanı sıra, mekansal özelliklerinden dolayı kullanılan bir meydan olma niteliği kazanmalıdır.
- Bu amaçla, Ortaköy Meydanı’nda yer alan tarihsel eserlerin özelliklerinin veya mekanın konumunun ve tarihçesinin anlatıldığı, bilgilendirme levhaları ve haritalar gibi kentsel öğeler meydana yerleştirilmelidir. Böylece, kullanıcıların oturduğu, dinlendiği, dolaştığı kısaca yaşadığı bu mekanı tanıma fırsatları da

olacaktır. Aynı şekilde, Bakırköy  zg rl k Meydanı'na da, yerleşmenin konumunun veya özelliklerin anlatıldığı ögeler yerleştirilmelidir.  zg rl k Meydanı'nda yer alan seyir ve oturma elemanları, çeşit ve alan açısından arttırılmalıdır. Her iki meydana da,  evre kirliliğini engellemek açısından, çöp sorununa çözüm yolları aranmalıdır. Ayrıca, mekanların kimliklerinin oluşmasında büyük rol oynayan kent mobilyalarının, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından bakım ve onarımlarının da yapılması sağlanmalıdır.

- Hızlı kentleşme, kentlerin açık ve yeşil alanlara olan ihtiya ını arttırmakta, kentli, yeşil dokuyla bütünleşmiş kentsel mekanlar görmek istemektedir. Bu amaçla, yoğun olarak kullanılan kent meydanları, alanca daha fazla, daha renkli ve farklı çiçekler, ağaçlar vb. gibi yeşil doku ile canlandırılmalı, kentliye görsel açıdan zevk verici alanlar sunulmalıdır. Ortaköy Meydanı ve Bakırköy  zg rl k Meydanı'nda, mekanların atmosferine uygun nitelikte, daha fazla ve çeşitli bitkilendirme yapılmalıdır.
- Kentlerin prestij mekanları olan meydanların aydınlatılmalarına daha fazla önem verilmelidir. Böylece, hem estetik yönden çekici, kentsel değerlerin ortaya çıkarıldığı mekanlar, hem de kullanıcı hareketleri için güvenli yaya alanları temin edilecektir. Ayrıca, bu mekanların gerek gündüz, gerekse gece açık hava faaliyetleri için, 24 saat kullanımı sağlanacaktır.
- Mevcut olandan daha farklı olarak yapılacak aydınlatma ile, tarihsel süreç içerisinde, üç farklı kültürün bir arada yaşıdığı Ortaköy Meydanı'ndaki kentsel değerlerin vurgulanması ve mekana ilginçlik kazandırılması sağlanabilir. Bakırköy  zg rl k Meydanı'nda da, hem mekana ilginçlik katmak, hem de gece de kullanımını sağlamak için, farklı aydınlatma teknikleri kullanılmalıdır.

Sonuç olarak, kent planlama sürecinde meydanlar, özel bir önem verilerek ele alınmalı, bu alanlara toplum yararı gözetilerek, kentleşme hedefleri doğrultusunda yeni işlevler kazandırılmalıdır.

KAYNAKLAR

Ahıskalı, Selda Özer, 1998. Meydan Tasarımı, Peyzaj Mimarlığı Dergisi (4), T.M.M.O.B. Peyzaj Mimarları Odası Yayını, İstanbul.

Akdoğan, Günel, 1984-1985. Doğa Düzenleme Ders Notları, Y.T.Ü., İstanbul.

Alexander, Christopher, 1977. A Pattern Language: Towns, Buildings and Construction, Oxford University Press, New York.

Aru, Kemal Ahmet, 1965. Yayalar - Taşıtlar, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Aru, Kemal Ahmet, 1992. Türk Kenti: Türk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Araştırması, Y.E.M. Yayınları, İstanbul.

Aslantaş, Ayten, 1998. Kentsel Mekan Karakterinin Peyzaj Mekan Organizasyonu Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ataç, İbrahim, 1990. Mekan Kavramının Tipolojik Olarak İncelenmesi, Tasarım (5), Tasarım Yayıncılık, İstanbul.

Bakırköy Belediyesi, 1994. Bakırköy Rehberi, İstanbul.

Cezar, Mustafa, 1985. Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi, M.S.Ü. Yayınları, No:5, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Curran, Raymond J., 1983. Architecture and the Urban Experience, Van Nostrand Reinhold Company.

Çınar, Billur, 1986. Konut Dışı Alanların Düzenlenmesinde Esaslar, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, M.S.Ü. Şehircilik Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Çubuk, Mehmet, 1991. Kamu Mekanları ve Kentsel Tasarım, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, 15-16 Mayıs 1989, M.S.Ü., İstanbul.

Dictionnaire Larousse- Ansiklopedik Sözlük, 1993, cilt: 1. Milliyet Gazetecilik A.Ş. (Türkiye) - Bertelsmann (Almanya ve İspanya) - Mondadori (İtalya).

Dictionnaire Larousse- Ansiklopedik Sözlük, 1993, cilt: 5. Milliyet Gazetecilik A.Ş. (Türkiye) - Bertelsmann (Almanya ve İspanya) - Mondadori (İtalya).

Erhan, İlhan, 1990. Endüstri Tasarımı Açısından Kent Mobilyaları, Tasarım (4), Tasarım Yayıncılık, İstanbul.

Eyice, Semavi, 1992. İstanbul Yazıları, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.

Gallion, Arthur B., 1950. The Urban Pattern: City Planning and Design, D. Van Nostrand Company Inc.

Gibberd, Frederick, 1959. Town Design, Frederick A. Proeger Publishers, New York.

Giritlioğlu, Cengiz, 1991. Şehirselsel Mekan Ögeleri ve Tasarımı, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Göğüş, Evrim, 1997. İstanbul'un Bakırköy İlçesindeki Açık Alan Kullanımlarının İrdelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gökhan, Erce A., 1992. Ortaköy Meydanı ve Çevre Düzenlemesi, Tasarım (27), Tasarım Yayıncılık, İstanbul.

Gültekin, Hülya, 1996. İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Hatipoğlu, Hülya, 1994. Kentsel Yapılaşmamış Çevrenin Oluşumunda Dış Mekan Yaşantısının Yeri ve İşlevi: İstanbul Taksim Meydanı Örneği, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hilberseimer, L., 1955. Nature of Cities, Paul Theobald and Co.

İnceoğlu, N., İnceoğlu, M., Şener, H. ve Yıldızcı, A. C., 1991. Kamu Mekanları Tasarım İlkelerinin Örneklerle İrdelenmesi, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, 15-16 Mayıs 1989, M.S.Ü., İstanbul.

İstanbul Ansiklopedisi, 1994, cilt: 1. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

İstanbul Ansiklopedisi, 1994, cilt: 5, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

İstanbul Ansiklopedisi, 1994, cilt: 6. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

İstanbul Ansiklopedisi, 1994, cilt: 7. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

İşözen, Erhan, 1991. Bir Tutkudur Ortaköy: İnsana ve Kültürüne Değer Verilen, Tasarım (12), Tasarım Yayıncılık, İstanbul.

Jensen, Robert, 1979. Dreaming of Urban Plazas, Urban Open Places, Cooper - Hewitt.

Kentsel Tasarım Çalışma Gurubu, 1992. Kentsel Tasarım Kılavuzu (2), Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul.

Kuban, Doğan, 1998. Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları, Y.E.M. Yayınları, İstanbul.

Kubat, Ayşe Sema, 1992. Şehirciliğin Evrimi Ders Notları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Marcus, Clare Cooper and Francis, Carolyn, 1990. People Places: Design Guidelines for Urban Open Space, Van Nostrand Reinhold.

Moughtin, Cliff, 1992. Urban Design: Street and Square, Butterworth - Heinemann Ltd.

Oktay, Derya, 1999. Kentsel Ortak Mekanların Niteliği ve Kent Yaşamındaki Rolü, Yapı Dergisi (207), Y.E.M. Yayınları, İstanbul.

Ortaylı, İlber, 1995. İstanbul'dan Sayfalar, İletişim Yayınları, İstanbul.

Pamay, Besalet, 1979. Park, Bahçe ve Peyzaj Mimarisi, Çeliker Matbaacılık, İstanbul.

Rubenstein, Harvey M., 1992. Pedestrian Malls, Streetscapes and Urban Spaces, John Wiley and Sons, Inc.

Sağsöz, Ayşe ve Aksu, Volkan, 1999. Kentliye Sorulmayan Kavram: Kent Mobilyası Üzerine..., Yapı Dergisi (210), Y.E.M. Yayını, İstanbul.

Selcen Mimarlık, 1996. Bakırköy Özgürlük Meydanı Düzenleme Çalışması, Ölçek: 1/200, İstanbul.

Seyrek, Haluk, 1992. Bir Kent Mobilyasını Biçimlendiren Faktörler, Tasarım (27), Tasarım Yayıncılık, İstanbul.

Sitte, Camillo, 1979. The Art of Building Cities, Hyperion Press, Inc., Westport, Connecticut.

Soysal, Mine, 1996. Kentler Kenti İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Spreiregen, Paul D., 1965. Urban Design: The Architecture of Towns and Cities, Mc Graw - Hill Book Company.

Suher, Hande- Berköz, Lale ve Ocağcı, Mehmet, 1992. Kent Merkezinde Yaya-Taşıt İlişkileri, I. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1991, M.S.Ü., İstanbul.

Suher, Hande, 1998. Kent Planlama Sürecinde Kent Meydanlarının Yeri ve İşlevi, Peyzaj Mimarlığı Dergisi (4), T.M.M.O.B. Peyzaj Mimarları Odası Yayını, İstanbul.

Şerefhanoglu, Müjgan, 1992. Kentsel Tasarımda Aydınlatmanın Rolü, I. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1991, M.S.Ü., İstanbul.

Trancik, Roger, 1986. Finding Lost Space: Theories of Urban Design, Van Nostrand Reinhold.

Tuna, Turgay, 1996. Bir Zamanlar Bakırköy, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yıldızcı, Ahmet Cengiz, 1988. Bitkisel Tasarım, Atlas Ofset, İstanbul.

Zucker, Paul, 1959. Town and Square: From the Agora to the Village Green, Columbia University Press, New York.

EK A

ANKET FORMU ÖRNEĞİ

A. KULLANICI ÖZELLİKLERİ:

1. Yaş Gurubu:

- ☐ 15-30 yaş
- ☐ 31-45 yaş
- ☐ 46-60 yaş

2. Cinsiyet:

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

3. Eğitim Durumu:

- ☐ Üniversite ve sonrası
- ☐ Lise
- ☐ Ortaokul
- ☐ İlkokul

4. Mesleğiniz:

.....

5. Oturduğunuz Semt:

.....

6. Kaç senedir bu semtte oturuyorsunuz?

.....

B. MEKANA GELİŞ SIKLIĞI VE MEKANIN KULLANIMI:

1. Meydana ne sıklıkta gelirsiniz?

- ☐ İki ayda bir kere
- ☐ Ayda bir kere
- ☐ Ayda iki-üç kere
- ☐ Haftada bir kere
- ☐ Haftada iki kere
- ☐ Hergün

2. Meydana günün hangi saatlerinde gelirsiniz?

- ☐ 8.00-12.00
- ☐ 12.00-17.00
- ☐ 17.00-20.00
- ☐ 20.00'den sonra

3. Meydanı ne amaçla kullanırsınız?

- ☐ Temiz hava almak için
- ☐ Oturup dinlenmek için
- ☐ Etrafı izlemek için
- ☐ Manzarası nedeniyle
- ☐ Buluşma noktası olduğu için
- ☐ İş ve okul çıkışlarında çeşitli amaçlar için

C. MEKANSAL NİTELİKLER:

1. Buranın nasıl bir meydan olduğunu düşünüyorsunuz?

	AZ	ORTA	ÇOK
Canlı			
Rahatlatıcı			
Açık			

2. Bir meydanın canlı ve yaşayan bir meydan olabilmesi için, aşağıdaki aktivitelerden hangilerine ihtiyaç vardır?

- ☐ Satış birimleri
- ☐ Sergi alanları
- ☐ Konser ve gösteri platformu
- ☐ Çeşitli seyir ve oturma mekanları

3. Bir meydanın, kullanıcılara güvenli bir ortam sağlaması için kapalı olması gerekir. Bu meydana kapalılığı aşağıdakilerden hangisi sağlamaktadır?

Ortaköy Meydanı için:

- ☐ Binalar
- ☐ Ağaçlar
- ☐ Deniz

Özgürlük Meydanı için:

- ☐ Kemer
- ☐ Binalar

4. Meydanın en çok beğendiğiniz özellikleri nelerdir?

Ortaköy Meydanı için:

- ☐ Kahveler
- ☐ Dükkanlar
- ☐ Kent mobilyaları
- ☐ Canlılık
- ☐ Kalabalık

Özgürlük Meydanı için:

- ☐ Canlılık
- ☐ Kalabalık
- ☐ Çevredeki dükkanlar
- ☐ Kent mobilyaları

5. Beğenme nedenleriniz:

- ☐ Değişiklik olanağı
- ☐ Çevreyi seyir olanağı
- ☐ İnsanlarla bir arada olma olanağı
- ☐ Alış veriş olanağı

6. Meydanın rahatsız edici özellikleri nelerdir?

- ☐ Gürültü
- ☐ Bakımsızlık
- ☐ Kirlilik
- ☐ Karanlık

7. Bu meydanda, mekanın davetkar yönleri nelerdir?

.....

8. Meydanda eksikliğini duyduğunuz kent mobilyaları hangileridir?

- ☐ Oturma birimleri
- ☐ Çöp kutuları
- ☐ Aydınlatma elemanları
- ☐ Bilgilendirme levhaları

9. Meydandaki mevcut bitkilendirme yeterli midir? (alan, tür, renk, koku)

- ☐ Yeterli
- ☐ Yetersiz

10. Bu meydan yeniden düzenlenseydi, ne tür elemanların yer almasını isterdiniz?

- ☐ Sanatsal objeler (heykel, saat kulesi....)
- ☐ Farklı bitkiler
- ☐ Su elemanı (havuz, çeşme....)

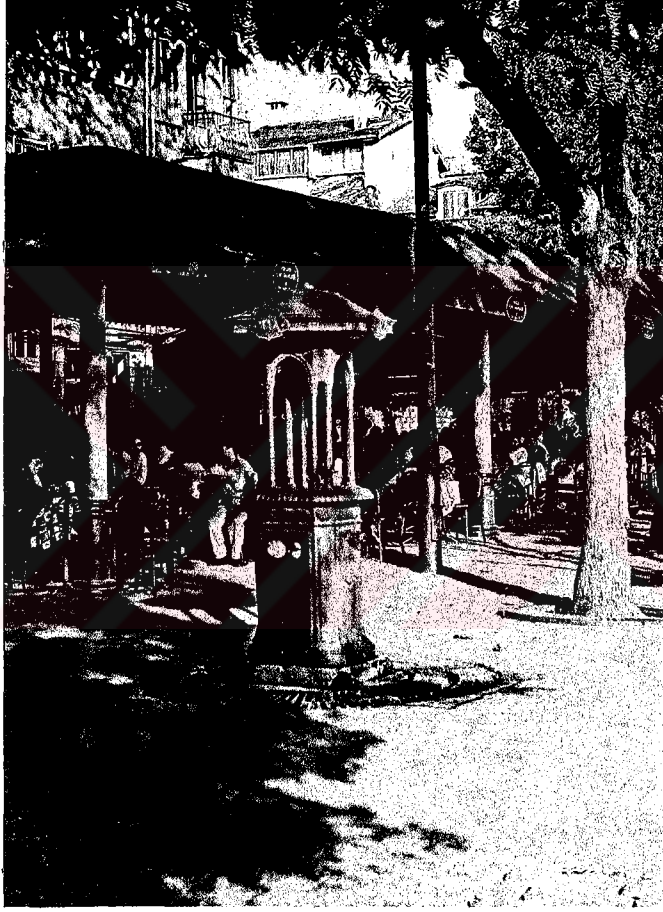
EK B

ORTAKÖY MEYDANI'NA AİT FOTOĞRAFLAR

ŞEKİL B.1. Ortaköy Meydanı'ndaki iskele binası. (İşören, 1991)

ŞEKİL B.2. Yıldız'dan getirilen Saka Çeşmesi.

ŞEKİL B.3. Ortaköy Meydanı'nda yeşil dokuyu oluşturan ağaçlar ve belirli bir tekrarla ritm sağlayan banklar.

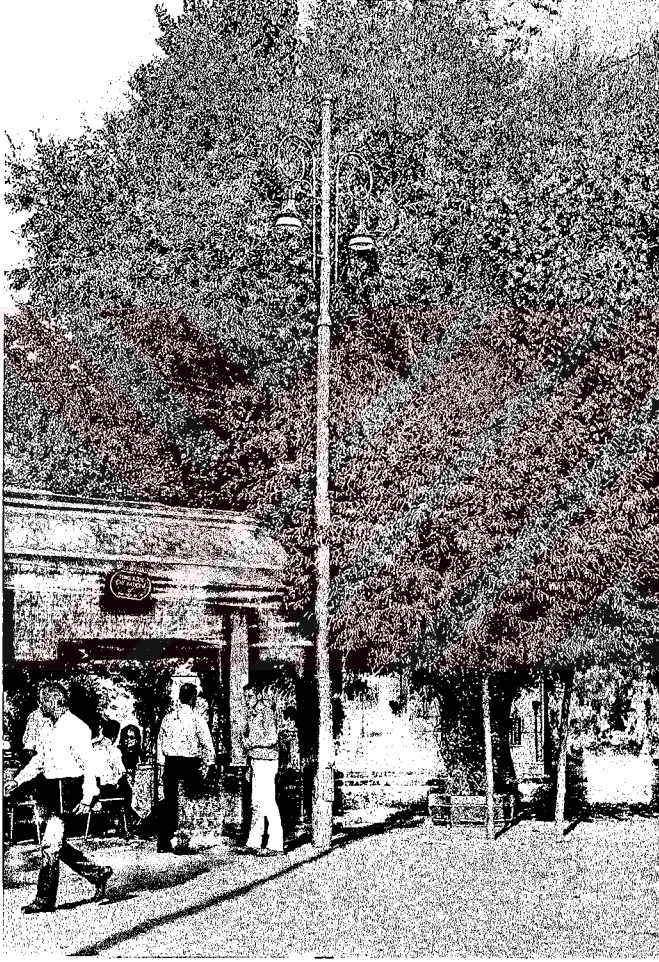
ŞEKİL B.4. Meydanda ağaç altında yer alan oturma birimleri.

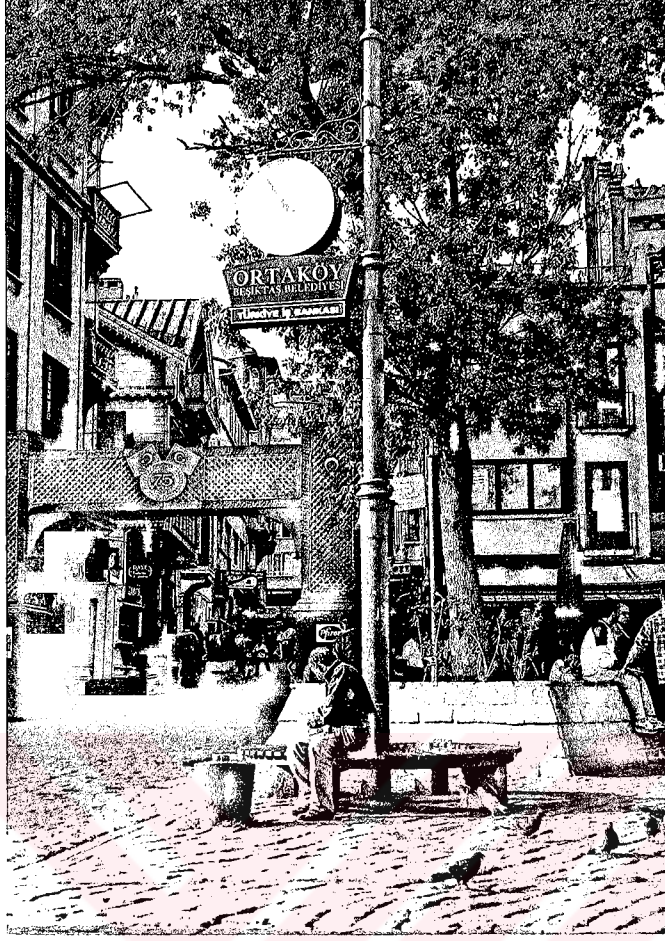
ŞEKİL B.5. Ortaköy Meydanı'ndaki granit taş yer döşemesi.

ŞEKİL B.6. Ortaköy Meydanı'nda kitapçılar için ayrılmış olan bölüm.

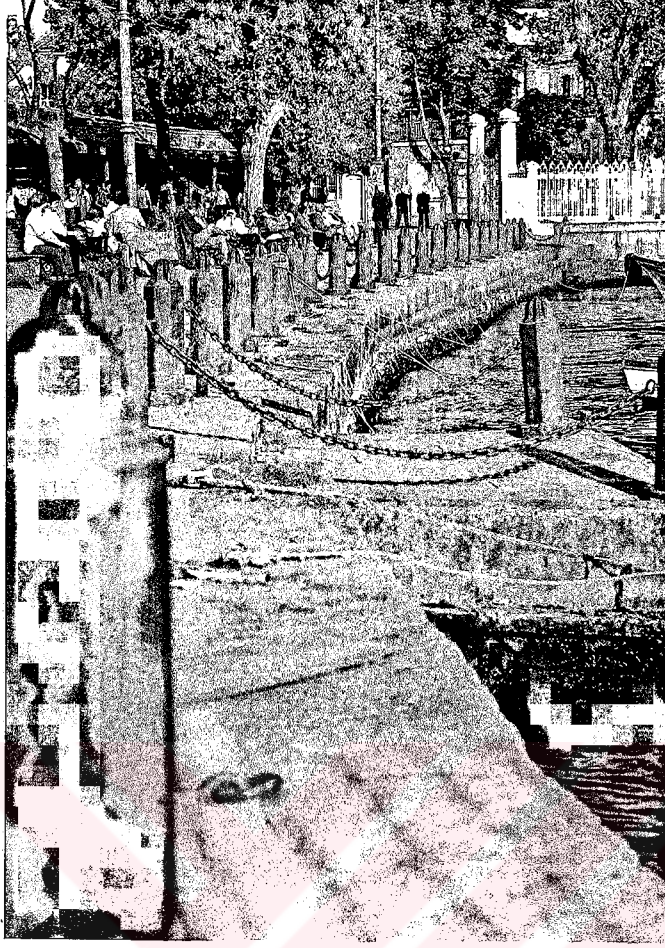
ŞEKİL B.7. Meydanda yer alan aydınlatma elemanı örneği.

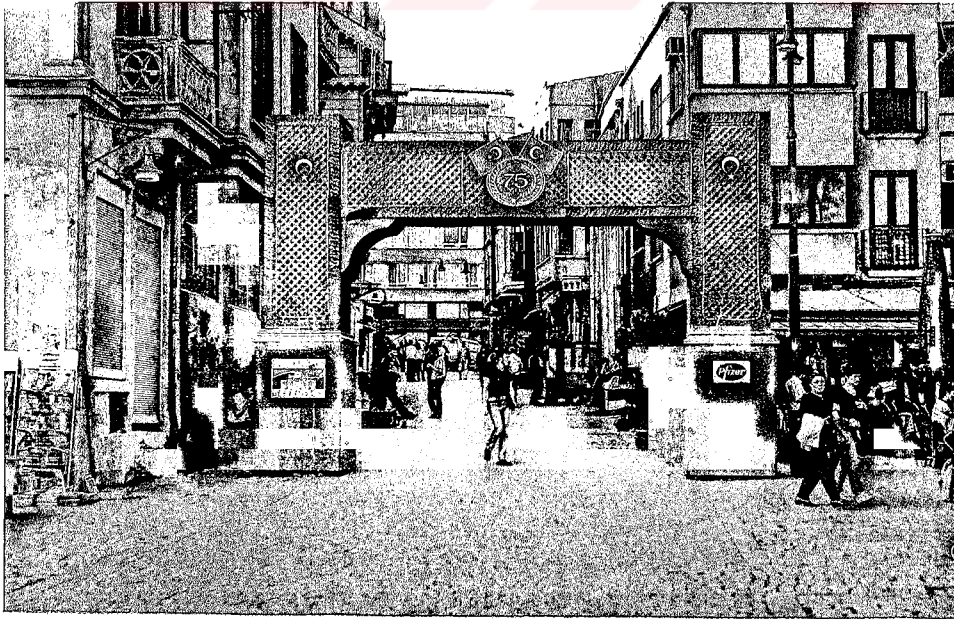
ŞEKİL B.8. Meydanda aydınlatma elemanı ile birlikte tasarlanmış saat elemanı.

ŞEKİL B.9. Ağaç dibi koruyucusu örneği.

ŞEKİL B.10. Deniz kenarında yer alan, sınır teşkil edici babalar.

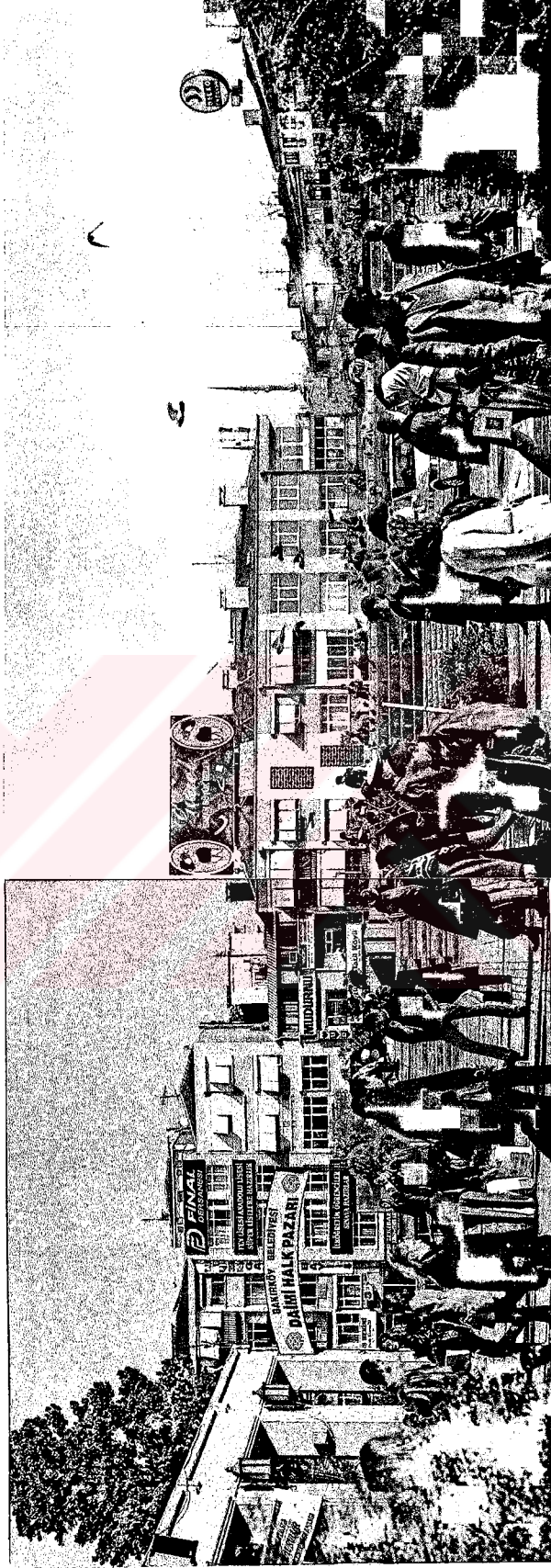

ŞEKİL B.11. Meydanın girişini temsil eden tak elemanı.

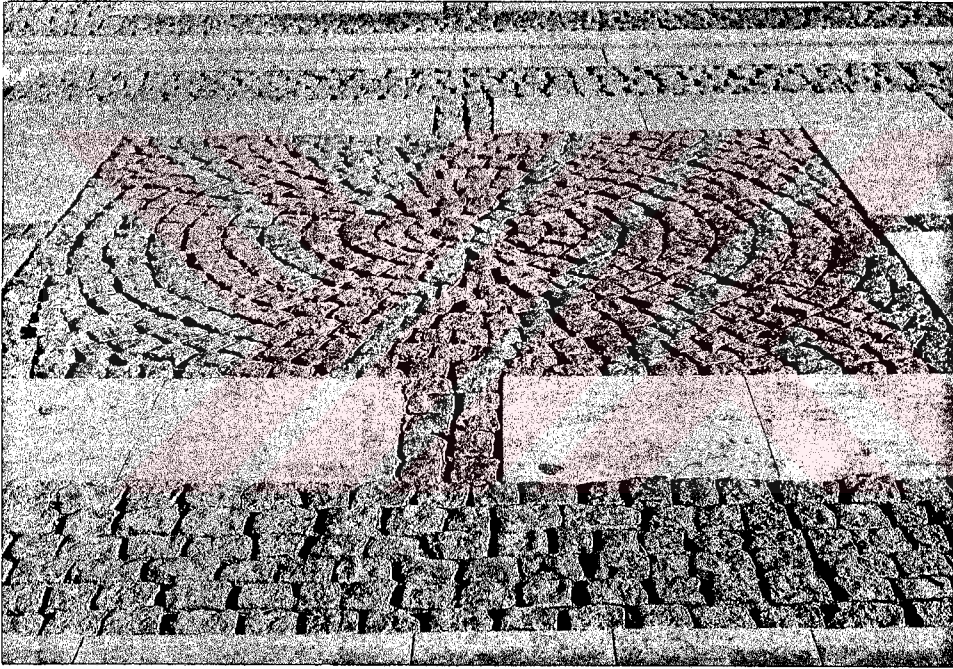
EK C

BAKIRKÖY ÖZGÜRLÜK MEYDANI'NA AİT FOTOĞRAFLAR

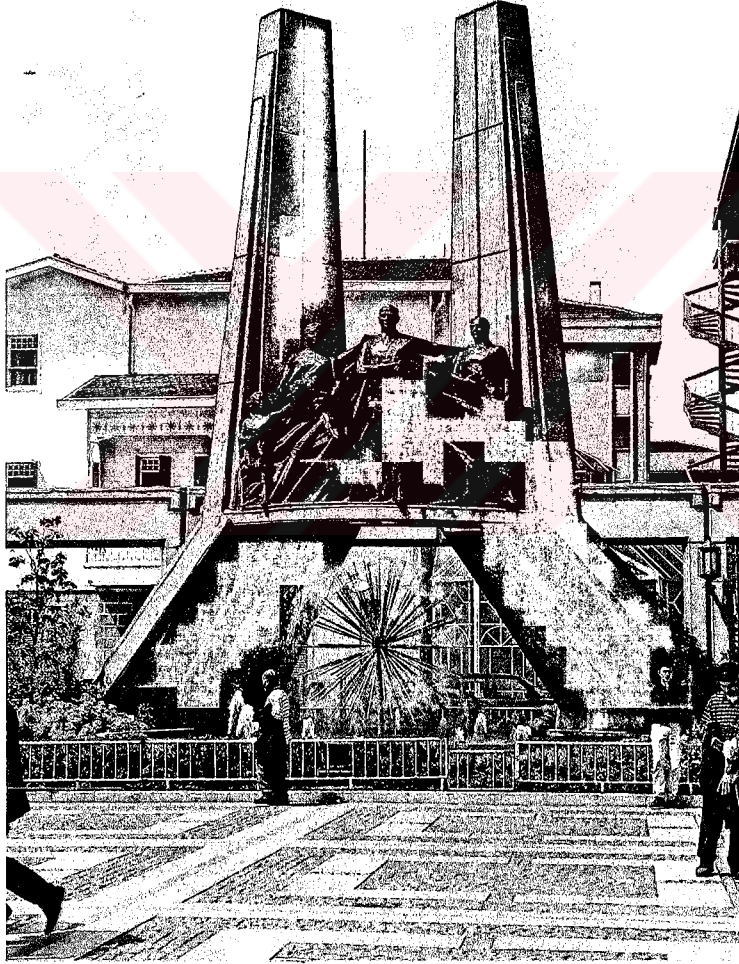

ŞEKİL C.1. Meydanın arkasında fon oluşturan binalar.

ŞEKİL C.2. Özgürlük Meydanı'ndaki granit taş ve beton plak yer döşemesi.

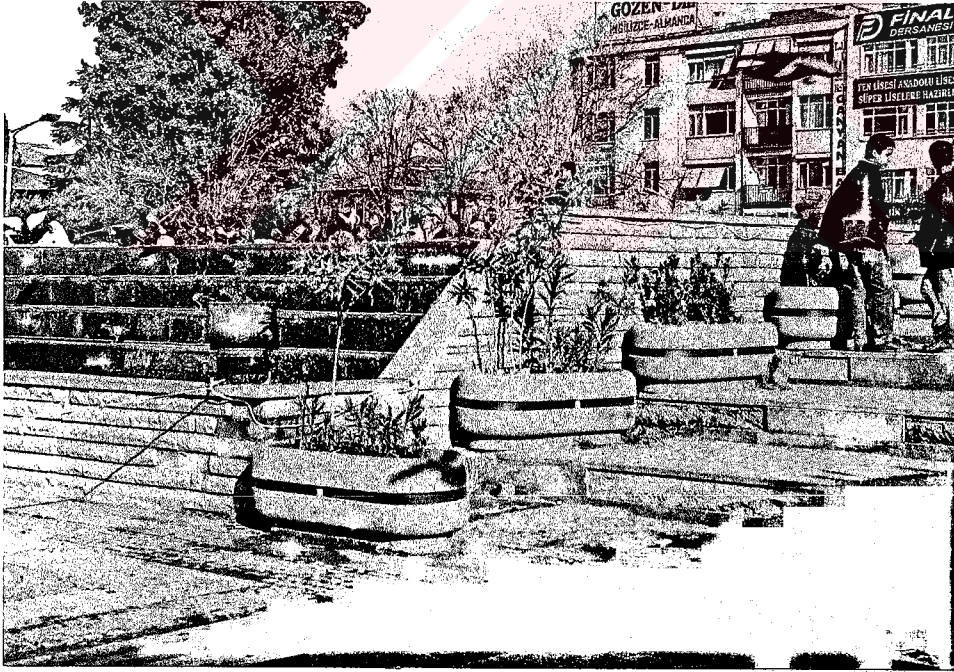
ŞEKİL C.3. Çevresindeki yeşil alan ve havuz düzenlemesiyle Atatürk Heykeli.

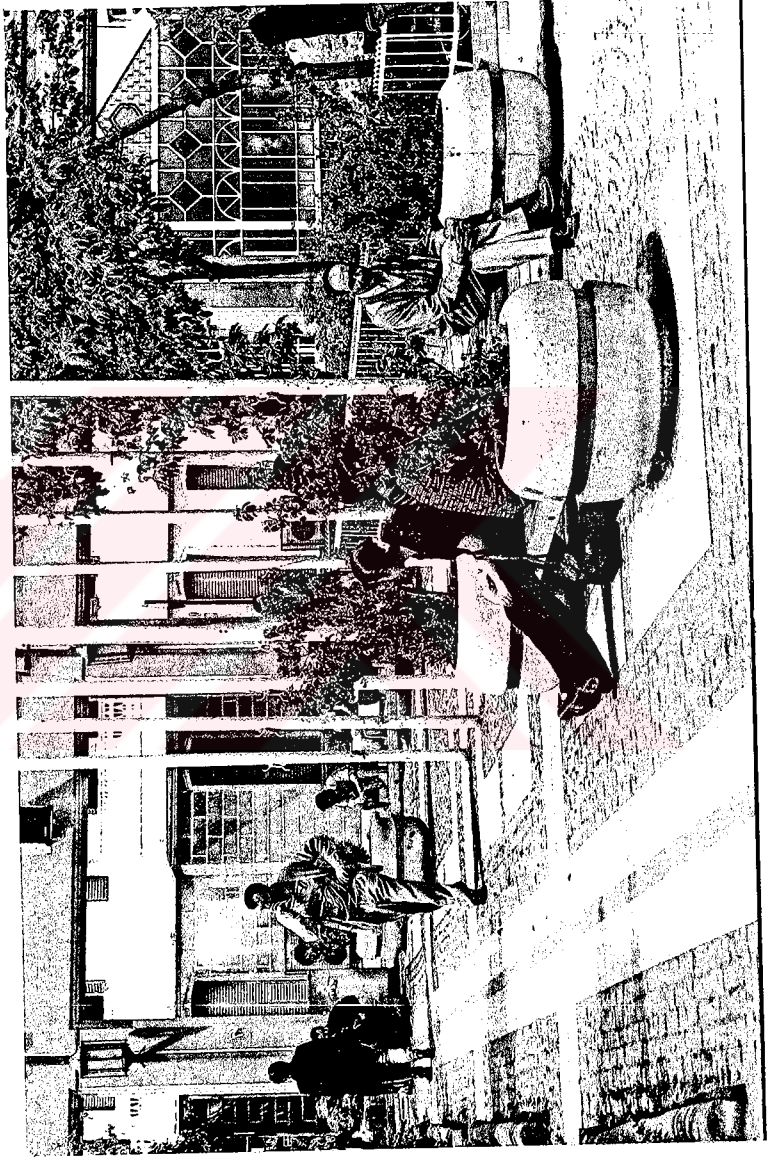
ŞEKİL C.4. Meydandaki kademeli havuz.

ŞEKİL C.5. Havuz çevresinde yer alan oturma alanı.

ŞEKİL C.6. Havuzun çevresini sınırlayıcı çiçek kapları.

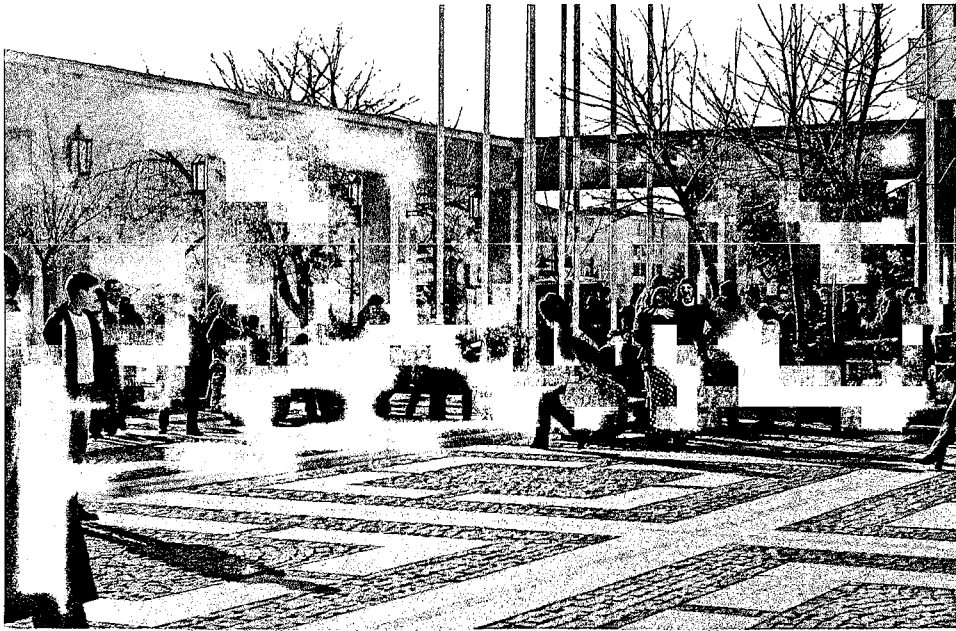
ŞEKİL C.7. Meydandaki oturma birimlerine örnek.

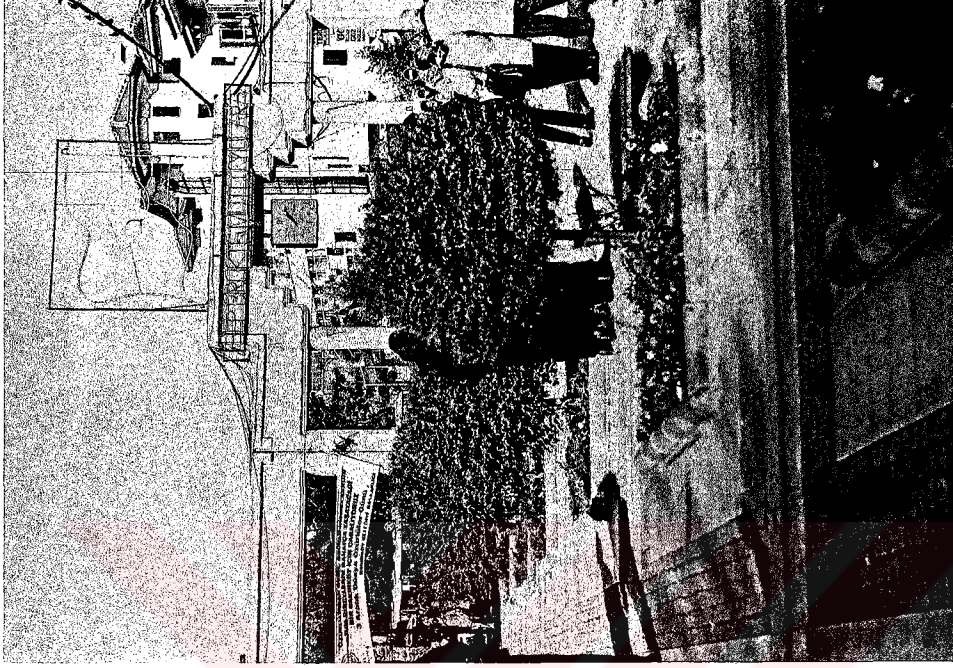
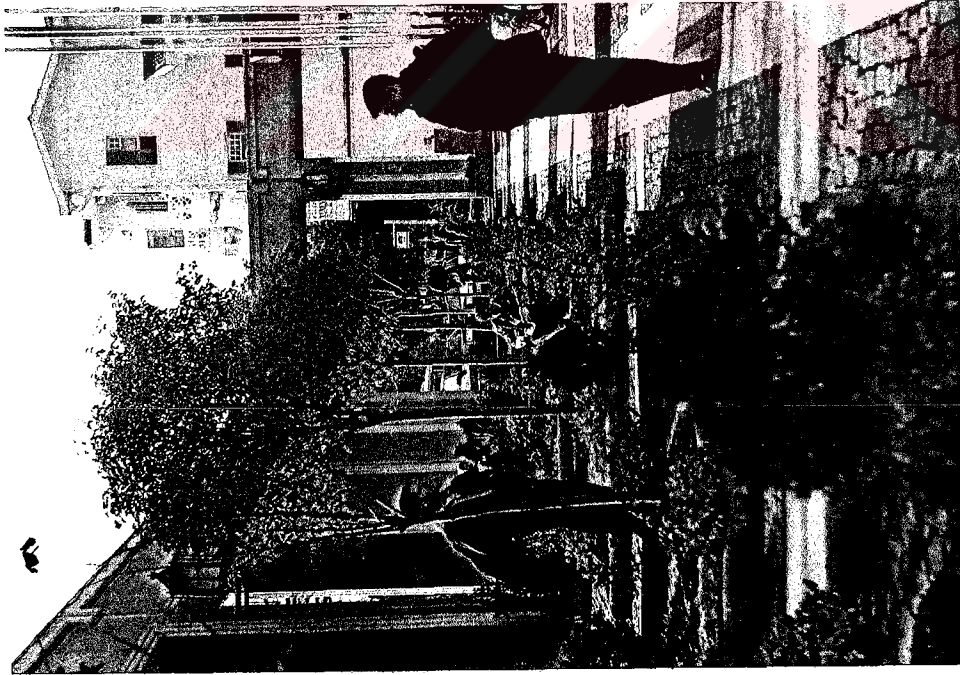
ŞEKİL C.8. Meydanın girişinde yer alan kiosk.

ŞEKİL C.9. Meydanı sınırlayan kolonatl  sistem.

ŞEKİL C.10. Atatürk Heykeli çevresinde yer alan oturma alanı.

ŞEKİL C.11. Meydandaki yeşil dokuyu oluşturan ağaççık ve çalılar.

ÖZGEÇMİŞ

28 Kasım 1974'de Samsun'da doğdu. İlkokul ikinci sınıfa kadar burada okuduktan sonra, öğrenimine İstanbul'da devam etti. 1991 yılında, Bakırköy Lisesi'nden mezun oldu. 1992'de İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne girdi ve 1996'da "şehir plancısı" ünvanı ile mezun oldu. Aynı yıl, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda, Peyzaj Planlama yüksek lisans programına başladı ve Ocak 2000'de tez çalışmasını tamamladı.

